

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ
УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
(Загальна частина)**

**відповідно до вимог ECTS
для студентів II курсу**

*2-ге видання, перероблене
і доповнене*

Харків
«Право»
2012

УДК 343.1
ББК 67.9(4УКР)308я73
Н15

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (протокол № 1 від 05.03.2012 р.)

У к л а д а ч і:

В. І. Борисов, О. О. Володіна, С. В. Гізімчук,
М. Є. Григор'єва, Ю. В. Гродецький, Л. М. Демидова,
О. В. Євдокимова, О. В. Зайцев, І. О. Зінченко,
Г. С. Крайник, Я. М. Кураш, В. А. Ломако, Р. С. Орловський,
М. І. Панов, О. О. Пащенко, Ю. А. Пономаренко,
О. Е. Радутний, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін,
О. В. Ус, О. В. Харитонова, Є. В. Шевченко

Н15 **Навчально-методичний** посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Кримінальне право України» (Загальна частина) відповідно до вимог ECTS для студентів II курсу / уклад.: В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, Ю. В. Гродецький та ін. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 136 с.

УДК 343.1
ББК 67.9(4УКР)308я73

- © Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В. та ін., 2012
- © Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2012
- © «Право», 2012

1. ВСТУП

Кримінальне право України є однією з фундаментальних навчальних дисциплін для підготовки фахівців за спеціальністю «Правознавство», метою якої є засвоєння основних положень про злочин та покарання.

Курс Загальної частини кримінального права допоможе опануванню студентами II курсу положень Загальної частини кримінального права України, а саме: поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознак і значення; підстави кримінальної відповідальності; поняття злочину та складу злочину, їх співвідношення; поняття і значення стадій вчинення злочину, співучасті у злочині; поняття системи і видів покарань, загальних засад призначення покарання; звільнення від кримінальної відповідальності та покарання тощо.

При вивченні Загальної частини кримінального права застосовуються такі форми навчальної роботи, як: лекції, практичні заняття, колоквіуми, самостійна та індивідуальна робота студентів, що забезпечуються програмою даного курсу, завданнями до практичних занять, колоквіумів та індивідуальної роботи студентів, викладеними у посібнику, тестах і т. ін.

Самостійна робота передбачає:

- виконання домашніх завдань відповідно до тем змістових модулів (ЗМ), підготовку до практичних занять та колоквіумів;
- доопрацювання матеріалів лекцій;
- самостійне вивчення тем: «Види покарань», «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх», які не викладаються в лекційному курсі;
- роботу в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури (наводиться після кожної теми);
- роботу над рекомендованими матеріалами юридичної практики.

Об'єктами контролю знань студентів є: їх активність та рівень знань при обговоренні питань на практичних заняттях, колоквіумах; участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах; виконання завдань для самостійного опрацювання та ін. При цьому навчальна робота оцінюється постійно.

Оцінка рівня знань здійснюється протягом навчального року (III–IV семестри) за якістю отриманих знань і набутих навиків застосування кримінального закону на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК) і підсумкового контролю знань (ПКЗ) – семестровий залік, курсовий іспит.

У результаті вивчення Загальної частини кримінального права студенти повинні:

– **знати** основні положення Загальної частини Кримінального кодексу України, його інститути, категорії та поняття; постанови Пленуму Верховного Суду України з питань застосування кримінального законодавства; основні проблеми науки кримінального права; предмет та принципи кримінального законодавства, його систему; підстави кримінальної відповідальності; систему та види кримінальних покарань, умови та порядок їх застосування; звільнення від кримінальної відповідальності й покарання;

– **уміти** тлумачити чинне кримінальне законодавство України і правильно його застосовувати, розуміти його функції та значення, з урахуванням того, що єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбачений Кримінальним кодексом; правильно, з неухильним дотриманням загальних засад, вирішувати питання щодо призначення покарання, визначати підстави та умови різних видів звільнення від кримінальної відповідальності та покарання; аналізувати тенденції юридичної практики та оцінювати їх згідно із законом.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, КОЛОКВІУМІВ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття, колоквіуми	самостійна та індиві- дуальна робота
Змістовний модуль I					
Поняття та система кримінального права. Кримінальна відповідальність. Поняття злочину – 38 год					
1	Тема 1. Поняття, система, ознаки кримінального права. Тема 2. Кримінальна відповідальність та її підстави. Тема 3. Закон про кримінальну відповідальність. Тема 4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі. Тема 5. Поняття злочину.	38	10	6 ПЗ* 6 КОЛ* СКР*	16
	ПМК*№ 1				
Змістовний модуль II					
Поняття складу злочину. Стадії вчинення злочину – 92 год					
2	Тема 6. Склад злочину. Тема 7. Об'єкт злочину. Тема 8. Об'єктивна сторона злочину. Тема 9. Суб'єкт злочину. Тема 10. Суб'єктивна сторона злочину. Тема 11. Стадії вчинення злочину.	92	32	14 ПЗ 8 КОЛ	38
	ПМК № 2				

Змістовний модуль III					
Співучасть у злочині. Множинність злочинів – 42 год					
3	Тема 12. Співучасть у злочині Тема 13. Повторність, сукупність і рецидив злочинів	42	16	6 ПЗ 4 КОЛ	16
	ПМК № 3				
Змістовний модуль IV					
Обставини, що виключають злочинність діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності – 18 год					
4	Тема 14. Поняття, ознаки та види обставин, що виключають злочинність діяння Тема 15. Звільнення від кримінальної відповідальності	18	8	2 ПЗ 2 КОЛ	6
	ПМК № 4				
Змістовний модуль V					
Поняття покарання, його система і види. Призначення покарання – 34 год					
5	Тема 16. Поняття покарання за КК 2001 року, його ознаки. Тема 17. Класифікація видів покарань, їх ознаки Тема 18. Призначення покарання	34	10	6 ПЗ 2 КОЛ	16
	ПМК № 5				
Змістовний модуль VI					
Звільнення від покарання та його відбування. Судимість. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх – 32 год					
6	Тема 19. Звільнення від покарання та його відбування Тема 20. Судимість Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх	32	8	6 ПЗ 2 КОЛ	16
	ПМК № 6				
	ВСЬОГО:	256 в т.ч.: ПМК № 1-6	84	64 в т.ч.: 40 ПЗ 24 КОЛ	108 в т.ч.: 88 год. – самост. робота; 20 год. – індив. робота

* скор. ПЗ – практичне заняття

* скор. КОЛ – колоквиум

* скор. СКР – самостійна контрольна робота

* скор. ПМК – поточний модульний контроль

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ», затверджена вченою радою НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого» (протокол № 6 від 21.02.12)

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

==== Розділ 1. Поняття і система кримінального права. Наука кримінального права

Поняття та ознаки кримінального права як самостійної галузі права.

Завдання, функції та принципи кримінального права.

Система кримінального права.

Кримінальне право і суміжні галузі права.

Наука кримінального права, її предмет, метод, завдання.

==== Розділ 2. Кримінальна відповідальність та її підстава

Кримінальна відповідальність як вид юридичної відповідальності, її поняття та ознаки. Момент виникнення та припинення кримінальної відповідальності. Підстава кримінальної відповідальності. Форми реалізації кримінальної відповідальності

==== Розділ 3. Закон про кримінальну відповідальність

Поняття закону про кримінальну відповідальність, його функції, специфічні риси та значення.

Структура Кримінального кодексу України. Диспозиції та санкції статей Особливої частини КК: поняття та види.

Тлумачення закону про кримінальну відповідальність.

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Визначення часу вчинення злочину. Прийняття закону про кримінальну відповідальність, його оприлюднення, набрання ним чинності та час

припинення його чинності. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Конституція України про зворотну силу закону. Проблема застосування проміжного закону про кримінальну відповідальність.

Чинність закону про кримінальну відповідальність в просторі.
Зміст територіального принципу. Поняття місця вчинення злочину. Зміст принципів громадянства, універсального, та реального.

Правові наслідки засудження особи за межами України.

Видача особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, та особи, яка засуджена за вчинення злочину.

==== Розділ 4. Поняття злочину

Соціальна природа злочину. Історично мінливий характер поняття злочину. Криміналізація і декриміналізація суспільно небезпечних діянь.

Поняття злочину та його ознаки. Неприпустимість застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією.

Частина 2 ст. 11 КК та її значення для поняття злочину.

Місце злочину в системі правопорушень. Відмежування злочинів від інших правопорушень.

Класифікація злочинів за їх тяжкістю. Її значення для кримінальної відповідальності та покарання.

==== Розділ 5. Склад злочину

Поняття складу злочину та його значення. Співвідношення понять злочину і складу злочину.

Елементи та ознаки складу злочину, їх зміст і органічна єдність. Види складів злочину.

Поняття кваліфікації злочину та її значення.

==== Розділ 6. Об'єкт злочину

Поняття об'єкта злочину та його значення.

Класифікація (види) об'єктів злочину, їх значення. Види безпосереднього об'єкту.

Поняття предмету злочину та його місце в структурі складу злочину. Відмінність предмета від об'єкта злочину.

==== Розділ 7. Об'єктивна сторона злочину

Поняття об'єктивної сторони злочину, її обов'язкові та факультативні ознаки. Значення об'єктивної сторони злочину.

Поняття та ознаки діяння, його види. Умови кримінальної відповідальності за злочинну бездіяльність.

Значення нездоланної сили, фізичного і психічного примусу для вирішення питання про кримінальну відповідальність за суспільне небезпечне діяння (дію чи бездіяльність).

Суспільне небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони злочину: поняття, види та значення. Злочини з матеріальним та формальним складами, значення такого поділу.

Причинний зв'язок у кримінальному праві та його значення. Види причинного зв'язку.

Спосіб, засоби, обстановка, місце, час вчинення злочину як факультативні ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочину, їх кримінально-правове значення.

==== Розділ 8. Особа, яка подлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)

Поняття суб'єкту злочину в кримінальному праві та його ознаки. Фізична особа як обов'язкова ознака суб'єкту. Проблема визнання юридичної особи суб'єктом злочину в науці кримінального права.

Осудність як обов'язкова ознака суб'єкту злочину. Поняття осудності та її критерії.

Поняття неосудності за кримінальним правом та її критерії. Формула неосудності. Правові наслідки визнання особи неосудною.

Обмежена осудність: поняття, значення, правові наслідки визнання особи обмежено осудною.

Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння, та її обґрунтування.

Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Загальний та знижений вік кримінальної відповідальності.

Види суб'єкту злочину: загальний і спеціальний суб'єкт злочину. Службова особа як спеціальний суб'єкт злочину: поняття, ознаки види.

==== Розділ 9. Суб'єктивна сторона злочину

Поняття суб'єктивної сторони злочину, її ознаки та значення.

Поняття вини та її значення.

Форми вини в кримінальному праві, їх значення для кваліфікації злочину і призначення покарання.

Умисел та його види. Інтелектуальні та вольові ознаки прямого та непрямого умислу. Відмежування прямого умислу від непрямого. Спеціальні види умислу та їх значення для кваліфікації злочину.

Необережність та її види. Злочинна самовпевненість, її інтелектуальні та вольові ознаки. Відмежування злочинної самовпевненості від непрямого умислу.

Злочинна недбалість, її об'єктивний та суб'єктивний критерії.

Випадок (казус), його відмежування від злочинної недбалості.

Змішана (подвійна, складна) форма вини та її значення для кваліфікації злочину.

Мотив і мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину: їх поняття та значення для кваліфікації злочину.

Фактична та юридична помилки в кримінальному праві: поняття, види помилок та їх значення для кримінальної відповідальності.

==== Розділ 10. Стадії вчинення злочину

Поняття і види стадій вчинення злочину за КК України.

Закінчений та незакінчений злочин. Момент закінчення злочинів із матеріальним, формальним та усіченим складом.

Незакінчений злочин та його види.

Готування до злочину, його поняття та види. Відмежування готування до злочину від виявлення наміру.

Замах на злочин, його поняття та види. Відмежування замаху на злочин від готування до злочину та закінченого злочину.

Кримінальна відповідальність за незакінчений злочин. Її підстава. Кваліфікація готування до злочину та замаху на злочин.

Добровільна відмова при незакінченому злочині: її поняття, ознаки, правові наслідки.

Дійове каяття: його поняття, ознаки, правові наслідки та відмінність від добровільної відмови.

==== Розділ 11. Співучасть у злочині

Поняття співучасті, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки.

Види співучасників.

Форми співучасті.

Кримінальна відповідальність співучасників, її підстави та межі. Кваліфікація діянь співучасників та їх відповідальність при різних формах співучасті.

Спеціальні питання відповідальності за співучасть у злочині.

Поняття посередньої винності (посереднього виконання, заподіяння). Особливості відповідальності за співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом. Відповідальність за провокацію злочину. Експес виконавця (співучасника), його види та значення для кримінальної відповідальності. Невдале підбурювання та пособництво. Особливості добровільної відмова співучасників

Причетність до злочину, її поняття та види. Відмежування причетності від співучасті.

==== Розділ 12. Повторність, сукупність та рецидив злочинів

Соціальна та юридична характеристика повторності, сукупності та рецидиву злочинів.

Одиничний злочин: їх види, поняття, ознаки.

Повторність злочинів: поняття, ознаки, види та правові наслідки.

Сукупність злочинів: поняття, ознаки, види та правові наслідки.

Відмежування сукупності злочинів від одиничного злочину, повторності злочинів та конкуренції норм.

Рецидив злочинів: поняття, ознаки, види та правові наслідки.

==== Розділ 13. Обставини, що виключають злочинність діяння

Поняття, ознаки та види обставин, що виключають злочинність діяння.

Необхідна оборона. Конституція України про право кожного громадянина на захист від протиправних посягань. Поняття необхідної оборони, її підстави, ознаки та правові наслідки.

Перевищення меж необхідної оборони: поняття, ознаки, види та відповідальність.

Спеціальні види необхідної оборони, передбачені КК України.

Уявна оборона, її поняття та ознаки. Відповідальність за шкоду, заподіяну в стані уявної оборони.

Затримання особи, що вчинила злочин: поняття, підстава, мета та ознаки. Межі заподіяння шкоди при затриманні злочинця. Кримінальна відповідальність за перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Крайня необхідність. Поняття крайньої необхідності, її підстава та ознаки правомірності.

Перевищення меж крайньої необхідності: поняття, ознаки та відповідальність.

Відмежування крайньої необхідності від необхідної оборони.

Фізичний або психічний примус: їх поняття, ознаки та значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність.

Виконання наказу або розпорядження. Поняття законного наказу або розпорядження та значення їх виконання для вирішення питання про кримінальну відповідальність.

Поняття явно злочинного наказу або розпорядження. Кримінально-правові наслідки виконання або відмови особи від виконання явно злочинного наказу або розпорядження.

Діяння, пов'язане з ризиком. Підстава вчинення діяння, пов'язаного з ризиком. Умови виправданого ризику. Кримінальна відповідальність за невинуватий ризик.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: його поняття, ознаки та значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність.

Розділ 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття, передумови, підстави та порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності. Види звільнення від кримінальної відповідальності та його наслідки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Поняття дійового каяття. Передумови та підстави звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Передумови та підстави звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Передумови та підстави звільнення. Кримінально-правові наслідки порушення умов передачі на поруки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Передумови та підстави звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Поняття давності та її строки. Передумови та підстави звільнення. Зупинення перебігу строків давності: умови та наслідки. Переривання перебігу строків давності: умови та наслідки.

Особливості застосування давності при вчиненні особливо тяжкого злочину, за який може бути призначено довічне позбавлення волі.

Злочини, щодо яких давність не застосовується.

==== Розділ 15. Поняття покарання та його мета

Значення Конституції України для визначення соціальної природи покарання та його поняття.

Поняття, ознаки та мета покарання, їх визначення за КК України.

==== Розділ 16. Система і види покарань

Поняття, ознаки і значення системи покарань за кримінальним законом.

Класифікація видів покарань та її критерії.

Основні та додаткові покарання; покарання, що можуть призначатися як основні, так і як додаткові; строкові та безстрокові, загальні та спеціальні. Порядок призначення основних та додаткових покарань. Правові наслідки ухилення від покарання.

Види покарань.

Штраф: поняття, зміст, підстави та порядок його призначення. Законодавчі межі та критерії визначення розміру штрафу, особливості порядку його призначення як основного та додаткового покарання.

Призначення штрафу з розстрочкою його виплати.

Наслідки несплати штрафу. Умови та порядок заміни штрафу громадськими чи виправними роботами або позбавленням волі.

Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу: поняття, зміст, підстави та порядок його призначення.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: поняття, зміст, підстави та порядок його призначення як основного і додаткового покарання. Строки цього виду покарання та особливості їх обчислення при його призначенні як додаткового.

Громадські роботи: поняття, зміст та порядок його призначення. Строки цього виду покарання та особливості його відбування. Органи, які визначають вид громадських робіт. Особи, яким не може бути призначений цей вид покарання.

Виправні роботи: поняття, зміст, підстави, порядок та строки призначення цього виду покарання. Розміри відрахувань із заробітку засудженого до виправних робіт. Особи, яким не можуть бути призначений цей вид покарання. Підстави та порядок заміни виправних робіт штрафом.

Службові обмеження для військовослужбовців: поняття, зміст, підстави, порядок та строки призначення цього виду покарання. Розміри відрахувань із грошового забезпечення засудженого до цього виду покарання. Умови та порядок призначення службових обмежень замість обмеження чи позбавлення волі.

Конфіскація майна. Конституція України про умови і порядок призначення конфіскації майна. Поняття, зміст, види, підстави та порядок призначення конфіскації майна. Майно, що не підлягає конфіскації за вироком суду. Відмінність конфіскації майна як виду покарання від спеціальної конфіскації.

Арешт: поняття, зміст, підстави, порядок та строки призначення цього виду покарання. Особливості відбування арешту військовослужбовцями. Особи, яким не може бути призначений цей вид покарання.

Обмеження волі: поняття, зміст, підстави, порядок та строки призначення цього виду покарання. Особи, яким не може бути призначений цей вид покарання.

Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців: поняття, зміст, підстави, порядок та строки призначення цього виду

покарання. Умови та порядок призначення цього виду покарання замість позбавлення волі. Особи, яким не може бути призначений цей вид покарання.

Позбавлення волі на певний строк: поняття, зміст, підстави, порядок та строки призначення цього виду покарання.

Довічне позбавлення волі. Проблема довічного позбавлення волі та смертної кари в історії та сучасному кримінальному праві. Поняття, зміст, підстави та порядок призначення цього покарання. Особи, яким не може бути призначений цей вид покарання.

==== Розділ 17. Призначення покарання

Принципи призначення покарання за злочин, їх закріплення в Конституції України та в КК України.

Загальні засади призначення покарання: їх поняття, характеристика та значення. Співвідношення принципів призначення покарання та загальних засад його призначення. Межі призначення покарання. Підстави виходу за мінімальні та максимальні межі санкції статті Особливої частини КК. Значення положень Загальної частини КК для призначення судом певного виду і міри покарання. Індивідуалізація покарання та її значення.

Обставини, які пом'якшують чи обтяжують покарання: поняття, види, загальна характеристика та значення цих обставин. Особливості їх врахування при призначенні покарання.

Призначення покарання за незакінчений злочин і за злочин, вчинений у співучасті: обставини, які враховує суд при призначенні покарання у цих випадках. Межі призначення покарання за готування до злочину та за замах на злочин.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Підстави та порядок призначення судом більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: призначення основного покарання нижче від найнижчої межі; перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання.

Особливості призначення більш м'якого покарання за вчинення злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу. Вирішення питання про додаткові покарання при призначенні більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Призначення покарання за наявності таких обставин, що пом'якшують покарання, як: з'явлення із зізнанням, щире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, добровільне відшкодування завданого збитку, усунення заподіяної шкоди.

Призначення покарання за сукупністю злочинів. Поняття сукупності злочинів. Порядок (принципи) призначення покарання за сукупністю злочинів і межі визначення судом остаточного покарання. Особливості визначення остаточного покарання за сукупністю злочинів у випадках: призначення різних видів покарань за окремими злочинами; вчинення хоча б одного умисного тяжкого чи особливо тяжкого злочину; призначення хоча б за один зі злочинів довічного позбавлення волі. Порядок призначення додаткових покарань за сукупністю злочинів.

Особливості призначення покарання за сукупністю злочинів у разі виявлення злочину, вчиненого до постановлення попереднього вироку.

Призначення покарання за сукупністю вироків. Поняття сукупності вироків. Порядок (принципи) призначення покарання за сукупністю вироків і межі визначення судом остаточного покарання. Особливості визначення остаточного покарання за сукупністю вироків у випадках: призначення різних видів покарань за окремими вирокami; вчинення хоча б одного особливо тяжкого злочину; призначення хоча б за одним із вироків довічного позбавлення волі. Порядок призначення додаткових покарань за сукупністю вироків.

Особливості призначення покарання при збігу сукупності злочинів та сукупності вироків.

Відмінність порядку призначення покарання за сукупністю злочинів і за сукупністю вироків.

Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. Співвідношення різних видів покарань за ступенем їх суворості. Особливості призначення за сукупністю злочинів та вироків основних покарань у виді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців та додаткових покарань. Порядок зарахування в призначене судом покарання попереднього ув'язнення.

Обчислення строків покарання.

Розділ 18. Звільнення від покарання та його відбування

Поняття, види, передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки звільнення від покарання та його відбування. Умовне та безумовне, обов'язкове та факультативне, повне та часткове звільнення від покарання та його відбування. Розмежування звільнення від покарання та звільнення від кримінальної відповідальності.

Звільнення від покарання та його відбування у зв'язку з набранням чинності нового закону, який усуває караність вчиненого діяння чи встановлює за нього більш м'яке покарання: передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення.

Звільнення від покарання у зв'язку зі втратою особою суспільної небезпечності: передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням: передумови, підстави та порядок застосування такого звільнення. Испитовий строк при звільненні від покарання з випробуванням, його тривалість та значення. Особливості застосування додаткових покарань при звільненні від відбування основного покарання з випробуванням. Обов'язки, які можуть бути покладені на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, та правові наслідки такого звільнення.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років: передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення. Испитовий строк, його тривалість та значення.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Поняття давності та її строки. Передумови та підстави звільнення від відбування покарання. Зупинення перебігу строків давності: умови та правові наслідки. Переривання перебігу строків давності: умови та правові наслідки. Особливості застосування давності до осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.

Злочини, при засудженні за які давність не застосовується.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: поняття, передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення. Особливості умовно-дострокового звільнення від додаткового покарання.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким: поняття, передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такої заміни. Поняття більш м'якого покарання, його види та строки. Особливості звільнення від додаткового покарання при заміні невідбутої частини основного. Відмежування заміни невідбутої частини покарання більш м'яким від умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років: передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення.

Звільнення від покарання за хворобою: передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення.

Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування. Конституція України про амністію та помилування.

Амністія. Закон України «Про застосування амністії в Україні». Поняття амністії, її зміст, види, підстави, порядок застосування та правові наслідки. Категорії осіб, щодо яких не допускається застосування амністії.

Помилування. «Положення про порядок здійснення помилування». Поняття помилування, його зміст, види, підстави, порядок застосування та правові наслідки. Особливості застосування помилування до осіб, засуджених до довічного позбавлення волі. Відмежування помилування від амністії.

==== **Розділ 19. Судимість**

Судимість: її поняття, підстава виникнення судимості, строки, протягом яких особа визнається такою, що має судимість та правові наслідки судимості.

Категорії засуджених осіб, які визнаються такими, що не мають судимості.

Погашення та зняття судимості.

Поняття та умови погашення судимості. Строки погашення судимості, їх обчислення та правове значення. Наслідки вчинення нового злочину протягом цих строків.

Поняття та умови зняття судимості. Відмінність зняття судимості від її погашення.

Розділ 20. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

Поняття та мета примусових заходів медичного характеру. Підстави їх застосування.

Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру. *Види примусових заходів медичного характеру та умови їх застосування.*

Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. Правові наслідки їх застосування.

Примусове лікування. Підстава застосування та порядок здійснення примусового лікування. Особи, до яких застосовується примусове лікування. Правові наслідки його застосування

Розділ 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх як прояв гуманізму кримінального законодавства України.

Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру: передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення. Поняття та види примусових заходів виховного характеру. Відмінність примусових заходів виховного характеру від покарання.

Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх, та особливості їх призначення. Особливості призначення неповнолітнім покарання за сукупністю злочинів і сукупністю вироків.

Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням: передумови, підстави, порядок застосування, правові наслідки та особливості його застосування до неповнолітніх.

Звільнення неповнолітніх від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки такого звільнення. Відмінність звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру від звільнення від кримінального відповідальності із застосуванням таких заходів.

Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності: поняття, види та строки давності. Зупинення та переривання перебігу давності: поняття, умови та правові наслідки. Особливості застосування звільнення за давністю до неповнолітніх.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: поняття, передумови, підстави, порядок застосування та правові наслідки. Особливості застосування умовно-дострокового звільнення до неповнолітніх.

Погашення та зняття судимості: умови погашення та зняття судимості. Особливості погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили злочин до досягнення вісімнадцятирічного віку.

4. ПЛАНИ, ЗАВДАННЯ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, КОЛОКВІУМІВ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні положення

Підготовка до практичних занять та колоквіумів спрямована на досконале засвоєння основних тем курсу кримінального права України (Загальна частина), вироблення вміння самостійно працювати з Кримінальним кодексом України, постановами Пленуму Верховного Суду України, іншими нормативно-правовими актами, матеріалами юридичної практики та спеціальною літературою.

Завдання підготовлені для практичних занять з кримінального права (Загальна частина) і призначені для студентів II курсу денної та вечірньої форм навчання. Їх виконання має забезпечити закріплення та поглиблене опанування теоретичного матеріалу лекційного курсу, навчальної і монографічної літератури та сприяти ефективному опрацюванню норм кримінального права, набуттю навичок вірного їх застосування. В основу завдань покладено конкретні кримінальні справи із судової практики Верховного Суду України, а також із місцевої слідчо-судової практики.

Для розв'язання питань кожної теми і правильного виконання завдань слід зважати на деякі методичні поради. В першу чергу, необхідно провести аналіз відповідних статей Загальної частини КК України, вивчити певні розділи підручника та іншу рекомендовану літературу.

В кінці кожної теми практичних занять наводяться, крім монографічних джерел, нормативно-правові акти, матеріали судової практики, в тому числі постанови Пленуму Верховного Суду України, які варто використовувати при підготовці до практичних занять. Вихідні дані юридичної літератури вказані відповідно до їх первинної редакції. У кожного із названих актів можливі внесення змін, доповнення або їх скасування, а також прийняття Пленумом Верховного Суду України нових постанов про судову практику з кримінальних справ, тому можна використовувати тексти нормативно-правових актів, розміщених в інформаційно-пошукових системах «Законодавство», «Ліга» та інших електронних базах даних.

Вирішуючи конкретне завдання, варто уважно вивчити його фактичні обставини, з'ясувати сутність поставлених питань, знайти конкретні норми кримінального закону, на підставі яких потрібно надати відповідь. Якщо умови завдання передбачають два чи більше варіантів рішення, доцільно скористатися загальною методикою виконання завдань. Відповідь потрібно викласти в письмовій формі в спеціальному зошиті для практичних занять з кримінального права з необхідною мотивацією і обов'язковим посиланням на відповідні норми кримінального закону, роз'яснення Пленуму Верховного Суду України у певних постановках (за їх наявності). В зошиті доцільно залишати широкі береги для внесення можливих виправлень під час проведення практичних занять.

На практичних заняттях студент доповідає обставини завдання і своє рішення, може також брати участь в обговоренні запропонованого рішення, доповнити або розвинути його. Альтернативне рішення слід оголосити для обговорення, в кінці якого викладач робить остаточний висновок, дає розв'язання завдання і розглядає допущені помилки. З урахуванням цього висновку треба внести в своє рішення відповідні корективи на берегах зошиту.

Необхідно готуватися і брати активну участь у колоквіумах, які проводяться за графіком, і тут важливо: ознайомитися с програмою курсу, питаннями, які входять до теми колоквіуму; вивчити відповідні норми, передбачені у Загальній частині Кримінального кодексу України, конспект лекцій, а також матеріал, викладений у підручниках, науково-практичних коментарях, монографічній літературі; розглянути та проаналізувати нормативно-правові акти, матеріали судової практики (рішення, висновки Конституційного Суду України, постанови Пленуму Верховного Суду України тощо).

Участь у колоквіумі передбачає: аналіз питань, які стосуються теми заняття; підтвердження знання чинного кримінального законодавства (КК); теоретичних положень науки кримінального права, дефініцій кримінального права, розуміння та використання у відповіді прикладів судової практики, уміння аргументовано викласти певний матеріал, коментувати відповіді інших студентів, доповнювати їх, знаходити помилки і давати правильну відповідь.

Оскільки розділ навчальної програми "Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх" не викладається в лекційному курсі, він підлягає обов'язковому самостійному вивченню до колоквіуму за даною темою. Вона охоплює низку важливих питань,

об'єднаних у темі 21 (див. рекомендації до підготовки до колоквіуму за вказаною темою).

Така самостійна робота сприяє закріпленню та ґрунтовному засвоєнню теоретичного матеріалу завдяки ознайомленню з різними видами юридичної літератури, матеріалами судової практики, нормативно-правовими актами. Опрацювання конкретних тем та форми їх засвоєння допоможуть вивчити відповідні норми кримінального права, зрозуміти особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, матеріали судової практики, виробити навички вірного застосування наданих рекомендацій та норм Загальної частини кримінального права.

На практичних заняттях та колоквіумах присутність є обов'язковою, важливою є також участь в обговоренні усіх питань. Пропущені заняття мають відпрацьовуватись на кафедрі. Це ж стосується і студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми.

За підсумком практичних занять та колоквіумів у III семестрі проводиться залік. З усіх незрозумілих питань можна отримати консультацію на кафедрі.

Список рекомендованої літератури до всіх тем

Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-е вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.

Кримінальний кодекс України: Наук.-практ. комент. / За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Вид. 4-те, переробл. та доповн. – Х.: Одісей, 2008. – 1208 с.

Кримінальний кодекс України. Практика судів України з кримінальних справ, 2007-2008 / Укладач В.В. Сташис, В.І. Тютюгін; за заг. ред. В.В. Сташиса. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 384 с.

Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з кримінальних справ (1973-2011 роки) / Упоряд.: Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, В.І. Тютюгін. – Х.: Право, 2011.

Практика судів України з кримінальних справ (2001-2005) / За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса; укладачі: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 464 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2006-2007) / Уклад.: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін; за заг. ред. В.В. Сташиса. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 880 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2008-2011) / Укладач В.І. Тютюгін; За заг. ред. В.Я. Тація.. – Х.: Одіссей, 2011. – 568 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2009-2011). Вид. 2-ге, доповн. / Укладач В.І. Тютюгін; За заг. ред. В.Я. Тація. – Х.: Одіссей, 2012. – 504 с.

I. Теми 1, 2. Поняття, система, ознаки кримінального права. Кримінальна відповідальність та її підстави

Методичні рекомендації. Під час підготовки до колоквиуму слід з'ясувати саме поняття «кримінальне право», яке в сучасній правовій науці застосовується в трьох значеннях: 1) як галузь законодавства – кримінальне законодавство; 2) як наука кримінального права; 3) як навчальна дисципліна. При цьому особливу увагу доцільно приділити загальним та специфічним ознакам кримінального права як галузі права.

Вивчення загальної характеристики Кримінального кодексу України та інших питань цієї теми має супроводжуватися ознайомленням зі змістом цього нормативно-правового акту, прийнятого Верховною Радою України 5 квітня 2001 р. в чинній редакції та засвоєнням його основних концептуальних положень, що окреслені на лекції, а також висвітлюються в підручниках та інших джерелах інформації.

Для з'ясування головного завдання кримінального права належить ознайомитися з ст. 1 КК.

Розглядаючи питання про функції кримінального права, доцільно зрозуміти етимологічне значення поняття «функція» та його конкретизацію щодо кримінального права.

Найважливішим питанням є принципи кримінального права. Для їх засвоєння, в першу чергу, необхідно звернутися до Конституції України та виокремити конституційні положення, що визначають провідні засади кримінального права.

Крім того, слід ознайомитися з ст. 2 і частинами 1, 3, 4 ст. 3 КК та вивчити рекомендовану літературу за темою колоквиуму.

Колоквіум (2 год)

П л а н

1. Поняття кримінального права. Предмет та метод кримінально-правового регулювання.
2. Загальна характеристика чинного Кримінального Кодексу України.
3. Завдання, функції та принципи кримінального права.
4. Система кримінального права.
5. Кримінальне право і суміжні галузі права.
6. Наука кримінального права, її предмет та метод.
7. Поняття, ознаки кримінальної відповідальності та форми її реалізації.
8. Підстави кримінальної відповідальності.

Список додаткової літератури

Таций В., Борисов В., Тютюгін В. Актуальні проблеми сучасного розвитку кримінального права // Право України. – 2010. – № 9. – С. 4-15.

Брайнін Я.М. Основні питання загального вчення про склад злочину. – К.: Вид. Київ. держ. ун-ту, 1964. – 189 с.

Тихий В.П. Підстава кримінальної відповідальності за новим Кримінальним кодексом України // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. – № 3.

Фесенко Є. Сучасні завдання кримінально-правової науки (Загальна частина) // Право України. – 2010. – № 9. – С. 66-72.

Хавронюк М.І. Історія кримінального права європейських країн. – К.: Істина, 2006. – 192 с.

Энциклопедия уголовного права. Т. 8 Уголовная ответственность и наказание. – СПб.: Издание профессора Малинина, 2007. – С. 3-71.

II. Теми 3, 4. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі

Методичні рекомендації. Підготовка до наступного практичного заняття має охоплювати засвоєння теоретичного та законодавчого

матеріалу, самостійне виконання контрольної роботи та вирішення практичних завдань згідно графіку. При розв'язанні завдань з цієї теми слід, перш за все, засвоїти поняття та ознаки закону про кримінальну відповідальність. При цьому треба ознайомитися зі змістом чинного Кримінального кодексу України та вивчити його структуру: систему Загальної та Особливої частин, їх поділ на розділи та статті. Необхідно засвоїти структурні елементи статті КК України, якими є її назва, частини, пункти, примітки, вивчити структуру кримінально-правових норм, що сформульовані в статтях (їх частинах) Загальної та Особливої частин КК України та розкрити співвідношення між структурою кримінально-правової норми та структурою статті кримінального закону. При цьому слід ознайомитися зі ст. 8 та п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України та ст. 3 КК України.

Розглядаючи питання про чинність закону про кримінальну відповідальність у часі, доцільно ознайомитися зі змістом частин 2 та 3 ст. 57, статей 58, 94; ч. 2 ст. 152 Конституції України, статей 4 та 5 КК України; Указом Президента України від 10 червня 1997 р. «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності»; ст. 137, 139 Регламенту Верховної Ради України від 19 вересня 2008 р., рішеннями Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 р. (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів), від 19 квітня 2000 р. (справа про зворотну дію кримінального закону в часі), від 26 січня 2011 р. (справа про заміну смертної кари довічним позбавленням волі); положеннями Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р. для визначення розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян. При цьому слід засвоїти питання про порядок і час набуття чинності законом про кримінальну відповідальність, підстави втрати ним чинності та про визначення часу вчинення злочину. Особливу увагу слід звернути на вивчення випадків, коли закон про кримінальну відповідальність має зворотну дію. Треба засвоїти поняття «зворотна дія закону про кримінальну відповідальність»; підстави, межі та кримінально-правові наслідки зворотної дії цього закону.

Вивчаючи питання про чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі, слід ознайомитися зі змістом ч. 1 ст. 2, ст. 18, ч. 1 ст. 26 Конституції України, статтями 6-10 КК України, законами України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. №1777-ХІІ, «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»

від 4 лютого 1994 р. № 3929-ХІІ, а також міжнародно-правовими зобов'язаннями України у сфері протидії злочинності. При цьому слід звернути увагу на проблему визначення місця вчинення злочину, визначення меж території України, а також випадків, коли КК України застосовується до осіб, що вчинили злочини за межами України.

Практичні заняття (4 год.)

Завдання для самостійної контрольної роботи

В роботі необхідно зазначити:

- 1) три статті Загальної частини КК, які мають декілька частин;
- 2) три статті Особливої частини КК, які мають декілька частин;
- 3) три статті Загальної частини та статтю Особливої частини КК, які мають пункти;
- 4) три статті Особливої частини КК, які мають примітки;
- 5) три статті Особливої частини КК з простою диспозицією;
- 6) три статті Особливої частини КК з описовою диспозицією;
- 7) три статті Особливої частини КК з бланкетною диспозицією;
- 8) три статті Особливої частини КК з відсилочною диспозицією;
- 9) три статті Особливої частини КК зі змішаною (комбінованою) диспозицією;
- 10) три статті Особливої частини КК з відносно-визначеною санкцією, в якій вказана лише верхня межа покарання;
- 11) три статті Особливої частини КК з відносно-визначеною санкцією, в якій вказані верхня і нижня межа покарання;
- 12) три статті Особливої частини КК з альтернативною санкцією;
- 13) три статті Особливої частини КК з безальтернативною санкцією.

При відповіді на питання: 1-4 – необхідно вказати лише номер відповідної статті; 5-13 – виписати відповідні диспозиції або санкції та вказати номери статей (частин статей), в яких вони знаходяться.

З а в д а н н я

1. 15 серпня 1999 року Вечірко і Каплієнко з хуліганських мотивів вбили Мірошниченка. Дії Вечірка і Каплієнка були кваліфіковані за ст. 93 КК України 1960 р., яка на той момент передбачала покарання

у виді позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або смертної кари. Рішенням Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 р. положення КК України, які передбачали смертну кару, були визнані неконституційними. 22 лютого 2000 р. був прийнятий і 30 березня того ж року набув чинності закон «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України», яким у системі покарань було передбачено новий вид покарання у виді довічного позбавлення волі.

Чи мав місце у даному випадку проміжний закон про кримінальну відповідальність? Закон у якій редакції може бути застосований до Вечірка і Каплієнка? Яке покарання може бути їм призначене?

2. Власенко протягом 2008 р. неодноразово примушувала свою малолітню дитину викрадати речі та гроші на ринках м. Харкова. У вересні 2008 р. її було затримано і кваліфіковано її дії як втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, за яке передбачено покарання у виді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк (ст. 304 КК України). 1 жовтня 2008 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про внесення змін до статей 304 і 323 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти сім'ї та дітей», яким за діяння, вчинене Власенко, було встановлене покарання у виді позбавлення волі на строк від чотирьох до десяти років. Цей закон був опублікований в «Урядовому кур'єрі» 24 жовтня, в «Голосі України» 1 листопада, в «Офіційному віснику України» 3 листопада 2008 р., у «Відомостях Верховної Ради України» 3 квітня 2009 р. Відповідно до розділу II названого закону він «набирає чинності з дня його опублікування».

Визначте, з якого моменту закон набув чинності? Чи має він зворотню дію? В яких межах може бути призначене покарання Власенко?

3. Приватний підприємець Мельник з грудня 2000 р. по 21 квітня 2002 р. включно здійснював виробництво дисків для лазерних систем зчитування (компакт-дисків) без отримання належної ліцензії. 17 січня 2002 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», яким КК України був доповнений ст. 203¹,

що передбачає кримінальну відповідальність за такі дії. Відповідно до ч. 1 ст. 10 Закону він мав набути чинності «через шістдесят календарних днів з дня опублікування». Закон був надрукований: у «Віснику законів України» 14 лютого 2002 р., в електронних законодавчих базах 18 лютого 2002 р., в «Урядовому кур'єрі» 20 лютого 2002 р., в «Офіційному віснику України» 1 березня 2002 р., у «Голосі України» 2 березня 2002 р., а у «Відомостях Верховної Ради України» 26 квітня 2002 р.

Які з названих публікацій є офіційними? Коли цей Закон набув чинності? Чи може він бути застосований до діяння, вчиненого Мельником?

4. У 2005 р. Олійник умисно знищив шляхом підпалу будинок Бутенка, в результаті чого також загинула старенька бабуся, яка мешкала в цьому будинку. Діяння Олійника було кваліфіковане судом за ч. 2 ст. 194 КК України і йому було призначено покарання у виді позбавлення волі строком на дванадцять років (санкція цієї норми передбачала покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'ятнадцяти років). Законом України від 15 квітня 2008 р. в санкції ч. 2 ст. 194 КК було передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до десяти років.

Чи має цей закон зворотну дію? Які наслідки зворотної дії цього закону стосовно Олійника?

5. У серпні 2001 р. Грищенко, керуючи автомобілем, порушив правила безпеки дорожнього руху, внаслідок чого загинуло три особи. Відповідно до ч. 3 ст. 215 КК України 1960 р. за такий злочин було передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'ятнадцяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до п'яти років або без такого. Відповідно до ч. 3 ст. 286 КК України 2001 р. за таке ж діяння передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

Чи має ч. 3 ст. 286 КК України 2001 року зворотну дію в часі? Проаналізувавши зміст ч. 3 ст. 5 КК України 2001 року дайте відповідь на питання про те, в яких межах може бути призначене покарання Грищенку?

6. Пізно ввечері 4 квітня 2002 р. Кузнєцов, знаходячись в парку, вчинив хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК України). В той же день (4 квітня 2002 р.) в газеті «Урядовий кур'єр» був опублікований закон, яким були внесені зміни до санкції ч. 1 ст. 296 КК України. У попередній редакції у цій санкції було передбачено покарання у виді штрафу до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років. Новим законом було передбачено покарання у виді штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років. Відповідно до розділу II нового закону він набув чинності з дня його опублікування.

Коли новий закон набув чинності? Чи має він зворотню дію? Чи може він бути застосований до Кузнєцова?

7. Громадянин Республіки Білорусь Тарасевич їхав потягом з Новоросійська (Російська Федерація) до Мінська (Республіка Білорусь), який частину шляху прямує територією України. В дорозі він посварився зі своїм попутником Павленком і вирішив його вбити. На останній російській станції Тарасевич підсипав в їжу Павленка отруту сповільненої дії. Павленко з'їв отруєну їжу, коли поїзд знаходився на території України, а помер від отруєння, коли поїзд був на території Республіки Білорусь.

В яких випадках злочин вважається вчиненим на території України? Чи можна визнати злочин Тарасевича вчиненим на території України? Чи може Тарасевич, будучи іноземним громадянином, бути притягнутий до кримінальної відповідальності в Україні?

8. Головний конструктор одного з українських авіабудівних підприємств Ващенко у липні 2007 р. внаслідок неналежного виконання своїх службових обов'язків допустив порушення технічних вимог при встановленні двигунів на літак АН-24. У жовтні 2011 р. цей літак, здійснюючи міжнародний рейс, через названі порушення зазнав аварії над територією Молдови, внаслідок чого загинули екіпаж та всі пасажери.

Як у КК України вирішується питання про час і місце вчинення злочину? Що потрібно визнати часом вчинення злочину в даному випадку? Чи можна цей злочин визнати вчиненим на території України?

9. Громадянин Росії Шувалов у м. Белгороді (Російська Федерація) умисно заподіяв середньої тяжкості тілесні ушкодження громадянину України Антоненку. Цей злочин в Російській Федерації залишився нерозкритим і Шувалов не був притягнутий до кримінальної відповідальності. Через рік, знаходячись на відпочинку в Одесі, Шувалов вчинив хуліганство. В процесі розслідування справи про цей злочин стало відомо й про злочин, вчинений ним у Белгороді.

Чи може Шувалов бути притягнутим в Україні до кримінальної відповідальності за вчинене в Одесі хуліганство і за умисне заподіяння середньої тяжкості тілесних ушкоджень в Белгороді?

10. Громадянці України Савенко, яка постійно працювала у Москві, за виконану нею роботу не була сплачена заробітна плата. У зв'язку з цим Савенко поширила серед своїх знайомих завідомо неправдиві вигадки, які ганьблять честь і гідність її роботодавця, тобто вчинила наклеп, відповідальність за який передбачена ст. 129 КК Російської Федерації. Після повернення Савенко в Україну компетентні органи Російської Федерації зажадали її видачі для притягнення до кримінальної відповідальності.

Ознайомившись зі змістом розділу III Особливої частини КК України, дайте відповідь на питання: чи може Савенко бути притягнутою в Україні до кримінальної відповідальності за наклеп, вчинений у Росії? Чи може вона бути видана Російській Федерації?

11. Громадянин України Монастирський, знаходячись у відрядженні у Вірменії, вчинив крадіжку чужого майна, за що був засуджений вірменським судом до двох років позбавлення волі. Це покарання він повністю відбув і повернувся в Україну.

Чи може Монастирський бути притягнутим в Україні до кримінальної відповідальності за крадіжку, вчинену у Вірменії?

Варіант: після повернення в Україну Монастирський знову вчинив крадіжку.

Чи може крадіжка, вчинена в Україні, кваліфікуватися як повторна? Чи має юридичне значення в Україні вирок вірменського суду?

12. У березні 2011 р. Івченко підробив посвідчення потерпілого від аварії на Чорнобильській АЕС, яке мав намір використати для

отримання пільг по оплаті за житло. На той час у санкції ч. 1 ст. 358 КК України за таке діяння передбачалося покарання у виді штрафу до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років. 1 липня 2011 р. набув чинності закон України від 7 квітня 2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», яким у згаданій санкції було встановлене покарання у виді штрафу до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до двох років.

Чи є в даному випадку підстава для зворотної дії кримінального закону в часі? Яке покарання може бути призначене Івченку після 1 липня 2011 р.?

13. Матяш з метою покататися верхи незаконно заволодів конем, який належав фермеру Давиденку. Проскакавши на коні певну відстань, він покинув його. Слідчий кваліфікував дії Матяша за ч. 1 ст. 289 КК України як незаконне заволодіння транспортним засобом. В постанові про порушення кримінальної справи він зазначив, що хоча згідно з приміткою до ст. 286 КК України, коня і не можна визнати транспортним засобом, однак дії Матяша мають досить високий ступінь суспільної небезпечності, а з усіх статей КК України тільки ст. 289 передбачає відповідальність за діяння, схоже до того, яке вчинив Матяш.

Чи правильним є рішення слідчого?

Список додаткової літератури

Кримінальне законодавство України. Порівняльний аналіз статей Кримінального кодексу України 1960 р. та Кримінального кодексу України 2001 р. / За заг. ред. В.В. Сташиса. – Кол. уклад.: С.В. Гізімчук, Ю.В. Гродецький, С.В. Гринчак та ін. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 284 с.

Навроцький В.О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.). – К.: Атіка, 2001. – 272 с.

Пономаренко Ю.А. Чинність і дія кримінального закону в часі. – К.: Атіка. – 2005. – 288 с.

Енциклопедія уголовного права. Т. 2.: Уголовный закон. – СПб.: Изд-во профессора Малинина, 2005. – 847 с.

III. Тема 5. Поняття злочину

Методичні рекомендації. Вивчення цієї теми передбачає засвоєння поняття «злочин», яке дається в ч. 1 ст. 11 КК України, усвідомлення історично мінливого та соціально обумовленого характеру цього поняття, ознайомлення з типами (способами) визначення поняття злочину в історії кримінального права (формальним, матеріальним та формально-матеріальним).

Студент повинен знати ознаки злочину (суспільна небезпечність, протиправність, винність і караність) та вміти розкрити їх зміст, для чого проаналізувати положення ч. 2 ст. 1, ч. 1 ст. 11 КК України. Особливу увагу необхідно приділити такій матеріальній ознаці злочину, як суспільна небезпечність, для більш глибокого засвоєння змісту якої слід зупинитися на юридичній природі положення ч. 2 ст. 11 КК України щодо малозначності діяння і його значенні для правозастосування. Розглядаючи протиправність як формальну ознаку злочину, що дає юридичну, правову оцінку суспільній небезпечності, треба звернутися до питань криміналізації і декриміналізації суспільно-небезпечних діянь. Крім того, при вивченні цієї ознаки слід пам'ятати про особливе значення заборони аналогії у кримінальному праві, в зв'язку з чим необхідно вивчити ч. 4 ст. 3 КК України.

Далі студент повинен зупинитися на питанні співвідношення злочинів та інших правопорушень, з'ясувати їхні спільні ознаки і відмінності. Досліджуючи питання класифікації злочинів, необхідно звернутися до положень ст. 12 КК України, де передбачені матеріальний і формальний критерії класифікації, з'ясувати зміст цих критеріїв, сутність законодавчої класифікації злочинів та її кримінально-правове значення.

Практичне заняття (2 год)

З а в д а н н я

14. Протягом 2005 р. Кринична систематично поза шлюбом вступала в сексуальні стосунки з чоловіками за плату. 23 лютого 2006 р. вироком суду Криничну було визнано винною і засуджено за систематичне зайняття проституцією, тобто надання сексуальних послуг з метою отримання доходу, за ч.1 ст. 303 КК. Прокурор, оскаржуючи

вирок суду, зазначив, що у період розгляду кримінальної справи судом першої інстанції редакція зазначеної статті була змінена Законом України від 12 січня 2006 р. № 3316–IV, який набув чинності 10 лютого 2006 р., і порушив питання про скасування вироку суду і закриття справи.

Ознайомтесь зі зміненою редакцією зазначеної статті і вирішіть питання про те, чи можна визнати вчинене Криничною діяння злочином і чи підлягає касаційне подання задоволенню?

15. Пахомов пізно ввечері повернувся до свого будинку в стані алкогольного сп'яніння і почав шукати дружину, яка, побоюючись його, пішла до сусідів. Оскільки було темно, Пахомов запаливав сірники і кидав їх на підлогу. Не знайшовши дружину, він пішов на вулицю. Від одного з необережно кинутих Пахомовим сірників виникла пожежа, внаслідок якої спалахнув будинок, що належав Пахомову.

Ознайомтесь зі змістом розділу VI Особливої частини КК і вирішіть питання про те, чи можна визнати діяння Пахомова злочином?

16. Корякін, який відпочивав на березі моря, знайшов у піску золотий годинник, на зворотній стороні якого було зроблено дарчий надпис на ім'я Вишневського. Через деякий час при випадковій зустрічі в ресторані Вишневський упізнав свій годинник. Слідчий кваліфікував діяння Корякіна за ст. 193 КК України.

Чи правомірні дії слідчого? Чи можна визнати діяння Корякіна злочином?

17. Рядового строкової військової служби Потапова було притягнуто до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 407 КК України. Як було з'ясовано, Потапов о 22 год. 11 червня 2012 р., маючи намір провідати тяжко хворого батька, самовільно залишив військову частину і поїхав додому, звідки повернувся о 22 год. 30 хв. 14 червня 2012 р. Намір відвідати хворого батька крім показань обвинуваченого підтверджується довідкою про інвалідність і знаходження на стаціонарному лікуванні його батька. Крім того, в справі встановлено, що Потапов неодноразово звертався до командування з проханням надати йому короткострокову відпустку, в чому йому було відмовле-

но; самовільно знаходився поза військовою частиною протягом нетривалого часу і самостійно повернувся до місця служби, щиро розкаючись у вчиненому, під час проходження служби характеризувався позитивно.

Чи правомірне притягнення Потапова до кримінальної відповідальності? Чи є підстави для застосування до нього ч. 2 ст. 11 КК України?

18. Ванюшин, знаходячись в торговельному залі супермаркету, на очах у іншого покупця, взяв мило вартістю 2 грн. і тюбик крему ціною 5 грн. і, не сплативши їхньої вартості, вийшов з торговельного залу. Однак на виході з супермаркету його було затримано охороною. Ванюшина визнано винним у замаху на грабіж. *Чи правомірне рішення суду? Які умови застосування ч. 2 ст. 11 КК?*

19. Агафонов, дізнавшись, що у касі заводу після виплати заробітної плати залишилась значна сума грошей, вирішив їх викрасти. Дочекавшись, коли всі робітники пішли додому, він вліз до каси, зламав сейф, але знайшов там лише 9 грн. Вхопив гроші та хутко зник.

Чи є підстави визнати вчинене Агафоновим діяння малозначним і застосувати до нього ч. 2 ст. 11 КК України? Якщо ні, то чому? Які обов'язкові умови застосування ч. 2 ст. 11 КК України?

20. Ковальов вперше вчинив злочин – шахрайство, відповідальність за яке передбачена ч. 1 ст. 190 КК, щиро покаючись, повністю усунув заподіяну шкоду та активно сприяв розкриттю злочину. Адвокат Ковальова вважав, що його потрібно звільнити від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України. Суд не погодився з адвокатом, аргументуючи це тим, що шахрайство має значну суспільну небезпечність і є умисним злочином середньої тяжкості.

Яким чином слід вирішити справу? Як у КК України вирішуються питання про віднесення злочину до певної категорії за ступенем тяжкості?

21. Куречко вчинив умисне вбивство, за яке його на підставі ч. 1 ст. 115 КК України його було засуджено до 8 років позбавлення волі.

Визначте, до категорії яких злочинів належить злочин, вчинений винним? Яку класифікацію передбачає КК України? Які критерії покладені в основу класифікації злочинів?

22. Головного бухгалтера Саратовську було засуджено за службове підроблення за ч. 1 ст. 366 КК України за підроблення підпису керівника підприємства на платіжних документах, на підставі яких було здійснено перерахування великої суми коштів по сплаті боргів підприємством. В апеляційній скарзі захисник просив вирок скасувати, посилаючись на те, що внаслідок підроблення підпису матеріальної або іншої шкоди інтересам підприємства, державі, іншим юридичним чи фізичним особам спричинено не було і не могло бути спричинено, оскільки за платіжними дорученнями було здійснено платежі, які були обов'язковими для підприємства і впливали з довірливих правовідносин та законів.

Чи містить діяння Саратовської ознаки малозначності? Які умови застосування ч. 2 ст. 11 КК України?

23. Канчук умисно поширив, тобто повідомив невизначеному колу осіб заздалегідь неправдиві вигадки, що ганьблять особу громадянина Петрошука. Останній подав заяву до правоохоронних органів з проханням притягнути Канчука до кримінальної відповідальності. У задоволенні заяви було відмовлено.

Ознайомтесь зі змістом розділу III Особливої частини КК України і вирішіть питання про правомірність такої відмови. Чи можна визнати діяння Канчука злочином?

24. Маргелов, який здійснював ремонт даху, з необережності випустив з рук молоток, заподіявши Зарубіну, який проходив повз будинку, легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я. Маргелова було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, який передбачений ч. 2 ст. 125 КК.

Ознайомившись з розділом II Особливої частини КК, вирішіть питання чи є вчинене діяння злочином і чи правильно вирішено питання про відповідальність Маргелова?

25. Слюсаря Бабенка було звинувачено в тому, що він відімкнув сейф в кабінеті заступника директора фабрики і таємно привласнив

2 грн., які належали підприємству. При цьому він залишив у сейфі інші гроші на загальну суму 1968 грн. Як стало потім відомо, 2 грн. йому не вистачало для придбання квитка до кінопалацу.

Чи можливо притягти Бабенка до кримінальної відповідальності? Чи є підстави для застосування до нього ч. 2 ст. 11 КК України?

26. Вироком суду Печкіна було визнано винним у доведенні особи, яка перебувала в матеріальній залежності від нього, до самогубства, що сталося внаслідок жорстокого поводження. На підставі наявності в діях Печкіна великої суспільної небезпеки цей злочин було визнано тяжким.

Визначить, який формальний критерій покладено в основу класифікації злочинів. Чи можливо визнати тяжким злочин, що передбачений ч. 2 ст. 120 КК України?

Список додаткової літератури

Киричко В.Н. Некоторые методологические предпосылки исследования общественной опасности в науке уголовного права // Проблемы законности: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України. – 1998. – Вип. 33. – С. 118-124.

Кривоченко Л.М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 120 с.

Панов М.І., Тихий В.П. Актуальні дослідження проблем вчення про злочин // Кримінальне право України. – 2006. – № 3.

Панов М.І., Тихий В.П. Поняття злочину // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. – № 1.

Панов Н.И. Преступление: методологические аспекты исследования и отражения в уголовном законе // Проблемы законности: Респ. межведом. научн. сборник. – Х., 1995. – Вып. 30. – С. 121-129

Пономаренко Ю.А. Запрет применения уголовного закона по аналогии: история, современность, перспективы // История развития уголовного права и ее значение для современности: Материалы V Международной научно-практической конференции, состоявшейся на юридическом факультете МГУ им. М.В. Ломоносова 26-27 мая 2005 г. – М.: ЛексЭст, 2006. – С. 455-461.

Энциклопедия уголовного права. Т. 3. Понятие преступления. – СПб.: Издание профессора Малинина, 2005. – 534 с.

IV. Теми 3–5. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі. Поняття злочину

Методичні рекомендації. Готуючись до колоквіуму слід керуватись рекомендаціями та списком додаткової літератури до тем 3-5.

Колоквіум (2 год.)

П л а н

1. Поняття закону про кримінальну відповідальність і його ознаки.
2. Структура Кримінального кодексу.
3. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Визначення часу вчинення злочину.
4. Зворотня дія закону про кримінальну відповідальність у часі.
5. Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність у просторі.
6. Поняття злочину та його ознаки.
7. Значення ч. 2 ст. 11 КК.
8. Відмінність злочину від інших правопорушень.
9. Класифікація злочинів та її значення.

V. Теми 6,7. Склад злочину. Об'єкт злочину

Методичні рекомендації. Дана тема передбачає вивчення та засвоєння таких питань: поняття і значення складу злочину; елементи й ознаки складу злочину; співвідношення понять складу злочину та злочину; види складів злочинів; кваліфікація злочинів; поняття об'єкта злочину; види об'єктів злочинів; предмет злочину.

Розглядаючи ці питання особливу увагу належить приділити значенню складу злочину для притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинене нею суспільно небезпечне діяння, а також співвідношенню понять складу злочину та злочину.

Важливо не тільки засвоїти питання про елементи складу злочину, а й зміст кожного з них.

Необхідно з'ясувати особливості такого елементу складу злочину як об'єкт злочину, зрозуміти його структуру та класифікації. Крім того, слід визначити зміст поняття «предмет злочину» та його співвідношення з об'єктом злочину.

П л а н

1. Поняття і значення складу злочину.
2. Елементи й ознаки складу злочину. Співвідношення понять складу злочину та злочину.
3. Види складів злочинів.
4. Кваліфікація злочинів.
5. Поняття об'єкта злочину.
6. Види об'єктів злочинів.
7. Предмет злочину.

Список додаткової літератури

Бажанов М.И. О функциях состава преступления (процессуальная функция) // Проблемы законности: Респ. межведомств. научн. сб. Вып. 29. / Отв. ред. В.Я. Таций. – Харьков: Нац. юрид. акад. Украины, 1995. – С. 96-102.

Брайнін Я.М. Основні питання загального вчення про склад злочину. – К.: Вид. КГУ. – 1964. – 189 с.

Бурчак Ф.Г. Квалификация преступлений. – К.: Политиздат Украины. – 1983. – 141 с.

Гавриш С.Б. Теоретические предпосылки исследования объекта преступлений // Право и политика. – 2000. – № 11. – С. 4-15.

Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

Тарарухин С.А. Квалификация преступлений в судебной и следственной практике. – К.: Юринком, 1995. – 208 с.

Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. – Х.: Вища школа. – 1988. – 198 с.

Таций В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навч. посібник. – Х.:УкрЮА. – 1994. – 76 с.

Энциклопедия уголовного права. Т. 4. Состав преступления. – СПб.: Издание профессора Малинина, 2005. – 798 с.

VI. Тема 8. Об'єктивна сторона злочину

Методичні рекомендації. При ознайомленні з даною темою необхідно засвоїти поняття «значення і зміст об'єктивної сторони злочи-

ну», усвідомити ознаки складу злочину, які характеризують об'єктивну сторону злочину, з'ясувати, які з них є обов'язковими, а які факультативними.

Вивчаючи поняття «суспільно небезпечне діяння» (дія та бездіяльність) треба звернути увагу на активний й пасивний характер поведінки й зміст цього поняття як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони злочину, а також умови кримінальної відповідальності при бездіяльності. Крім того, слід з'ясувати значення непереборної сили, фізичного і психічного примусу для вирішення питання про кримінальну відповідальність.

Необхідно розглянути питання суспільно небезпечних наслідків злочину і вивчити їх види. При з'ясуванні питання про необхідність настання суспільно небезпечних наслідків і їхнього встановлення, слід мати на увазі, що таке рішення залежить від способу конструювання за об'єктивним ознаками того чи іншого складу злочину. Так, злочини з матеріальним складом – це діяння в яких суспільно небезпечні наслідки є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони, а в злочинах з формальним і усіченим складами вони винесені за її межі.

Розв'язуючи питання про необхідний причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю) і суспільно небезпечними наслідками, слід виходити з того, що його встановлення є обов'язковим лише в злочинах з матеріальним складом і що його відсутність в таких злочинах свідчить про відсутність об'єктивної сторони таких діянь в цілому.

При вивченні таких ознак об'єктивної сторони, як спосіб, місце, час, обстановка і засоби вчинення злочину, необхідно враховувати, що ці ознаки впливають на кваліфікацію і потребують обов'язкового встановлення лише в тих випадках, коли вони безпосередньо вказані (або впливають з сутності термінологічних оборотів, використаних законодавцем) в диспозиції статей Особливої частини КК.

Практичні заняття (4 год.)

З а в д а н н я

27. Бусигін з метою помсти вирішив вбити Санька, і довго стежив за ним, однак можливості непомітно вчинити злочин не було. Тоді Бусигін запросив Санька купатися на річку, маючи намір втопити його.

Санько погодився прийти. Під час купання, несподівано потрапивши у вир, Санько не зміг випливи і став кликати на допомогу. Побачивши, що Санько потопає, Бусигін не став його рятувати, виліз на берег і став чекати, коли той потоне. Після цього Бусигін пішов додому.

Чи є причинний зв'язок між діянням Бусигіна (запрошенням купатись) та смертю Санька?

28. На подвір'ї багатоквартирного будинку 15-річний Мішин катався на велосипеді. Коли він проїжджав повз малюків, які гралися у пісочниці, з ним стався епілептичний напад. При падінні з велосипеда Мішин сильно вдарив плечем маленьку дівчинку, спричинивши їй тілесне ушкодження середньої тяжкості.

Чи є об'єктивна сторона злочину в поведінці Мішина?

29. Озброєний пістолетом Обухов увірвався до магазину і, погрожуючи вбивством, почав вимагати від касира Степанової, щоб вона відкрила сейф. Степанова сейф відкрила, Обухов забрав гроші і зник.

Чи є діяння як ознака об'єктивної сторони злочину в поведінці Степанової? Яке значення має наявність фізичного або психічного примусу для вирішення цього питання?

30. Під час сварки, яка перейшла в бійку, Ступоров пошкодив око Сундукову. Лікар сільської лікарні встановив, що є загроза втратити зір, і рекомендував негайну операцію. Потерпілого перевозили до обласного центру на санітарному літаку. Під час польоту Сундуков застудився і невдовзі помер від запалення легенів.

Чи є причинний зв'язок між діями Ступорова та смертю Сундукова?

31. Лікар Травкін виїхав на машині швидкої допомоги на виклик хворого Семенова. В дорозі водій зробив короточасну зупинку біля крамниці на прохання Травкіна, який купив в ній деякі товари. Коли Травкін приїхав до Семенова, той був вже мертвий. Причиною смерті став серцевий напад. Слідством було встановлено, що своєчасна медична допомога могла б врятувати життя Семенову.

Чи є в поведінці Травкіна об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 139 КК?

32. Від сильного пориву вітру Сорокін не втримався на ногах на слизькому тротуарі і, падаючи, завдав середньої тяжкості тілесне ушкодження чужій дитині.

Чи є в діях Сорокіна об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 128 КК?

33. Костенко під час бійки з Конкіним наніс йому декілька ударів рукою і одне незначне поранення ножем в руку. Конкін сам перев'язав рану, в лікарню не звертався і через кілька днів помер. Експерти встановили, що смерть настала від занесення в рану інфекції.

Чи є причинний зв'язок між діями Костенко і смертю Конкіна?

34. Начальник геологорозвідувальної пошукової партії Самолюк, направляючи в багатоденний маршрут геологів Білокурова і Юна, порушивши правила безпеки при геологорозвідувальних роботах, попередньо не зробив запит про погоду, та не перевірів, чи взяли Білокуров і Юн з собою спальні мішки, а лише нагадав їм про необхідність цього. Наступного дня почалася хурделиця, внаслідок чого Білокуров помер від переохолодження.

Ознайомившись зі змістом ст. 271 КК, вирішіть питання про об'єктивну сторону злочину і конструкцію цього складу злочину.

35. Старший черговий підстанції електромережі Попов, одержавши повідомлення про обрив проводів на одному з будівельних майданчиків, не вимкнув струм у лінії, а направив для усунення пошкодження чергових електромонтерів. В цей час, на територію майданчика самовільно проникли діти, і один з них – Кузьменко Саша, доторкнувшись до обірваного проводу, помер на місці від ураження електричним струмом.

Чи є в діях Попова об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 272 КК?

36. Дуров раптово напав на сторожа Курочкіна, зв'язав його, а потім пограбував склад, який Курочкін охороняв. Як було встановлено пізніше, Курочкін розв'язав себе, але, боячись Дурова, не діяв, а дочекався, коли Дуров з награбованим майном зник, і після цього подзвонив в міліцію.

Чи є діяння як ознака об'єктивної сторони злочину в поведінці Курочкіна? Яке значення має наявність фізичного або психічного примусу для вирішення цього питання?

37. Ситнікова, побачивши, що за її дванадцятирічною донькою біжить з палкою Карпов (13 років), піймала його і нанесла йому кулаком удар по голові. Після цього Карпов пригнав з поля корів, а ввечері в той же день занеміг і через чотири дні помер. Встановлено, що за наявності в Карпова старого процесу запалення середнього вуха, удар в голову викликав запалення мозку.

Вирішіть питання про об'єктивну сторону злочину. Чи містяться в поведінці Ситнікової ознаки кримінально караного діяння? Чи знаходяться дії Ситнікової в причинному зв'язку з фактом смерті Карпова? Яке значення для вирішення питання про необхідний причинний зв'язок має наявність особливих умов на боці потерпілого?

38. Хоменко, керуючи вантажівкою, посадив в кабінку свого автомобіля Баранова. Біля автовокзалу Баранов попросив Хоменка зупинитися, а потім, не дочекавшись повної зупинки автомобіля, стрибнув на землю, потрапив під заднє колесо і був смертельно травмований.

Чи є в діях Хоменка об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 286 КК?

39. Рябов, дізнавшись, що його кохана дівчина Скаченко мала інтимні стосунки з Поповим, застрелився.

Чи є в діях Скаченко об'єктивна сторона доведення до самогубства (ст. 120 КК України)? Яке значення в цьому злочині має спосіб його вчинення?

40. Під час відпочинку біля озера Карасик побачив, що незнайома дівчина відпливши далеко від берега прохає про допомогу. Карасик хоч і вмів плавати, але злякався так далеко запливати. Через деякий час дівчина потонула.

Ознайомившись зі змістом ст. 136 КК України, вирішіть питання про об'єктивну сторону злочину і конструкцію цього складу злочину.

41. Пілот літака Дрозд під час виконання сільськогосподарських робіт перевантажив літак хімікатами та іншим вантажем. Невдовзі

після зльоту літак став швидко втрачати висоту, але Дрозд зумів його приземлити. Ніхто з людей, які були в літаку, не постраждав.

Чи є в діях Дрозда об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 276 КК України? Яка особливість конструкції об'єктивної сторони цього складу злочину?

42. Сомов і Оленюк викрали працівника приватного підприємства «Гранд» Семенова з метою дізнатись від нього відомості, що становлять комерційну таємницю. Коли Семенов відмовився відповідати на запитання, Сомов і Оленюк почали його бити, погрожуючи вбивством. Через деякий час Семенов не витримав і видав комерційну таємницю, чим завдав істотної шкоди підприємству «Гранд».

Чи є в поведінці Семенова об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 232 КК України? Яке значення має наявність фізичного або психічного примусу для вирішення цього питання?

43. Волков під час бійки з Андроновим вдарив останнього ножом в живіт. Через 10 хвилин потерпілого привезли в лікарню. Хірург Тарасюк, який робив операцію, забув в рані тампон, що визвало анаеробний сепсис (газову гангрену). Через деякий час Андронов помер.

Чи є причинний зв'язок між діями Волкова та смертю Андронова?

44. Повертаючись із ковзанки у переповненому автобусі, Сабінін під час різкого гальмування не втримався на ногах, похитнувся, і рукою, в якій тримав ковзани, схопився за поручень. При цьому лезо ковзана потрапило в око пасажиру, який стояв поруч, через що потерпілий отримав тяжкі тілесні ушкодження.

Чи є в діях Сабініна об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 128 КК?

45. Сидорчук, Кашин та Амелін пізнім вечором взимку напали на двох дівчат і, погрожуючи пістолетом, відібрали у них коштовності, норкові шуби та шапки. Дівчата сильно застудилися і від переохолодження тривалий час хворіли, внаслідок хвороби одна з них отримала інвалідність.

Чи є причинний зв'язок між діями Сидорчука, Кашина та Амеліна і інвалідністю потерпілої?

46. Сергієнко, який працював майстром на будівництві і відповідав за техніку безпеки, запізнився на роботу. У зв'язку з цим робітники не отримали необхідного інструктажу і почали працювати без дотримання правил техніки безпеки. За годину з робітником Тихоновим стався нещасний випадок. Встановлено, що Сергієнко запізнився на роботу через те, що вночі паводком було зруйновано міст через річку і дістатися вчасно на роботу у нього не було можливості.

Чи є в поведінці Сергієнка об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 271 КК?

47. Свиридов та Марчук пізно увечері у провулку напали на Москаленка і погрожуючи йому ножем, почали вимагати гроші. Грошей у нього не виявилось. Обшукавши його і впевнившись, що нічого цінного у потерпілого немає, Свиридов та Марчук його відпустили.

Ознайомившись із змістом ст. 187 КК вирішіть, чи є об'єктивна сторона злочину в поведінці Свиридова та Марчука?

48. Електромонтер Курганов, порушуючи правила техніки безпеки, почав замінювати ізолятори на лінії електромереж, не вимкнувши струму. Під час ремонту частина дротів торкалася землі. Хлопець, який проїжджав на велосипеді, випадково зачепив дріт і був смертельно травмований струмом.

Чи є в поведінці Курганова об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 272 КК?

49. У безлюдному місці міського парку Уралов з метою згвалтування напав на Петренко. Схопивши її за руки, Уралов відчув, як тіло жертви обм'якло і стало сповзати на землю. Виявилось, що Петренко померла. Експертиза встановила, що потерпіла страждала пороком серця і від переляку в неї стався інфаркт.

Вирішіть питання про об'єктивну сторону злочину. Чи знаходяться дії Уралова в причинному зв'язку з фактом смерті Петренко? Яке значення має для вирішення питання про встановлення необхідного причинного зв'язку наявність особливих умов на боці потерпілого?

50. Наумов вирішив убити Басова. З цією метою він заманив Басова в ліс біля залізниці, вдарив ножем, а потім поклав тіло на залізничну колію, де Басова переїхав потяг. Було встановлено, що

смерть Басова настала не від удару ножем, а від того, що його переїхав потяг.

Чи є причинний зв'язок між діями Наумова та смертю Басова? Чи впливає на вирішення цього питання той факт, що смерть Басова настала не від удару ножем, а від наїзду потяга?

Список додаткової літератури

Берзін П.С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення: монографія. – К.: Дакор, 2009. – 736 с.

Малинин В.Б., Парфенов А.Ф. Объективная сторона преступления. – СПб.: Изд-во Юрид. института (Санкт-Петербург), 2004. – 301 с.

Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. – Х.: Вища школа. – 1982. – 161 с.

Панов Н.И. Уголовно-правовое значение способа совершения преступления: Уч. пособие. – Х.: Юрид. ин-т. – 1984. – 111 с.

Ярмиш Н.М. Дія як ознака об'єктивної сторони злочину (проблеми психологічної характеристики). – Х.: Основа, 1999. – 84 с.

Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ). – Х.: Право. – 2003. – 512 с.

VII. Тема 9. Суб'єкт злочину

Методичні рекомендації. При вивченні цієї теми необхідно за-своїти наступні питання: поняття суб'єкта злочину у кримінальному праві та його види; ознаки, що характеризують суб'єкта злочину як елемент складу злочину (особа фізична, осудна, яка досягла певного віку); спеціальний суб'єкт злочину; службова особа; поняття неосудності та її критерії, формула неосудності; відповідальність особи, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними; обмежена осудність, її значення; кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння, та її обґрунтування.

З'ясовуючи поняття неосудності, слід звернути увагу на зміст ознак медичного (біологічного) та юридичного (психологічного) критеріїв неосудності; співвідношення цих критеріїв; наслідки визнан-

ня особи неосудною; розмежування неосудності та обмеженої осудності.

Для засвоєння цієї теми слід додатково ознайомитися з положеннями Закону України від 22 лютого 2000 р. «Про психіатричну допомогу», Закону України від 7 квітня 2011 р. «Про засади запобігання і протидії корупції» і постанов Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7 «Про судову практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» та від 15 травня 2006 р. № 2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру».

Практичне заняття (2 год.)

З а в д а н н я

51. Сонькін, Петров і 15-річний Шапошников визнані винними у вчиненні опору працівникові правоохоронного органу, за що їх було засуджено за ч. 3 ст. 342 КК України. Адвокат Шапошникова звернувся зі скаргою до апеляційного суду з приводу скасування вироку і припинення справи у відношенні Шапошникова як такого, що не досяг 16-річного віку на час вчинення злочину і на цих підставах не може підлягати відповідальності за опір працівникові правоохоронного органу. Апеляційний суд, розглянувши справу, залишив вирок без змін, а скаргу адвоката – без задоволення, тому що Шапошников спричинив працівникові правоохоронного органу тілесні ушкодження середньої тяжкості, за які кримінальна відповідальність настає з 14-річного віку.

За які злочини особа підлягає кримінальній відповідальності по досягненні 14-річного віку? Чи підлягає Шапошников кримінальній відповідальності за ч. 3 ст. 342 КК України? Чи можна притягнути його до відповідальності за умисне спричинення середньої тяжкості тілесного ушкодження працівникові правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків (ч. 2 ст. 345 КК України)?

52. У парку культури та відпочинку було затримано Вуса, який в ресторані вчинив бійку, лаявся, побив посуд, розбив дзеркало, перекинув кілька стільців. При наближенні працівників міліції Вус намагався втекти, але його було затримано. Доставлений у відділ міліції

Вус заявив, що був п'яний і нічого не пам'ятає. Медичним освідченням було встановлено, що Вус перебував у стані сильного алкогольного сп'яніння.

Як у КК України вирішується питання про відповідальність за злочин, вчинений у стані сп'яніння? Чи виключає стан сильного сп'яніння осудність особи? Як обґрунтовується в теорії питання кримінальної відповідальності за злочини, вчинені в стані фізіологічного сп'яніння? Чи підлягає Вус кримінальній відповідальності?

53. 14 вересня 2012 р. о 22 год. 30 хв. Валієв учинив убивство з хуліганських мотивів. Слідчим було встановлено, що Валієв народився 14 вересня 1998 р. о 18 год. 15 хв.

Чи може Валієв підлягати кримінальній відповідальності за вчинене вбивство? З якого віку настає кримінальна відповідальність? Коли особа вважається такою, що досягла віку кримінальної відповідальності? Як встановлюється вік особи при відсутності документальних даних?

54. У п'ятнадцятирічному віці Осаулов вступив у злочинну організацію і в її складі взяв участь у кількох нападах на інкасаторів, під час яких двох з них було вбито і викрадено грошей на суму, яка становить особливо великий розмір. Осаулова було засуджено за ч. 1 ст. 255 КК.

Чи може Осаулов бути суб'єктом цього злочину?

55. Токар Петренко, підробивши довіреність на отримання заробітної плати від імені працівників всього цеху, отримав в касі підприємства 160 000 грн. Через це працівники, які залишилися без зарплати, потрапили в тяжкий матеріальний стан. Петренка затримали, але гроші повернути не вдалося, оскільки він повністю їх витратив.

Петренка було притягнуто до кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 366 КК за ознакою заподіяння тяжких наслідків. Адвокат Петренка заперечував проти цього, мотивуючи це тим, що Петренко не є службовою особою, що виключає можливість притягнення його до відповідальності за ч. 2 ст. 366 КК. Слідчий в обвинувальному висновку пояснив, що вказівки на спеціального суб'єкта в ч. 2 ст. 366 КК немає, тому суб'єктом злочину, зазначеного в цій частині статті, може бути будь-яка особа.

Як потрібно вирішити в даному випадку питання про суб'єкта злочину, передбаченого ч. 2 ст. 366 КК?

56. Директор підприємства на загальних зборах трудового колективу довів до відома працівників наказ про заборону палити в приміщеннях підприємства. Працівник Іванов, обурившись, демонстративно дістав цигарку і почав закурювати прямо на очах у директора.

Наступного дня директор подав заяву до міліції з проханням притягнути Іванова до відповідальності за умисне невиконання наказу начальника (ч. 1 ст. 402 КК).

Чи підлягає задоволенню ця заява? Дайте аргументовану відповідь. Якими ознаками характеризується суб'єкт злочину, що передбачений в ч. 1 ст. 402 КК?

57. Криволап, який знаходився у стані наркотичного голодування, розбив вікно хірургічного відділення лікарні, проник у приміщення та намагався заволодіти ліками, які містять наркотичні речовини, але був затриманий.

Чи є Криволап суб'єктом злочину?

58. Волошин у стані сильного душевного хвилювання, спричиненого тяжкою образою з боку Шпака, вбив його. Через це сам захворів на психічну хворобу, яка позбавила його можливості усвідомлювати свої дії і керувати ними. Після одужання Волошина притягли до кримінальної відповідальності. Через три роки з дня вчинення злочину суд виніс вирок, яким засудив його до одного року позбавлення волі. Адвокат оскаржив вирок у зв'язку з порушенням вимог кримінального закону, вимагаючи звільнення Волошина від кримінальної відповідальності.

Як слід вирішити справу?

59. Ганіна обвинувачено в тому, що він вбив свою сусідку по квартирі Іткіну. На досудовому слідстві Ганін не заперечував факту вбивства, але заявив, що не може відповідати за свої дії, тому що хворий на хронічне захворювання – епілепсію. Судово-психіатричною експертизою було встановлено, що Ганін дійсно страждає епілепсією, але під час вбивства не перебував в стані епілептичного випадку.

Чи можна визнати Ганіна неосудним? Які критерії неосудності?

60. Матвієнка було притягнуто до кримінальної відповідальності за вбивство Горбаня. Після вчинення вбивства Матвієнко захворів на

шизофренію. За висновком судово-психіатричної експертизи Матвієнко не міг постати перед судом і потребував застосування примусових заходів медичного характеру. У зв'язку з цим суд звільнив Матвієнка від кримінальної відповідальності за вбивство і застосував до нього примусове лікування (ст. 96 КК) в психіатричній лікарні з суворим наглядом.

Ознайомившись зі статтями 19 та 96 КК України, вирішіть, чи вірне рішення прийняв суд? Чи може підлягати Матвієнко після одужання покаранню?

61. Крошкін був притягнутий до кримінальної відповідальності за заподіяння тяжкого тілесного ушкодження працівнику міліції та вчинення опору при затриманні. Під час досудового слідства встановлено, що він раніше визнавався неосудним і проходив лікування у психіатричних установах.

Чи є наявні відомості достатніми для визнання Крошкіна неосудним? Які критерії неосудності?

62. Федотова була обвинувачена у вчиненні крадіжки норкової шуби. До постановлення вироку вона захворіла на тимчасовий розлад психічної діяльності, який позбавив її можливості усвідомлювати свої дії. Суд, враховуючи положення ч.3 ст. 19 КК України звільнив Федотову від покарання і призначив їй примусове лікування в порядку ст. 96 КК України.

Чи є обґрунтованим рішення суду? Які правові наслідки застосування ч.3 ст. 19 КК України?

63. Суд визнав Шапошнікова обмежено осудним і на цій підставі постановив кримінальну справу закрити та застосувати до нього примусові заходи медичного характеру у вигляді амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Чи можна визнати рішення суду правильним? Чи підлягає кримінальній відповідальності особа визнана обмежено осудною? Проведіть відмежування обмеженої осудності і неосудності.

64. П'ятнадцятирічний Шахов під час бійки з однокласником завдав йому удар указкою у шию, заподіявши тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого той помер. Виходячи з висновку судово-

психіатричної експертизи, Шахов страждав на легку розумову відсталість і не міг повною мірою усвідомлювати свої дії та керувати ними під час вчинення інкримінованого йому злочину. Суд визнав Шахова обмежено осудним і посилаючись на ч.2 ст. 20 КК України врахував це при призначенні покарання як обставину, що обтяжує покарання.

Чи можна визнати рішення суду правильним? Як враховується обмежена осудність особи при призначенні їй покарання?

Список додаткової літератури

Бурдін В.М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 160 с.

Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 780 с.

Зайцев О.В. Науково-практичний коментар до ст. 20 «Обмежена осудність» Кримінального кодексу України // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 4 (104). – С. 41-44.

Зайцев О.В. Обмежена осудність у кримінальному праві України: Монографія. – Харків: Майдан, 2007. – 240 с.

Лень В.В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві: Монограф. / Передм. д.ю.н., проф. Ю.М. Антоняна. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. – 180 с.

Ломако В.А. Осудність та неосудність за кримінальним правом України: Конспект лекцій для студентів юридичних вузів і практичних працівників. – Х: УЮА, 1993. – 23 с.

Магарин Н.С., Бараненко Д.В. Суб'єкт преступлення по новому уголовному законодательству Украины: Монография / Под ред. Е.Л. Стрельцова. – Одесса: Астропринт, 2001. – 102 с.

Первомайский В.Б. Невменяемость. – Киев: Компьютерно-издательский центр (КВИЦ), 2000. – 320 с.

Трахтеров В.С. Вменяемость по советскому уголовному праву (Конспект лекций). – Харьков: Харьковский юридический институт, 1966. – 15 с.

Трахтеров В.С. Вменяемость и невменяемость в уголовном праве (исторический очерк). – Харьков: Украинская юридическая академия, 1992. – 83 с.

Устименко В.В. Специальный субъект преступления. – Х.: Вища школа, 1989. – 104 с.

VIII. Теми 8, 9. Об'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину

Методичні рекомендації. Готуючись до колоквіуму, слід керуватись рекомендаціями та списком додаткової літератури до тем 8, 9.

Колоквіум (2 год.)

П л а н

1. Поняття, ознаки і значення об'єктивної сторони злочину.
2. Суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність) та його форми.
3. Поняття, види і значення суспільно небезпечних наслідків.
4. Причинний зв'язок у кримінальному праві та його значення.
5. Місце, час, обстановка, спосіб, засоби вчинення злочину та їх значення.
6. Поняття і види суб'єктів злочинів.
7. Поняття неосудності та її критерії.
8. Обмежена осудність.
9. Відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння.

IX. Тема 10. Суб'єктивна сторона злочину

Методичні рекомендації. Дана тема, передбачає засвоєння таких основних питань: поняття і значення суб'єктивної сторони злочину за кримінальним правом; поняття і форми вини; значення для кримінальної відповідальності мотиву та мети злочину.

Особливу увагу слід приділити вивченню форм вини за кримінальним правом України, при цьому необхідно усвідомити не тільки поняття окремих видів умислу і необережності, але й уміти розкрити їх соціально-психологічний зміст, інтелектуальні та вольові ознаки.

Належить засвоїти питання про відмежування непрямого умислу від прямого; злочинної самовпевненості від непрямого умислу; недбалості від інших форм вини і від заподіяння суспільно небезпечних наслідків без вини ("казусу").

Важливо з'ясувати особливості складів злочинів із змішаною формою вини, а також поняття й види юридичної та фактичної помилок та їх вплив на кваліфікацію при вирішенні питання про кримінальну відповідальність.

Завдання

65. Данилов та Тучкін уночі в парку відпочинку напали на Гончарова для того, щоб помститися йому за те, що він завадив їм зірвати в парку квіти, побили його і зняли з руки годинник. Коли Гончаров зажадав повернути годинник і сказав, що в протилежному випадку повідомить в міліцію, Данилов повернувся та наніс йому ножове поранення в груди, від якого Гончаров помер.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчинених Даниловим та Тучкіним діянь. Яке значення має мотив і мета при встановленні суб'єктивній стороні цього злочину?

66. Матвеев супроводжував новенькі автомобілі, навантажені на платформи поїзду. На шляху слідування, при під'їзді однієї із станцій, він помітив підлітків, які, стоячи поблизу полотна залізниці, кидали каміння в автомобілі. Матвеев з близької відстані кинув у підлітків важкий металевий штуцер влучивши в голову Карпова. Від отриманих ушкоджень хлопчик незабаром помер. На слідстві Матвеев стверджував, що не хотів будь-кого травмувати, а штуцер кинув, щоб налякати хлопців та перешкодити пошкодженню автомобілів.

Яка форма вини Матвеева щодо смерті Карпова?

67. Ситкін, який перебував у неприязних стосунках із Павловим, підстеріг його у безлюдному місці, побив і роздягнув. Одяг потерпілого він кинув у глибокий каналізаційний люк, який знаходився на значній відстані від місця злочину. Залишений у такому стані при температурі -30° Павлов помер від переохолодження.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого Ситкіним діяння.

68. Горячев, обурившись на слова дружини про те, що вона вишла за нього заміж, щоб помститись іншій людині, що він їй не потрібний і огидний, захопив зі столу ножа і наніс їй чотири ножових поранення, одне – в груди, останні – в плече та руку. В машині швидкої допомоги, яку він сам викликав, потерпіла померла. На допитах Горячев пояснив, що скоїв це у відповідь на образливі слова дружини

і вбивати її не хотів, а намагався лише провчити, бив у руку і плече, але дружина пручалася, робила різкі рухи, саме тому один з ударів дістався в груди.

Які ознаки характеризують суб'єктивну сторону? Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого Горячевим діяння?

69. Зуєв, пасіка якого знаходилась в 10 км від села між лісом, річкою та болотом підключав до електромережі дротяну огорожу, що була встановлена ним навколо пасіки. Він робив це, щоб уникнути шкоди від худоби, яка паслася поблизу. Напруга в електромережі становила 220 вольт. Перед підключенням огорожі Зуєв вивішував з двох сторін виготовлені ним щити з попередженням: "Обережно, огорожа під напругою. Смертельно". З двох інших сторін підходу перешкоджав крутий берег річки і чагарник коло болота.

Увечері жителька сусіднього села Климова, шукаючи своє теля заблукала, торкнулась огорожі й була смертельно травмована.

На допиті Зуєв пояснив, що, грунтуючись на вжитих ним заходах, він був впевнений, що подібне не трапиться.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого Зуєвим діяння.

70. Петренко, працюючи механіком дільниці шахти, був відповідальним за безпечну роботу електромеханічного устаткування. Під час виконання робіт став виходити з ладу вентилятор місцевого провітрювання, у зв'язку з чим інтенсивність провітрювання шахти стала недостатньою. Петренко не вжив заходів по відновленню нормальної роботи вентилятора, не припинив роботи в шахті й не надав розпорядження щодо підйому гірників на поверхню, що було порушенням правил безпеки на вибухонебезпечному підприємстві. Це призвело до вибуху метано-повітряної суміші й вугільного пилу, загибелі 20 гірників та заповідання шахті значної матеріальної шкоди.

Проаналізуйте суб'єктивну сторону діяння, скоєного Петренком.

71. На одному з металургійних заводів стався вибух у сталеплавильному цеху, що призвело до тривалого простою цеху та заповідання великої шкоди виробництву. Під час розслідування справи було встановлено, що це сталося внаслідок вибуху снаряду, який здетонував, коли газозварювальник Гаврилов розрізав трубу з металобрухту,

що призначався для переплавки на заводі. В дійсності ця труба була стволом від гармати виробництва 40-х років 20-го століття, яка за висновком експертизи тривалий час знаходилась у землі, і її нагрівання призвело до детонації снаряду, що знаходився у стволі гармати.

Визначте суб'єктивну сторону вчиненого Гавриловим діяння.

72. Жукін, Хижняк і Красіна розпивали спиртні напої. На прохання учасників пиятики Жукін пішов додому на пошуки спиртного. В підвалі свого будинку він взяв банку з невідомою рідиною, приніс її приятелям та повідомив про те, що рідина горить, але він не знає, що це за рідина і чи можна її пити. Щоб з'ясувати, чи можна вживати цю рідину, хлопці запросили фельдшера швидкої допомоги Яцюк, яка мала середню медичну освіту, щоб вона визначила характер рідини. Однак вона не змогла цього зробити і заявила, що сказати що-небудь конкретно про її склад не може.

Те, що знаходилося у банці, покуштував Хижняк і сказав, що це або мед на спирту або домашня наливка, оскільки рідина солодка і в'язка. Після цього всі, в тому числі й Жукін, випили рідину, в результаті чого Красіна та Хижняк померли.

Вироком суду Жукіна було засуджено за вбивство через необережність.

Чи обґрунтований вирок суду? Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого Жукіним діяння.

73. Спортсмен Духов під час керування спортивним катером побачив двох дівчат, які каталися на човні. З метою привернути їхню увагу і продемонструвати свою майстерність, він на великій швидкості спрямував катер у бік човна. Коли до човна залишалося близько 10 м, він спробував обігнати його, але на віражі сталося зіткнення. Від сильного удару дівчат викинуло з човна й вони потрапили під гвинт катера. Духову вдалося витягти дівчат з води, але внаслідок зіткнення вони отримали тяжкі тілесні ушкодження.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони діяння, яке вчинив Духов.

74. Підприємець Туманов, який мав п'ятирічний стаж водія, поспішаючи на ділову зустріч, на відкритій ділянці шосе перевищив швидкість і коли на дорогу зненацька вибігла 10-ти річна дівчинка,

не встиг загальмувати і збив її. В результаті удару дитина отримала середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Визначте суб'єктивну сторону вчиненого Тумановим діяння. Яким у цілому є вчинений ним злочин: умисним чи необережним?

75. Федоров їхав потягом в одному купе з іншими пасажирами. У всіх було по декілька валіз, котрі вони розмістили під нижніми полицями та в проході. Прокинувшись уночі, Федоров почув, що потяг стоїть на станції, де йому потрібно виходити. Не вмикаючи світла, він швидко вдягнув куртку, схопив дві валізи і вистрибнув з вагона. На стоянці таксі виявилось, що одна із взятих валіз чужа, але коли він повернувся, щоб поміняти валізи, потяг вже від'їхав. З чужою валізою Федорова було затримано працівниками міліції. Під час перевірки виявилось, що він у темряві замість своєї валізи взяв валізу пасажира Абрамова, який сів у купе, коли Федоров вже спав, і для того, щоб розмістити свої речі, переставив валізи. Працівникам міліції Федоров заявив, що він збирався подати об'яву в газету, щоб відшукати власника валізи і обміняти речі.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого Федоровим діяння.

76. Правоохоронними органами було затримано громадянина Узбекистану Асламбекова, за контрабанду культурних цінностей (ч. 1 ст. 201 КК). На допиті Асламбеков повністю визнав свою вину, але заперечував проти притягнення його до кримінальної відповідальності, оскільки він громадянин іншої держави, погано розуміє українську мову, а тому не міг знати законів України. До того ж він проконсультувався зі своїм знайомим, який сказав йому, що з 17-ого січня 2012 року такий злочин як контрабанда в Україні декриміналізовано.

Ознайомтесь зі змістом ч. 1 ст. 201 КК. Чи обґрунтовані доводи Асламбекова? Який вплив на кримінальну відповідальність має юридична помилка?

77. Лук'янов вирішив вбити Канівського. Для цього він наказав своєму охоронцеві Дроботу підкласти в машину Канівського вибухівку. Внаслідок вибуху загинув не тільки Канівський, а і його шофер Дерипасков та референт Біркіна, яка мала їхати з ним на ділову зустріч. Лук'янов знав, що Канівський власноруч не може керувати

машиною, але не попередив про це Дробота. Про те, що у машині може опинитися Біркіна Лук'янов та Дробот не знали, бо вона раніше завжди користувалася власним автомобілем.

Визначте форму вини Лук'янова та Дробота щодо смерті Канівського, Дерипаскова та Біркіної.

78. На одній із діляниць залізничної колії було знайдено понівечений труп жінки. Особа загиблої була встановлена. Нею виявилась Нікітіна. Розслідуванням встановлено, що Нікітіна після виявлення вагітності вирішила зробити аборт поза межами лікарні. З цією метою вона звернулася до Кострової, яка працювала медсестрою у лікарні й незаконно робила аборти. Кострова зробила Нікітіній аборт, але остання втратила свідомість. Вважаючи, що потерпіла померла від аборту, і з метою приховати скоєне Кострова загорнула потерпілу у ряднину і вночі відвезла на санчатах до залізниці, де поклала на колію, щоб імітувати загибель Нікітіної під колесами поїзда. Через 20 хв. товарний поїзд наїхав на потерпілу. Експертизою було встановлено, що смерть Нікітіної настала не від аборту, а внаслідок наїзду поїзда.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчинених Костровою діянь. Чи впливає помилка Кострової відносно факту смерті Нікітіної на її відповідальність? Визначте форму вини Кострової щодо смерті потерпілої.

79. Маша і Даша Прокопенки знайшли в лісі скарб, який складався із золотих монет, викарбуваних у XVII-XVIII ст. Маша запропонувала приховати знахідку і продати її ювелірові. Даша відповіла, що вона бачила по телевізору сюжет, де йшлося про те, що усі знайдені скарби належать державі, а ті, хто їх знайшов, мають право лише на 25 % від вартості знайденого. Забравши скарб, сестри повернулися до дому й розповіли бабусі про виявлені ними монети. Бабуся сказала, що у її знайомої Фесенко зараз гостює онук Іван, студент одного з юридичних вишів, і порадила звернутися до нього. Сестри запитали Івана, чи можуть вони залишити скарб у себе, а потім продати ювелірові. Той відповів, що можуть, оскільки згідно з ч. 1 ст. 343 Цивільного кодексу України особа, яка виявила скарб, є його власником. Упевнившись в правомірності своєї поведінки, Маша і Даша відправились до ювеліра, щоб продати монети, під час чого були затримані.

Ознайомившись зі змістом ст. 193 КК України та ст. 343 ЦК України, дайте відповідь на питання, чи підлягають сестри Прокопенки кримінальній відповідальності?

80. Атрощенко замислив вбити свою тещу. Для цього він отруїв цукерки, що лежали у неї в кімнаті. Проте цукерки з'їла дружина Атрощенко, яка зайшла до кімнати своєї матері в пошуках потрібної їй книги. В результаті вона померла.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони злочину. Визначте форму вини.

81. Носов разом з Димовим святкували у ресторані складання іспиту на право керувати автомобілем. За сусіднім столиком сиділи Локтіонов з Ганькіною, яку Димов двічі запрошував на танець, але вона відмовлялася, тоді Димов вилаяв її. Локтіонов зробив зауваження останньому. Коли Локтіонов вийшов на вулицю, Носов із Димовим накинулися на нього та почали бити. Димов дістав ножа та наніс Локтіонову проникаюче поранення у живіт, спричинивши йому тяжкі тілесні ушкодження.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони вчиненого Димовим діяння.

82. Ніченко незаконно виготовив ядерний вибуховий пристрій, за що його було засуджено за ч. 1 ст. 265¹ КК України. Адвокат наполягав на незаконності такого рішення, оскільки під час досудового слідства було встановлено, що його підзахисний не мав на меті завдання шкоди життю і здоров'ю людей, матеріальних збитків або якоїсь іншої шкоди.

Ознайомившись зі змістом ст. 265¹ КК України, вирішіть чи обґрунтовані доводи адвоката? Чи змінилося б рішення, якби було доведено, що Ніченко виготовив ядерний вибуховий пристрій з метою спричинення шкоди здоров'ю людей? Яке значення має мета вчинення злочину в кримінальному праві?

83. Ткач познайомився з Недольською, брат якої був неодноразовим чемпіоном Олімпійських ігор з плавання. Одного разу Недольська запросила Ткача до себе додому, де показала призи й медалі брата. Вихваляючи досягнення її брата, Ткач сказав, що теж займається плаванням та мріє про перемоги. При цьому він повісив одну з меда-

лей собі на шию. Вдома він виявив, що пішов з гостей з чужою медаллю. Ткач поклав її до кишені піджака та ліг спати. Наступного ранку Недольська з братом прийшла до Ткача на роботу з приводу зниклої нагороди. Ткач заявив, що взяв її випадково та збирався повернути після роботи.

Чи є ознаки суб'єктивної сторони у поведінці Ткача.

84. Шофер Крякін здійснив наїзд на Зикіна. Вважаючи, що останній живий, з метою уникнути покарання, Крякін вирішив убити Зикіна. Ударами молотка він розбив йому голову. Після цього сховав тіло у лісосмузі. Судово-медична експертиза встановила, що смерть Зикіна настала миттєво внаслідок отриманої травми від наїзду.

Дайте аналіз суб'єктивної сторони злочину, вчиненого Крякіним.

Колоквіум (2 год.)

План

1. Поняття і значення суб'єктивної сторони злочину.
2. Поняття і значення вини.
3. Умисел та його види.
4. Особливості умислу в злочинах з формальним складом.
5. Необережність та її види.
6. Змішана вина.
7. Мотив і мета злочину.
8. Помилка, її види та значення для кримінальної відповідальності.

Список додаткової літератури

Борисов В.І. Необережність та її види: Текст лекції. – Х.: Юрид. ін-т. – 1991. – 21 с.

Воробей П.А. Теорія і практика кримінально-правового ставлення в вину: Монографія. – Київ: Видавництво Національної академії внутрішніх справ України, 1997. – 184 с.

Коржанський М.Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини. – К.: Атіка, 2004. – 216 с.

Ломако В.А. Зміст умислу і його види: Текст лекції. –Х.:Юрид. ін-т. – 1991. – 15 с.

Пинаев А.А. Особенности составов преступлений с двойной и смешанной формами вины: Учеб. пособие. – Х.: Юрид. ин-т. – 1984. – 52 с.

Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину. – К.: Атіка. -2002.– 144 с.

Тарарухин С.А. Установление мотива и квалификация преступления. – К.: Вища шк. – 1977. – 152 с.

Якушин В.А. Ошибка и ее уголовно-правовое значение. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1988. – 128 с.

Х. Тема 11. Стадії вчинення злочину

Методичні рекомендації. При вивченні цієї теми, необхідно засвоїти такі питання: поняття, види і значення стадій вчинення злочину; відмежування готування до злочину від виявлення наміру; види готування; види замаху; обставини, внаслідок яких незакінчений злочин не доведено до кінця; підстави і межі кримінальної відповідальності за готування і замах на злочин; кваліфікація готування і замаху; обставини, які враховує суд при призначенні покарання за попередню злочинну діяльність; підстави і умови, за яких особа не підлягає кримінальній відповідальності при добровільній відмові від доведення злочину до кінця, відмінність добровільної відмови від дійового каюття.

Практичні заняття (4 год.)

Завдання

85. Гаврилов із метою викрадення цінностей проник у квартиру Макарових. Там він склав у портфель різні цінні й антикварні речі, а потім знайшов ще літрову пляшку горілки, випив її й під дією алкоголю заснув. У такому стані його й було затримано. Гаврилова було засуджено за вчинення закінченого злочину, крадіжки (ст. 185 КК України), на підставі того, що частину викраденого майна, а саме пляшку горілки (вартістю 64 грн.), законний власник втратив – Гаврилов її випив.

Вивчить ст. 51 КпАП України і ст. 185 КК України. Чи вірне рішення прийняв суд?

86. Шевчук звільнив з роботи Сучкова за пияцтво. Сучков вирішив за це вбити Шевчука. Він навів на Шевчука рушницю та натиснув на

курок. Однак пострілу не сталося через несправність спускового механізму. Відразу після цього рушницю у Сучкова відібрали.

Проаналізуйте ситуацію. Чи можна діяння Сучкова визнати замахом на злочин з непридатними засобами?

87. Бабаков вирішив отруїти свою дружину. Для цього він заздалегідь придбав отруту, яку довгий час зберігав. Одного разу він вибрав слушний момент, однак переплутав отруту з цукром і підсипав дружині в їжу цукор.

Проаналізуйте ситуацію. Яка відповідальність Бабакова?

88. Воропай вчинив крадіжку грошей з каси підприємства. Гроші він приніс додому. Потім зайшов до сусіда за порадою стосовно можливих шляхів використання грошей. Сусід вислухав Воропая і пішов до міліції. Воропай швидко зібрав всі гроші, та заніс їх назад до каси підприємства.

Проаналізуйте ситуацію та визначте стадію вчинення злочину. Чи має місце в даному випадку добровільна відмова?

89. Лазарев дізнався, що в бухгалтерії фермерського господарства знаходиться велика сума грошей. Він підготував вдома інструменти та вночі через вікно проник у приміщення бухгалтерії. Протягом години він намагався зламати сейф, але за допомогою тих інструментів, що в нього були, він не зміг цього зробити. Зрозумівши, що викрасти гроші йому не вдасться, він повернувся додому.

Лазарєва засудили за замах на крадіжку. Він з цим не погодився, аргументуючи тим, що відмовився від злочину за своєю волею, тому його дії слід розглядати як добровільну відмову.

Чи вірне рішення прийняв суд?

90. Антонов та Хоменко вирішили обікрасти ошадкасу, яка була розташована на першому поверсі готелю. З цією метою вони зняли номер на другому поверсі цього будинку та приготували інструменти, необхідні для пролому підлоги і стелі. Проте цей намір їм не вдалося здійснити, оскільки вони були затримані напередодні тієї ночі, коли збиралися вчинити крадіжку.

Другий варіант: Антонов та Хоменко були затримані, коли вони вже проломили підлогу та проникли до ошадкаси.

Третій варіант: уночі Антонов та Хоменко крізь пролом підлоги і стелі проникли до приміщення ошадкаси, зламали сейф, але грошей там не виявилось.

Проаналізуйте обставини справи та визначте у кожному варіанті стадію вчинення злочину.

91. Іванов проживав у одному будинку разом зі своєю донькою Оленою та онуком Сергієм. Увечері до них зайшла сусідка та поскаржилась на Сергія. Іванов вирішив провчити онука – взяв ремінь та вдарив його декілька разів. Олена, побачивши це, схопила молоток та сильно вдарила ним один раз батька по голові. Іванов утік до сусідів, які викликали швидку допомогу. Через деякий час Іванов одужав.

Олену засудили за замах на вбивство батька. На суді вона заперечувала, мотивуючи це тим, що в неї була можливість нанести ще декілька ударів, але вона вчасно схаменулась та відмовилась від їх нанесення. У зв'язку з цим Олена вважає, що в її діях є добровільна відмова від вбивства.

Чи вірне рішення прийняв суд?

92. Касир заводу Волченко з метою збагачення вилучила з каси 328000 грн. На другий день, дізнавшись про те, що наближається ревізія, вона намагалася повернути гроші до каси, але біля приміщення бухгалтерії її було затримано.

Як треба вирішити питання про відповідальність Волченко? Чи змінилося б рішення, якби Волченко встигла покласти гроші до каси?

93. Вакін мав намір вчинити крадіжку грошей з каси магазину, але дійшовши до прилавка, злякався відповідальності й вийшов з магазину.

Проаналізуйте вчинене Вакіним діяння та встановіть, чи міститься у діяння Вакіна готування до злочину, замах на злочин, добровільна відмова від доведення злочину до кінця?

94. Куликов прийшов додому до своєї дружини, яка через сімейну сварку проживала окремо від нього, та наніс їй ножове поранення в обличчя. Дружина почала тікати, однак він наздогнав її, звалив на

підлогу і запитав: «Будеш зі мною жити чи вб'ю?»). Коли дружина запитала: «А з ким залишаться наші діти?», Куликов припинив свої дії, викрикнув: «Що я наробив!», і вибіг з кімнати.

Куликова було засуджено за замах на вбивство. Адвокат Куликова заперечував проти цього, та наполягав, що в діянні його підзахисного є добровільна відмова від убивства.

Чи вірне рішення прийняв суд? Якщо в діянні Куликова є добровільна відмова, то чи можна його притягнути у цьому разі до відповідальності за ножове поранення обличчя?

95. Гончаренко з метою вбивства вдарив сокирою по голові Тишкову, яка спала у своїй кімнаті. На крик потерпілої прибігли сусіди і відібрали у Гончаренка сокиру, перешкодивши йому довести злочинний намір до кінця. Злякавшись скоєного, Гончаренко сам викликав швидку допомогу, щоб врятувати життя потерпілій. Завдяки своєчасній медичній допомозі Тишкова залишилася живою.

Відповідальність Гончаренка. Чи змінилося б рішення, якщо б Гончаренко після нанесення першого удару Тишковій по голові за власною волею відмовився від нанесення наступних ударів? Визначить різницю між: добровільною відмовою та дійовим каяттям. Чи має значення для добровільної відмови, за чією ініціативою особа відмовляється від доведення злочину до кінця?

96. Петренко вирішив викрасти в магазині фотоапарат "Кодак" вартістю 125 грн. З цією метою він отримав у касі магазину два чеки: перший на 1 грн., другий на 25 грн. Потім лезом бритви зрізав із другого чека цифри 2 і 5, приклеїв їх на перший чек й одержав суму чека 125 грн. Коли Петренко віддав чек продавцю і попросив видати йому фотоапарат, підробка чека була виявлена, і Петренко був затриманий.

Відповідальність Петренка.

97. Уночі Жарков з метою здійснення крадіжки намагався проникнути в промтоварний магазин. При спробі відкрити двері пролунав сигнал сирени спеціального пристрою. Злякавшись, Жарков утік, залишивши в дверях знаряддя зламу. Через деякий час він повернувся в магазин, забрав знаряддя зламу і сховався, але незабаром був затриманий.

Відповідальність Жаркова.

98. Акопов, що їхав у вантажівці, побачив на дорозі Серову, яка намагалася зупинити проїжджаючі автомобілі. Акопов зупинився і на прохання Серової підвезти її до міста, погодився та посадив її у кабіну. В дорозі Акопов запропонував Серовій вступити з ним у статевий зв'язок. Одержавши відмову, Акопов почав погрожувати вбивством, ображав потерпілу. Вона прохала Акопова відпустити її. При цьому заявила, що її чоловік записав номер вантажівки, якою керував Акопов, а тому, коли з нею щось трапиться, Акопов понесе відповідальність.

Злякавшись можливої відповідальності, Акопов висадив Серову з вантажівки, а сам поїхав далі.

Відповідальність Акопова.

99. Новокрещенов познайомився із Саврасовим і запросив його в чайну випити і закусити. Саврасов погодився, але перед цим вирішив здати в камеру схову свою валізу з речами. Саврасов і Новокрещенов пішли в камеру схову, де Саврасов здав валізу й отриману квитанцію сховав у праву верхню кишеню сорочки. Після цього Саврасов і Новокрещенов пішли в чайну, де за обідом випили літр горілки. Скориставшись тим, що Саврасов сильно сп'янів, Новокрещенов витяг у нього з кишені квитанцію, маючи намір потім на підставі цього документу одержати здану у камері схову валізу Саврасова. У цей момент Новокрещенов був затриманий працівниками міліції, які розшукували його по підозрі в здійсненні низки крадіжок у пасажирів.

Відповідальність Новокрещенова.

100. Неповнолітні Гуденко і Гладких з метою крадіжки грошей з каси заводу пробрались на охоронювану територію і, зламавши замок, проникли в бухгалтерію. Побачивши масивний сейф, вони зрозуміли, що заволодіти грошима їм не вдасться, вони покинули приміщення, але на заводському дворі були затримані.

Чи підлягають Гуденко і Гладких кримінальній відповідальності?

101. Щербаков і Мироненко вирішили заволодіти автомобілем. Вони зірвали замок з гаража, проникли в нього, запустили двигун автомобіля, почали рух, але виявили, що обидві шини задніх коліс

спущені. Після цього вони покинули гараж і пішли на автобусну зупинку, де і були затримані.

Чи є в поведінці Щербакова і Мироненко добровільна відмова?

102. Водій вантажного автомобіля Радченко вночі збив Бірюкова, який випадково вискочив на трасу. При цьому правил безпеки дорожнього руху водій не порушував. Злякавшись відповідальності та вважаючи, що потерпілий живий, але втратив свідомість, Радченко наніс йому декілька ударів по голові молотком, після чого скинув труп у річку. Експертиза встановила, що смерть Бірюкова настала миттєво, в момент зіткнення з автомобілем.

Чи вчинив Радченко злочин, враховуючи, що Бірюков був збитий ним при обставинах, що виключали кримінальну відповідальність?

103. Мельник під час гри в карти посварився зі Степаненком і два рази намагався нанести йому удар лезом сокири по голові, але потерпілий ухилився і удари прийшлися йому по передпліччю. Після цього Мельник перестав вчинювати злочинні дії, бо зрозумів, що здійснити задумане йому не вдасться і навіть надав Степаненку медичну допомогу.

Чи є в діях Мельника добровільна відмова від доведення злочину до кінця або дійове каяття?

104. Семенюк та Каліберда вирішили вчинити втечу з місця позбавлення волі, де відбували покарання. Вони підробили бланки та виготовили печатки, які б давали їм можливість вийти за межі охоронюваної території. Однак через деякий час вони відмовилися від своїх намірів.

Чи є в їх діях готування до злочину або замах на злочин? Чи можна такі дії вважати дійовим каяттям?

105. Попов домовився з Осадчим та Чорним вчинити вбивство охоронця складу. Через декілька днів вони зустрілись, щоб здійснити задумане. Однак Осадчий сказав, що дуже хворий і його фізичний стан не дає йому можливості виконати обіцянку. Злочин було вчинено без його участі.

Чи є в діях Осадчого добровільна відмова від доведення злочину до кінця або дійове каяття?

106. Чубенко зайшов до свого знайомого. В квартирі була лише неповнолітня Діденко. Чубенко намагався її звалтувати, але вона вискочила з квартири. Після цього він повернувся додому.

Чи є в його діях добровільна відмова від доведення злочину до кінця? Чи підлягає Чубенко кримінальній відповідальності?

Колоквіум (2 год.)

План

1. Поняття і види стадій злочину.
2. Закінчений злочин.
3. Незакінчений злочин, його види та кваліфікація.
4. Готування до злочину.
5. Замах на злочин, його види і відмежування від готування до злочину та закінченого злочину.
6. Добровільна відмова при незакінченому злочині.

Список додаткової літератури

Гродецький Ю.В. Добровільність як ознака добровільної відмови // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. – 2010. – Т. 23 (62). – № 2. – С. 202-208.

Гродецький Ю.В. Остаточність добровільної відмови // Вісник прокуратури. – 2010. – № 9 (111). – С. 65-70.

Гродецький Ю.В. Усвідомлення можливості доведення злочину до кінця // Вісник прокуратури. – 2010. – № 12 (114). – С. 74-81.

Гродецький Ю.В. Об'єктивні ознаки добровільної відмови при незакінченому злочині // Проблеми законності: Академ. зб. наук. пр. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. ун-т «ЮАУ», 2011. – Вип. 114. – С. 143-154.

Козлов А.П. Учение о стадиях преступления. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 353 с.

Маслак Н.В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. – Х.: Право, 2010. – 232 с.

Тихий В.П. Стадії вчинення злочину: Конспект лекцій. – Х.: Юрид. ін-т, 1996. – 29 с.

Тихий В.П., Панов М.І. Злочин, його види та стадії. – К.: Проміні, 2007.-40 с.

Энциклопедия уголовного права. Т. 5. – Неоконченное преступление. – СПб.: Издание профессора Малинина, 2006. – 464 с.

XI. Тема 12. Співучасть у злочині

Методичні рекомендації. Готуючись до занять з цієї теми, необхідно опрацювати такі питання: поняття співучасті, яке закріплено в ст. 26 КК України, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки; види співучасників: виконавець (співвиконавець), організатор, підбурювач та пособник (ст. 27 КК України); форми співучасті за характером виконуваних співучасниками ролей (проста (співвиконавство) та складна (співучасть з розподілом ролей) та за ступенем стійкості суб'єктивних зв'язків між ними (вчинення злочину групою осіб, вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, вчинення злочину організованою групою, вчинення злочину злочинною організацією (ст. 28 КК України); підстави та межі кримінальної відповідальності співучасників; спеціальні питання відповідальності співучасників, зокрема: ексцес виконавця, співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом, невдале підбурювання і пособництво (статті 29, 30 КК України), провокація злочину, добровільна відмова співучасників (ст. 31 КК України); причетність до злочину та її види, відмежування від співучасті.

Практичні заняття (4 год.)

Завдання

107. Під час поїздки на автомобілі, який належав Соловцю, Іванченко попросив останнього збільшити швидкість, щоб наздогнати автомобіль, який рухався попереду. За це він пообіцяв винагороду. Соловець розвинув недозволену швидкість, на повороті не впорався з керуванням, заїхав на тротуар і збив пішохода, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи можливо притягнути Іванченка до відповідальності за співучасть у злочині, передбаченому ч. 2 ст. 286 КК України, виходячи з того, що суб'єктивна сторона цього злочину передбачає необережність по відношенню до суспільно небезпечних наслідків?

108. Чоловік і дружина Дорогавцеви власним автомобілем вранці їхали на роботу. Боячись запізнитися, Дорогавцева постійно докоряла чоловікові, що він повільно їде і закликала його їхати швидше. Зрештою, Дорогавцев перевищив швидкість і на мокрому асфальті, не впоравшись з керуванням автомобілем, на повороті виїхав на тро-

туар і збив пішохода, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження. При цьому він не передбачав можливості заподіяння таких наслідків, хоча повинен був і міг їх передбачити. Суд визнав Дорогавцева виконавцем порушення правил безпеки дорожнього руху (ст. 286 КК України), а Дорогавцеву – підбурювачем до цього злочину.

Чи правильним є рішення суду? Чи є ознаки співучасті в поведінці Дорогавцевих?

109. Вранці Маслій пішов купатися у річці, що протікала неподалік від селища. Раптом він побачив коливання кущів на протилежному березі, чорний силует і почув тріск гілок. Вважаючи, що там знаходиться ведмідь, Маслій побіг до сусіда Шматова і все йому розповів. Узявши однакові одноствольні рушниці та зарядивши їх однаковими патронами, вони побігли до річки, де зробили одночасно постріли по кущах. Як виявилось пізніше, в кущах знаходився технік-геофізик Петров, якому була заподіяна смертельна рана, від якої він невдовзі помер.

Виходячи з того, що правоохоронцям не вдалося встановити відчийого пострілу помер Петров, суд визнав Маслія і Шматова співвиконавцями необережного вбивства.

Чи вірне рішення прийняв суд?

110. Знаючи, що Логвінов, вирішив помститися Романченку за те, що він спокусив його дружину, Кудінов підкинув на поріг будинку Логвінова вогнепальну зброю. Логвінов знайшов підкинуту йому зброю і, скориставшись нею, убив Романченка.

Суд визнав Логвінова виконавцем, а Кудінова – пособником вбивства. Чи вірне рішення прийняв суд?

111. Матвєєва задумала позбутися свого коханця, у зв'язку з чим попросила Ломова знайти особу, яка б за винагороду змогла вчинити вбивство. Ломов умовив Іванова скоїти цей злочин і познайомив його з Матвєєвою. Вона передала Іванову завдаток за майбутнє вбивство, розповіла про розпорядок дня її коханця, визначила в який час та в якому місці краще вчинити цей злочин, дала його фотокартку і забезпечила іншою необхідною інформацією. Вона ж познайомила Іванова з Волковим, який на її прохання передав останньому рушницю.

цю для скоєння вбивства. Через три дні Іванов пострілом з рушниці вбив коханця Матвєєвої.

Як слід кваліфікувати дії Матвєєвої, Ломова, Іванова і Волкова?

112. Під час спільної п'ятики Сущенко розповів Васильченку та Кудельнику, що він був в гостях у Шаповалова і бачив там багато цінних речей.

Через два дні Васильченко та Кудельник, зустрівшись знову, згадали про цю розмову і вирішили заволодіти цінностями Шаповалова. Озброївшись ножами, вони прийшли до квартири потерпілого і почали вимагати у нього цінності. При цьому Васильченко приставив до ший Шаповалова ніж, а Кудельник, тримаючи ніж у руках і погрожуючи розправою, перешкоджав дружині потерпілого вийти з квартири і покликати на допомогу. Злякавшись за життя чоловіка, якому погрожували ножем, Шаповалова віддала злочинцям цінності.

Суд визнав Сущенка, Васильченка і Кудельника співучасниками розбою: Сущенко – підбурювачем, Васильченка – виконавцем, Кудельника – пособником.

Чи правильно суд вирішив питання про відповідальність цих осіб? Ознайомившись зі змістом ст. 187 КК України, дайте відповідь, яка форма співучасті та які види співучасників мають місце у цьому злочині?

113. Неодноразово судимий Іванченко постійно займався, як він вважав, «вихованням» свого шістнадцятирічного сина Богдана у душі сучасного чоловіка, розповідаючи йому про більш зручні та швидкі злочинні способи «заробляння» грошей. Він навчав його злочинному ремеслу, розповідав про «злочинний світ», закликав до злочинного способу життя. Зацікавлений розповідями батька, та маючи потребу у грошах, Богдан вчинив крадіжку.

Вироком суду Іванченко був визнаний підбурювачем, а його син – виконавцем крадіжки, вчиненої за попередньою змовою групою осіб.

Чи вірним є рішення суду? Дайте аргументовану відповідь.

114. Мовчан з метою помсти своєму сусіду Новікову запропонував Когеру та Арташову вчинити крадіжку майна з квартири Новікова. Він розповів їм про те, де можуть знаходитися цінні речі, а також пообіцяв винагороду, якщо вони погодяться на крадіжку.

Когер та Арташов погодилися із пропозицією Мовчана і, дізнавшись про те, що в останнього є пістолет, попросили дати його «про всяк випадок». Мовчан довго не погоджувався, але потім дав пістолет і попросив не застосовувати його.

Когер та Арташов вибрали час, коли, на їх думку, господаря не було вдома, прийшли до квартири Новікова, зламали двері й зібрали у чемодани цінні речі. Коли вони вже збиралися виходити з квартири, додому несподівано повернувся Новіков. Злякавшись затримання та викриття, Когер накинувся на Новікова, намагаючись його задушити. В цей час Арташов дістав пістолет та вбив потерпілого.

Визначте форму співучасті та види співучасників. Чи можливо в даному випадку говорити про ексцес виконавців?

115. Карімов і Джафаров домовилися про спільне вчинення крадіжки з квартири Гусєва. З цією метою вони ввечері, вважаючи, що в квартирі нікого немає, проникли до неї через вікно. Проте, в квартирі вони виявили Гусєва, який спав на дивані. Карімов мовчки витягнув із-за пазухи ніж і показав його Джафарову, той кивнув Карімову і, сівши верхи на Гусєва, схопив його за руки і тримав, поки Карімов наносив удари ножем потерпілому, внаслідок яких останній помер на місці. Після цього вони заволоділи майном Гусєва і покинули його квартиру.

Суд визнав Карімова і Джафарова співвиконавцями розбою, вчиненого за попередньою змовою групою осіб, а також Карімова виконавцем, а Джафарова пособником умисного вбивства, вчиненого групою осіб без попередньої змови.

Чи вірним є рішення суду? Дайте аргументовану відповідь.

116. Загайко запропонував Скляру вчинити крадіжку майна з продовольчого магазину. Він запевняв Скляра, що підстав для побоювання немає, бо магазин знаходиться у такому місці, де ввечері людей дуже мало, а відділення міліції розташоване далеко від нього. Проте Скляр, боячись відповідальності, не погодився на пропозицію Загайка.

Дайте правову оцінку діям Загайка та Скляра. Чи є в даному випадку співучасть у злочині? Чи можна визнати відмову Скляра довірливою відмовою від вчинення злочину?

117. Пронін, звільнившись з виправної колонії, де відбував покарання за злісне хуліганство, вирішив помститись Савченку, який виступав у суді свідком і дав докладні показання про злочин, вчинений Проніним. З цієї метою він підмовив 13-річного Олексія Калініченка вистрелити з рушниці в Савченка, коли той буде повертатися додому. За це він пообіцяв подарувати хлопцеві рушницю. Дочекавшись увечері Савченка, Олексій вистрелив у нього, спричинивши останньому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи мають місце в цьому випадку ознаки співучасті? Як належить вирішити питання про відповідальність Проніна?

118. Раніше неодноразово судимий Науменко організував і очолив стійку групу (об'єднання), до якої входило п'ятеро підлітків (Барикін, Малков, Зарубін, Петренко і Саєнко), кожен віком 12-13 років. Члени цієї групи самостійно, а також за участю Науменка протягом двох місяців вчиняли розбійні напади на перехожих. Вироком суду Науменко був засуджений за створення злочинної організації, керівництво нею та участь у вчиненні злочинів злочинною організацією.

Чи правильним є таке рішення суду? Як слід кваліфікувати діяння Науменка?

119. Слідчий органів внутрішніх справ Смирнов неодноразово брав хабарі за незаконне закриття кримінального провадження. Ці хабарі йому передавав адвокат Гриненко. Враховуючи, що адвокат не є службовою особою, а кримінальній відповідальності за одержання хабара підлягає лише такий спеціальний суб'єкт злочину, дайте відповідь на питання — *чи можлива співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом? Як слід кваліфікувати діяння Смирнова та Гриненка?*

120. Головний бухгалтер заводу Марченко, який був у добрих стосунках з бухгалтером розрахункового відділу Петровою та касиром Гнатченком, не контролював належним чином нарахування заробітної плати робітникам, підписував не перевіряючи платіжні відомості.

Скориставшись безконтрольністю головного бухгалтера, Петрова і Гнатченко за фіктивними документами, які були підписані Марченком, заволоділи грошовою сумою у розмірі 120980 грн.

Слідчий кваліфікував скоєне як співучасть у викраданні. При цьому Петрова і Гнатченко були визнані виконавцями, а Марченко – пособником, який створив об'єктивні умови для вчинення злочину.

Адвокат Марченка заперечував проти обвинувачення його підзахисного в співучасті у викраданні, обґрунтовуючи свою позицію відсутністю в поведінці Марченка суб'єктивних ознак співучасті.

Чи є в діяннях всіх обвинувачених ознаки співучасті у злочині? Якщо ні, то які ознаки співучасті відсутні? Хто відповідно до закону може бути визнаний виконавцем злочину? Які об'єктивні та суб'єктивні ознаки характеризують роль пособника?

121. Маючи потребу в грошах, Шишканов запропонував Дядькіну вчинити крадіжку з будинку Задорожньої. Вважаючи, що вона у відраженні, Шишканов і Дядькін прийшли до її будинку. Відкривши його відмичкою, Шишканов залишився на сторожі у дворі, а Дядькін зайшов до будинку. Несподівано з іншої кімнати вийшла Задорожня. Дядькін схопив молоток, який лежав у коридорі, і наніс їй 15 ударів по голові. Від отриманих тілесних ушкоджень Задорожня померла на місці злочину. В цей час, побачивши, що до будинку наближаються сусіди, Шишканов покликав Дядькіна. Не встигнувши заволодіти майном потерпілої, Дядькін та Шишканов зникли з місця злочину.

Визначте форму співучасті та види співучасників. Чи можливо в даному випадку говорити про ексцес виконавця?

122. Шістнадцятирічний Юрій Савенко разом із своїм повнолітнім братом Сашком домовилися вчинити крадіжку з квартири сусідки. Вони проникли до квартири потерпілої і зібрали найбільш цінні речі. Після цього Сашко поніс вилучене додому, а Юрій залишився в квартирі, знайшов папір і підпалив його. Внаслідок пожежі були знищені всі інші речі у квартирі потерпілої.

Визначте форму співучасті та види співучасників. Як буде вирішено питання про їх відповідальність стосовно крадіжки та знищення майна?

123. Фірсов домовився з шістнадцятирічним Гапченком про вчинення крадіжки з будинку Акулової. Зокрема, вони домовилися, що Фірсов безпосередньо проникне до будинку і вчинить там крадіжку, а Гапченко в цей час пильнуватиме на вулиці й вчасно попередить Фірсова про можливу небезпеку. Проникнувши до будинку, Фірсов передумав вчиняти крадіжку. Він уже виходив із будинку, коли раптом повернулася Акулова, прихід якої Гапченко не помітив. Накинувшись на Акулову, Фірсов згвалтував її і тільки потім залишив будинок, після чого розповів Гапченку про те, що сталося.

Чи є в діянні Фірсова і Гапченка ознаки співучасті? Визначте, яку роль виконувала кожна з осіб. Визначте відповідальність Фірсова і Гапченка. Обґрунтуйте свою відповідь.

124. Замікула, бажаючи стати спадкоємцем своєї тітки Валігури, запропонував Ляшенку вбити її, пообіцявши за це винагороду. При цьому Замікула показав будинок тітки і розказав як краще до нього проникнути. Ляшенко погодився з пропозицією Замікули. Проте коли він підійшов до будинку потерпілої, то, злякавшись відповідальності, відмовився від вчинення вбивства.

Чи можна визнати Замікулу підбурювачем злочину? Як повинно вирішуватись питання про відповідальність підбурювача у випадку, коли виконавець із тих чи інших причин не вчинив злочин?

125. Директор підприємства Бурдиленко, довіряючи головному бухгалтерові Доценко, підписував документи податкової звітності без їх перевірки.

Дізнавшись про це, начальник відділу збуту Русінов підмовив Доценку внести завідомо неправдиві відомості до документів податкової звітності, що призвело б до ненадходжень у бюджет коштів у сумі 1 млн. 900 тис. грн. При цьому він повідомив, що у нього є «надійні» люди в податковій міліції, які допоможуть залагодити «проблемні питання», у разі їх виникнення. Доценко спочатку погодилася, але потім, злякавшись відповідальності, внесла у документи податкової звітності справжні відомості, а про наміри Русінова повідомила у правоохоронні органи.

Вирішіть питання про відповідальність вказаних осіб. Укажіть форму співучасті та види співучасників. Чи можна в даному випадку говорити про добровільну відмову співучасника?

126. Чуйко, Турчан і Чумаченко задумали вчинити крадіжку речей зі складу, який охороняв сторож Жабак. Вони домовилися з Жабаком про те, що в ніч він залишить двері складу незамкненими, а сам відлучиться на півгодини. Однак у призначений час Жабак, злякавшись відповідальності, вирішив не виконувати заздалегідь дану ним обіцянку і, залишившись у приміщенні складу, замкнув входні двері. Чуйко, Турчан і Чумаченко, які прибули в обумовлений час для вчинення крадіжки, виявили двері замкненими і не змогли проникнути у приміщення.

Чи є в діянні Чуйка, Турчана, Чумаченка та Жабака ознаки співучасті? Визначте, яку роль виконувала кожна з осіб у вчиненні злочину. Обґрунтуйте свою відповідь.

127. Приймак залишила у Коваленко на зберігання норкову шубу, пояснивши їй, що цю шубу її коханець Сергій відібрав у перехожої для неї. Коваленко погодилась. Через декілька днів Приймак забрала шубу у Коваленко.

Дайте юридичну оцінку діям Коваленко. Як би змінилася ситуація, якщо б Коваленко довідалася про джерело походження шуби лише наступного дня, але вчинила так само?

128. Татубалін, Нікіфорук, Довлетов і Гаспарян, які за вироком суду відбували покарання у вигляді позбавлення волі, за попередньою змовою здійснили 20-метровий підкоп під зоною огороження і втекли з місця позбавлення волі.

Слідством було встановлено, що начальник охорони Обченко знав про злочинні наміри вказаних осіб, але ніяких дій щодо запобігання злочину не вчинив. Суд визнав його пособником злочину.

Чи вірне рішення суду? Проаналізуйте ознаки співучасті для даного випадку.

129. Увечері Бондаренко посварився з Михайловим, який наніс йому побої. Розсердившись на Михайлова, Бондаренко пішов додому і з двома ножами повернувся до місця сварки. Побачивши у нього в руках ножі, Михайлов кинувся бігти. Бондаренко став його переслідувати. У цей час по вулиці йшов Тарасов. Коли Михайлов пробігав повз нього, Тарасов підставив йому ногу і Михайлов упав.

Бондаренко скористався цим і наніс Михайлову декілька ударів ножем, від яких той помер.

Дайте відповідь, чи можна визнати Тарасова пособником вбивства.

130. Охоронець Березняк, перебуваючи на роботі, одного разу помітив, як через паркан підприємства невідома особа перекинула чотири шини до легкового автомобіля і затримав її. Невідомим виявився працівник станції технічного обслуговування автомобілів Вапнярський. З метою уникнення покарання Вапнярський запропонував Березняку гроші та розповів, що шини йому дав завідуючий складом Анашкевич і що Березняк кожного разу за сприяння у викраданні шин буде отримувати винагороду. Березняк погодився. Надалі Вапнярський отримував шини від завідуючого складом Анашкевича та за сприяння Березняка перекидав їх через паркан і зникав.

Визначте відповідальність співучасників злочину та форми співучасті.

Колоквіум (2 год.)

План

1. Поняття і ознаки співучасті.
2. Види співучасників.
3. Форми співучасті.
4. Кримінальна відповідальність співучасників.
5. Особливості відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.
6. Спеціальні питання відповідальності за співучасть у злочині.
7. Причетність до злочину та її види.

Список додаткової літератури

Бурчак Ф.Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы. – К.: Вища шк., 1986. – 208 с.

Гуторова Н.А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: Уч. пособие. – Х.: Рубикон. – 1997. – 102 с.

Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: Монографія. – Х.: Видавець ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – С. 35-57.

Кваша О.О. Організація злочину: Кримінально-правове та кримінологічне дослідження. – К.: ІДПНАН України, 2003. – 216 с.

Лемешко О.М. Кримінально-правова оцінка потурання вчиненню злочину. – Харків: ФІНН, 2003. – 160 с.

Новицький Г.В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України. – К.: Вища шк., 2001. – 96 с.

Ус О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: Монографія. – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 264 с.

Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.04.2004 р. № 2 // ВВСУ. – 2004. – № 4. – С. 16–19.

Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 13 // ВВСУ. – 2006. – № 1. – С. 2–6.

ХІІ. Тема 13. Повторність, сукупність та рецидив злочинів

Методичні рекомендації. Вивчаючи цю тему, насамперед, необхідно з'ясувати поняття та ознаки множинності злочинів, її соціальну і юридичну характеристику. Далі потрібно звернути увагу на поняття і види одиничного злочину як структурного елементу множинності й усвідомити ознаки простих і ускладнених одиничних злочинів (триваючих, продовжуваних, складених).

Вирішуючи завдання, необхідно обґрунтувати висновки про види множинності (сукупність злочинів – ідеальна сукупність, реальна сукупність; повторність; рецидив), їх ознаки, і критерії відмежування сукупності злочинів і повторності від суміжних з ними понять.

Практичне заняття (2 год.)

Завдання

131. Лисенко з метою помсти вбив Бородіна. Через декілька місяців він вчинив замах на вбивство Дичка.

Який вид множинності злочинів тут має місце?

132. Савченко з метою отримання грошової допомоги по безробіттю підробила трудову книжку та надала її у районний центр зайнятості. На підставі цього вона протягом шести місяців із державного бюджету незаконно отримувала гроші на загальну суму 1700 грн.

Який злочин вчинила Савченко: триваючий чи продовжуваний? Чи є в її діях множинність злочинів?

133. Борисенко у гаражі обладнав майстерню, де протягом трьох років займався незаконним виготовленням та ремонтом вогнепальної зброї та вибухових пристроїв. Для цього він мав відповідне обладнання та інструменти. Під час обшуку майстерню виявили працівники міліції.

Який злочин вчинив Борисенко: триваючий чи продовжуваний?

134. Дорохов незаконно зберігав пістолет й іноді носив його при собі. Одного разу, їдучи у трамваї, він відчув, як хтось розрізає його сумку і намагається витягнути гаманець із грошима. Дорохов вихопив пістолет і вистрелив крадію у живіт, спричинивши йому тяжке тілесне ушкодження.

Чи є в діях Дорохова множинність злочинів?

135. Лисенко у нічний час вчинив грабіж, відібравши у перехожого гроші. Тієї ж ночі, побачивши в парку нетверезого чоловіка, який спав, Лисенко зняв з його руки годинника.

Чи є в діях Лисенка повторність злочинів? Аргументуйте свою відповідь з посиланням на ст. 32 КК України.

136. Єременко посварився із Шаровим і образив його. Бажаючи помститись, Шаров побіг додому, взяв мисливську рушницю і вистрелив в Єременка. Внаслідок пострілу Єременко був легко поранений, однак більша частина заряду попала у перехожого Дорошенка, спричинивши йому смертельне поранення.

Яка сукупність злочинів має місце в діях Шарова?

137. Андрієнко, раніше засуджений за крадіжку, після звільнення із місць позбавлення волі разом з іншими особами вчинив розбійний напад.

Який вид множинності злочинів має місце в цьому випадку?

138. Оніщенко, раніше засуджений за ч. 3 ст. 187 КК України, разом із Дроботом розпивав спиртні напої. Захмелівши, він став вимагати у Дробота гроші, однак той відмовився їх дати. Тоді Оніщенко вихопив ніж, вдарив їм Дробота в живіт, забрав гроші й пішов. Дробот від поранення помер.
Чи є в діях Оніщенка множинність злочинів?

139. Задорожний з метою ухилення від сплати боргу вбив Діброву. Після чого обшукав її квартиру і забрав ювелірні вироби та гроші.
Чи є в діях Задорожного множинність злочинів?

140. Аронов умовив двох хлопчиків семи і восьми років влізти через вузьке вікно в квартиру на першому поверсі, відкрити його і через вікно подати йому цінні речі, які знайдуться в квартирі. Таким чином було обікрадено декілька квартир. За "послуги" Аронов купував дітям іграшки і солодоші.
Які види множинності є в поведінці Аронова?

Колоквіум (2 год.)

План

1. Поняття та загальна характеристика множинності злочинів.
2. Поняття та види одиничного злочину.
3. Поняття сукупності злочинів, її ознаки та види.
4. Повторність злочинів, її ознаки, види та відмежування від сукупності злочинів.
5. Рецидив злочинів, його ознаки, види та значення.
6. Правові наслідки повторності, сукупності та рецидиву злочинів.

Список додаткової літератури

Бажанов М.И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины. – Х.: Право, 2000. – 128 с.

Кривоченко Л.Н. Борьба с рецидивом по советскому уголовному праву: Текст лекции. – Х.: Юрид. ин-т, 1973. – 32 с.

Кривошеин П.К. Повторность в советском уголовном праве (теоретические и практические проблемы). – К.: Выща шк., 1990. – 159 с.

Зинченко І.А. Составные преступления. – Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – 176 с.

Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання. – Х.: Фінн, 2008. – 336 с.

Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація. Х.: Фінн, 2010. – 256 с.

Шевченко Є.В. Злочини з похідними наслідками. – Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – 216 с.

Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 7 // ВВСУ. – 2010. – № 7. – С. 6–10.

ХІІІ. Тема 14. Обставини, що виключають злочинність діяння

Методичні рекомендації. Вивчаючи цю тему, слід зрозуміти, що необхідна оборона, затримання особи, що вчинила злочин, крайня необхідність, фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, діяння, пов'язане з ризиком, та виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, які передбачені в Розділом VIII Загальної частини КК, за наявності вказаних в законі підстав виключають кримінальну відповідальність і вважаються діяннями правомірними і суспільно корисними (соціально допустимими). Для вірного застосування статей 36-43 КК необхідно з'ясувати умови правомірності діянь у випадках, передбачених указаними статтями розділу.

Розглядаючи питання про необхідну оборону, слід мати на увазі, що відповідно до Конституції України (ст. 27) право на необхідну оборону визнається невід'ємним правом будь-якої особи. Велике значення має питання про уявну оборону, що пов'язана з фактичною помилкою особи відносно наявності посягання (ст. 37 КК). Особливу увагу слід звернути на ч. 3 ст. 36, де сформульовані ознаки перевищення меж необхідної оборони, відповідальність за яке настає лише у випадках, указаних у ст. 118, 124 КК.

Завдання

141. Волков, після застосування погроз та насильства проти державного виконавця Тимченка, який прийшов описувати його майно, що підлягало конфіскації за вироком суду, зачинився у своїй будівлі з метою зашкодити вилученню майна. На суді Волков пояснив, що вважає вирок суду необґрунтованим та незаконним. Його адвокат висунув клопотання про визнання зазначених дій Волкова такими, що вчинені у стані необхідної оборони проти протиправних дій державного виконавця.

Дайте розгорнуту відповідь та визначте, чи можна задовольнити клопотання адвоката.

142. До Петрова пізно ввечері в парку відпочинку підійшли двоє неповнолітніх і, погрожуючи ножем, наказали зняти цінні речі та віддати телефон. Петров витягнув пістолет, який незаконно носив два місяці й зробив три постріли (два у повітря, а один у напрямку підлітків, які намагалися відібрати пістолет). Нападники втекли, проте пострілом випадково був поранений співробітник міліції, який намагався втрутитися у конфлікт.

Чи буде Петров нести кримінальну відповідальність за поранення працівника міліції та носіння зброї?

143. Співробітник карного розшуку Романов, який виконував спеціальне завдання у складі організованої групи наркоторговців, взяв участь у заподіянні тяжких тілесних ушкоджень одному з членів групи, що відповідав за переправлення наркотичних препаратів за межі області та приховав значну суму коштів від їх реалізації.

Вивчіть ст. 43 КК, проаналізуйте санкцію ч. 1 ст. 121 КК та дайте відповідь, чи підпадають дії Романова під ст. 43 КК? Чи буде він визнаний співучасником злочину, передбаченого ст. 121 КК? Які правові наслідки можуть бути застосовані судом до Романова?

144. Суд визнав Аверченко винним в заподіянні тяжких тілесних ушкоджень, які спричинили смерть потерпілому, за наступних обставин. У своєму городі він застав Харіна, який викопував картоплю. Під час сварки, що виникла з цього приводу, Харін накинувся на

Аверченко з саперною лопаткою. Захищаючись, останній завдав Харіну удар ногою в груди, внаслідок якого той упав на землю. Після цього Аверченко ще двічі ударив Харіна ногами по тулубу. Лопатку, яка випала при цьому з рук Харіна, він викинув у соняшники.

Чи є вірним рішення суду? Чи можна визнати діяння Аверченко необхідною обороною?

145. За ст. 116 КК Бевза було засуджено за те, що він умисно завдав потерпілому Іпатову 11 ударів ножем у життєво важливі органи, внаслідок чого настала смерть.

Душевне хвилювання у Бевза виникло через посягання з боку Іпатова, який уночі вибив вхідні двері в будинку, де Бевз і Зоріна проживали однією сім'єю із своїми малолітніми дітьми. У будинку в присутності дітей Іпатов згвалтував Зоріну на очах у Бевза, ображав нецензурними словами і намагався ударити його ножем у груди, а також завдав ударів у голову у відповідь на намагання припинити насильство. Усе це викликало у Бевза стан сильного душевного хвилювання, в якому він вчинив злочин.

Як слід вирішити справу?

146. Соколов, який був запрошений до Рибкіна, затіяв сварку, через що хазяїн вигнав його з квартири. Сусіди попередили Рибкіна, що Соколов вважає себе ображеним і ходить біля будинку з ножем у руках. Коли гості розійшлися, Рибкін, поклавши поряд з собою рушницю, ліг спати. Через деякий час Соколов разом із сином почали вдиратися до квартири Рибкіна, зламавши на дверях замки. В цей момент Рибкін схопив мисливську рушницю і вистрелив у напрямку дверей. Сину Соколова були спричинені тяжкі тілесні ушкодження, від яких він помер у лікарні.

Необхідно надати кримінально-правову оцінку поведінки Рибкіна.

147. Гавришев разом із Габором охороняли та пасли овець на літньому пасовиську в горах. Уночі їх знайомі Гусев та Козлов, що знаходились неподалік від стоянки вівчарів, вирішили переночувати в наметі Гавришева і Габора. Підходячи до стоянки, Гусев вистрелив з рушниці для того, щоб попередити вівчарів про своє наближення, Гавришев же і Габор, почувши постріл вирішили, що на них напали грабіжники. Гавришев схопив мисливську рушницю і зробив постріл

спочатку у повітря, а потім у напрямку Гусєва та Козлова. Гусєв від поранень у груди і в голову помер на місці, а Козлову були заподіяні середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Дайте кримінально-правову оцінку поведінки Гавришева.

148. Жителів села, розташованого у Закарпатті, попередили про необхідність евакуації в зв'язку з затопленням села у найближчі години паводком. Корсун зламав двері гаража в сусідньому будинку, де на той час нікого не було, та на автомобілі сусіда намагався вивезти свою сім'ю подалі від небезпеки. Проте, не маючи достатніх навичок водія, він скоїв аварію, внаслідок чого автомобіль було повністю пошкоджено.

Чи повинен Корсун відповідати за угон автомобіля?

149. Водій Сазонов керував автобусом, що їхав по гірській дорозі. Раптом з-за повороту з'явився вантажний автомобіль, який слідував назустріч автобусу. Щоб уникнути зіткнення із зустрічною машиною і не маючи змоги розминутися з нею, тому що з правої сторони дороги була прірва, Сазонов був вимушений різко звернути вліво і загальмувати. Унаслідок цього автобус врізався в скелю, а шість пасажирів одержали тілесні ушкодження різної тяжкості.

Чи повинен Сазонов нести кримінальну відповідальність за заподіяні тілесні ушкодження та пошкодження автобусу?

150. Група злочинців перед закриттям відділення Ощадбанку увірвалися в приміщення, де, погрожуючи пістолетами, стали вимагати у касира Петрової наявні у касі гроші. На крик з'явився охоронець банку Копилов, який намагався перешкодити нападу, але не зміг цього зробити, оскільки отримав поранення. Побоюючись за своє життя, Петрова віддала гроші.

Чи підлягають Петрова і Копилов кримінальній відповідальності за невиконання обов'язку з охорони майна?

151. Вчений-медик Осипов довгий час працював над винаходом вакцини проти розповсюдженої, але важко виліковної хвороби. Для перевірки вакцини в дії, Осипов здійснив щеплення декільком хворим, які звертались до науково-медичного центру. В результаті цих дій хворим було завдано шкоди здоров'ю.

Оцініть правомірність ризику вченого-дослідника.

152. Троє засуджених, які відбували покарання у виправній колонії, захопили двох заручників із числа працівників колонії. Після цього вони почали вимагати автомобіль та зброю від керівництва колонії, погрожуючи у разі невиконання вимог вбити заручників. Начальник колонії прийняв рішення про виклик спеціального підрозділу міліції. Керівник групи захоплення, оцінивши обстановку після невдалих переговорів, дав наказ визволити заручників, а в разі необхідності знищити злочинців. Коли група увірвалась у приміщення, злочинці почали завдавати удари ножами заручникам та бійцям групи захоплення, тяжко поранивши одного з них. Засуджені були вбиті співробітниками міліції.

Оцініть правомірність наказу керівника групи та дії його підлеглих.

153. Співаков, виконуючи спеціальне завдання, став членом організованої злочинної групи з метою припинення злочинної діяльності та викриття її членів. Для того щоб увійти в "довіру", він вимушений був неодноразово брати участь у вчинюваних групою злочинах. Одного разу при вчиненні розбійного нападу на квартиру Федчуків, Співаков разом із керівником групи Івановим, убили господаря та його дружину.

Надайте кримінально-правову оцінку діям Співакова та Іванова.

Список додаткової літератури

Анчукова М.В. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння. – Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 168 с.

Баулин Ю.В. Обстоятельства, исключющие преступность деяния. – Х.: Основа, 1991. – 360 с.

Баулин Ю.В. Право граждан на задержание преступника. – Х.: Вища шк., 1986. – 150 с.

Диденко В.П. Правомерность причинения вреда преступнику при задержании: Учеб. пособие. – К.: КВШ МВД СССР, 1984. – 72 с.

Дячук С.І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства). – К.: Атіка, 2001. – 176 с.

Про судову практику у справах про необхідну оборону: постановва Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 1 // ВВСУ. – 2002. – № 3. – С. 2–4.

XIV. Тема 15. Звільнення від кримінальної відповідальності

Методичні рекомендації. Спочатку необхідно вивчити загальні та спеціальні питання, що стосуються звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин.

До загальних питань належать: поняття звільнення від кримінальної відповідальності та його види; відмінність звільнення від виключення кримінальної відповідальності; передумови, підстави, порядок та кримінально-правові наслідки звільнення від кримінальної відповідальності тощо.

До спеціальних питань належать особливості звільнення від кримінальної відповідальності на підставі окремих статей розділу IX Загальної частини КК України. Зокрема, стосовно кожного з видів звільнення, передбачених статтями названого розділу, мають бути встановлені: передумова, підстава та порядок звільнення від кримінальної відповідальності. Для їх визначення обов'язковим є використання постанови пленуму Верховного Суду України № 12 від 23 грудня 2005 року «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності», а також Закону України «Про застосування амністії в Україні» в редакції від 2 червня 2011 року.

Практичне заняття (2 год)

З а в д а н н я

154. Петренко, який обвинувачувався у зґвалтуванні (ч. 1 ст. 152 КК), наполягав на звільненні його від кримінальної відповідальності у зв'язку з тим, що він вчинив злочин вперше, щиро покаявся, вагітна потерпіла ніяких претензій до нього не має і до органів РАГСу подана заява про укладення шлюбу між ним та потерпілою.

Чи є підстави для звільнення Петренка від кримінальної відповідальності?

155. Суд, враховуючи те, що Ігнатов, який заподіяв побої (ч. 1 ст. 126 КК), раніше не судимий, проходить строкову військову службу, після вчинення злочину з'явився із зізнанням та щиро покаявся,

визнав його таким, що не є суспільно небезпечним і, пославшись на ст. 48 КК, звільнив його від кримінальної відповідальності.

Чи мав суд підстави для застосування положень ст. 48 КК?

156. Робітник маслозаводу Кротов вчинив хуліганство, передбачене ч. 1 ст. 296 КК. Прокурор, враховуючи щире каяття винного і наявність клопотання адміністрації ЖЕКу за місцем постійного його проживання, передав Кротова на поруки адміністрації ЖЕКу для виправлення. Але через два місяці Кротов звільнився з підприємства і виїхав до іншого міста.

Дайте ґрунтовний висновок по справі. Які підстави, порядок та кримінально-правові наслідки застосування ст. 47 КК?

157. Суд відмовив у задоволенні клопотання директора автопідприємства про передачу на поруки обвинуваченого за ч. 1 ст. 286 КК шофера Ведищева на тій підставі, що останній 5 років тому вже передавався на поруки за вчинення крадіжки (ч. 1 ст. 185 КК).

Чи правомірна відмова суду? Які підстави звільнення від кримінальної відповідальності з передачею на поруки?

158. Васильченко, засуджений за опір працівнику правоохоронних органів за ч. 1 ст. 342 КК, в апеляційній скарзі просив звільнити його від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням з потерпілим за ст. 46 КК, тому що він вчинив злочин вперше, щиро розкаюється у вчиненому, ніяких збитків або шкоди його поведінкою заподіяно не було.

Чи підлягає апеляційна скарга задоволенню?

159. 4 лютого 2007 року Гур'янов вчинив хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК), а 7 травня 2009 року – умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК). Вироком суду від 26 січня 2012 року він був засуджений за ці два злочини. В апеляційній скарзі Гур'янов наполягав на незаконності його засудження за хуліганство і просив звільнити його від кримінальної відповідальності за цей злочин на підставі ст. 49 КК України.

Чи підлягає апеляційна скарга задоволенню?

160. Вироком суду від 28 грудня 2011 року Глущенко був засуджений за ч. 1 ст. 263 КК України за те, що він з 1 червня 2005 року по

7 листопада 2011 року незаконно зберігав вогнепальну зброю. У апеляційній скарзі Глущенко просив його звільнити від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності, оскільки на його думку злочин він вчинив у 2005 році.

Чи підлягає скарга задоволенню? Як обчислюються строки давності притягнення до кримінальної відповідальності при триваючих злочинах?

161. Говоров умисно заподіяв Климову середньої тяжкості тілесні ушкодження (ч. 1 ст. 122 КК), а наступного дня відкрито викрав його мобільний телефон (ч.1 ст. 186 КК). В ході досудового слідства Говоров відшкодував Климову вартість лікування та вартість викладеного телефону, у зв'язку з чим потерпілий звернувся до слідчого з клопотанням про звільнення Говорова від кримінальної відповідальності у зв'язку з їх примиренням. Постановою суду Говорова було звільнено від кримінальної відповідальності за вчиненні злочини.

Чи є законним рішення суду?

162. Міщенко вчинив злочин, передбачений ст. 196 КК. Як було встановлено, він у своєму саду поряд із сусідським будинком спалював сухе гілля і листя. Не переконавшись, що вогонь повністю згас, він пішов відпочивати, а в цей час полум'я перекинулося на сусідський будинок, внаслідок чого сталася пожежа, від якої будинок повністю згорів, а неповнолітня донька сусіда, яка на цей момент перебувала в цьому будинку, отримала тяжкі тілесні ушкодження. Після цього Міщенко щиро розкався у вчиненому, публічно вибачився перед сусідом, повністю відшкодував видатки на лікування потерпілої, пообіцяв впродовж трьох років відшкодувати вартість знищеного будинку.

Чи можна Міщенка звільнити від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 або 46 КК України?

163. Антоненко було пред'явлено обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 358 КК України, бо вона намагалася безоплатно пройти через службовий прохід на станції метрополітену, пред'явивши підроблене посвідчення інваліда на її ім'я. Адвокат подав клопотання про звільнення Антоненко від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України, мотивую-

чи це тим, що його підзахисна щиро розкалася, активно сприяла розкриттю вчиненого нею злочину. Що ж стосується відшкодування завданих збитків, то на думку адвоката в цьому немає потреби, оскільки підроблене посвідчення у неї вилучили в перший же день, коли вона його придбала і цим посвідченням їй жодного разу не вдалося скористатися, а тому Антоненко нікому жодних збитків не заподіяла.

Чи можна Антоненко звільнити від кримінальної відповідальності?

164. Івченко у серпні 2008 року вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 286 КК. Після 5 місяців з моменту події, він, з метою ухилитися від слідства та суду, виїхав до Російської Федерації, де у вересні 2011 року був затриманий правоохоронними органами за вчинення цього злочину.

Чи є підстави для звільнення Івченко від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності? Чим відрізняється припинення від переривання строків давності?

Список додаткової літератури

Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності. – К.: Атіка. – 2004. – 296 с.

Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності (за нормами Загальної частини КК України). – Сімферополь: Квадранал, 2005. – 224 с.

Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. – Х.: Вид-во НУВС, 2004. – 151 с.

Козак О.С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні / За ред. О. М. Бандурки. – К. : Освіта України, 2009. – 201 с.

Мандриченко Ж.В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим / Під ред. В. О. Тулякова. – О. : Фенікс, 2009. – 227 с.

Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 12 // ВВСУ.–2006.– № 2.– С. 13-16.

XV. Теми 14, 15. Обставини, що виключають злочинність діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності

Методичні рекомендації. Готуючись до колоквіуму, слід керуватись рекомендаціями та списком додаткової літератури до тем 14, 15.

Колоквіум (2 год.)

План

1. Поняття та види обставин, що виключають злочинність діяння.
2. Поняття, підстави та ознаки необхідної оборони.
3. Уявна оборона, її поняття, ознаки та значення.
4. Затримання особи, що вчинила злочин.
5. Поняття, підстави та ознаки крайньої необхідності. Відмежування крайньої необхідності від необхідної оборони.
6. Фізичний та психічний примус.
7. Виконання наказу або розпорядження.
8. Діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик).
9. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.
10. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності.
11. Підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності.
12. Види звільнення від кримінальної відповідальності.

XVI. Теми 16, 17. Поняття покарання, його ознаки Класифікація видів покарань

Методичні рекомендації. При вивченні цих тем, насамперед потрібно ознайомитися з положеннями статей 38, 41, 43, 61 – 63, 124 Конституції України і усвідомити їх значення для встановлення соціальної природи покарання та його поняття. Розглядаючи поняття «покарання», слід з'ясувати всі його ознаки. Проблема мети покарання має бути вивчена з врахуванням історії її розвитку й усвідомленням основних поглядів науковців.

Далі доцільно ознайомитися з положеннями ст. 51 КК, з'ясувати поняття, ознаки, значення системи покарань, встановити порядок розташування в ній видів покарань.

Обов'язково слід дослідити класифікації видів покарань: за порядком (способом) їх призначення; за суб'єктом, до якого вони можуть бути застосовані; за можливістю визначення строку покарання та за іншими критеріями. Особливу увагу необхідно приділити поділу покарань на основні, додаткові та такі, що можуть застосовуватися як основні, та як додаткові покарання, засвоїти їх види та особливості призначення.

При розв'язанні завдань з цієї теми треба ознайомитися зі змістом статей 53-64 КК, з'ясувати зміст та вивчити порядок застосування кожного виду покарання.

Практичне заняття (2 год)

Завдання

165. Вироком суду Кручиненко було засуджено за ч. 1 ст. 286 КК України до 2 років виправних робіт з позбавленням права керувати транспортним засобом до 5 років. У касаційному поданні прокурор просив вирок скасувати, мотивуючи це тим, що суд при призначенні покарання порушив вимоги частин 1 і 2 ст. 55, ч. 1 ст. 57 КК України.

Вивчивши положення зазначених статей, дайте аргументований висновок по касаційному поданню прокурора.

166. Кондратенко за ч. 1 ст. 185 КК було призначено один рік позбавлення волі і штраф у розмірі двадцяти мінімальних заробітних плат.

Чи вірне рішення суду? До яких видів покарань належить штраф? Які підстави та порядок його призначення?

167. За вчинення зґвалтування у складі банди Гриньов був засуджений за ст. 257 і ч. 3 ст. 152 КК до восьми років позбавлення волі з конфіскацією майна. Адвокат в апеляційній скарзі просив виключити із судового рішення додаткове покарання, оскільки при його призначенні суд порушив вимоги ст. 59 і п. 2 ч. 1 ст. 65 КК.

Апеляційний суд залишив скаргу без задоволення, мотивуючи це тим, що в санкції ст. 257 КК конфіскація майна передбачена в якості обов'язкового додаткового покарання, а тому її застосування є законним та обґрунтованим.

Чи вірно суд застосував додаткове покарання? За яких умов може бути призначено судом покарання у виді конфіскації майна?

168. Кравцова було засуджено за ч. 1 ст. 286 КК до двох років обмеження волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на три роки.

У касаційному поданні прокурор просив виключити з вироку призначене додаткове покарання, мотивуючи це тим, що Кравцов взагалі не мав права керувати транспортними засобами.

Чи підлягає подання прокурора задоволенню? Який порядок призначення позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю в якості додаткового покарання?

169. За одержання неправомірної вигоди від студентів за позитивні оцінки на іспитах викладача Затоцьку було засуджено за ч. 3 ст. 368⁴ КК України до штрафу у розмірі п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з викладацькою діяльністю.

Чи вірно суд застосував додаткове покарання?

Список додаткової літератури

Антипов В.В., Антипов В.І. Обставини, що виключають застосування кримінального покарання. – К.: Атіка, 2004. – 208 с.

Маляренко В.Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України. – К.: Правова ініціатива, 2003. – 156 с.

Пономаренко Ю.А. Види наказаний по уголовному праву Украины. – Х.: Финн, 2009. – 344с.

Попрас В.О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України. – Х.: Право, 2009. – 224 с.

Трубников В.М., Шинкарьов Ю.В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості його застосування. – Х.: Харків юрид., 2007. – 288 с.

Тютюгин В.И. Лишение права занимать определенные должности как вид наказания по советскому уголовному праву. – Х.: Вища школа, 1982. – 145 с.

Фролова Е. Г. Понятие наказания, его цели и система в советском уголовном праве: Лекция. – Донецк: ДонГУ, 1991. – 127 с.

Про практику призначення судами кримінального покарання: постановка Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 // ВВСУ. – 2003. – № 6 (40). – С. 14-20.

XVII. Тема 18. Призначення покарання

18.1. Загальні засади призначення покарання

Методичні рекомендації. Призначення покарання ґрунтується на певних принципах, тому у першу чергу потрібно вивчити такі принципи, як законність покарання, визначеність покарання в судовому вирокі, гуманність покарання, індивідуалізація і справедливість покарання.

Необхідно ознайомитися з положеннями ст. 65 КК України, з'ясувати поняття, ознаки та значення загальних засад призначення покарання. Особливу увагу слід приділити критеріям, згідно з якими суд призначає покарання. Велике значення при цьому мають обставини, які пом'якшують і обтяжують покарання. Тому необхідно уважно вивчити кожну цих обставин та встановити правила їх врахування при призначенні покарання.

Далі потрібно дослідити спеціальні правила призначення покарання, що закріплені в статтях 68-69¹ КК. З'ясувати особливості призначення покарання за незакінчений злочин та за наявності обставин, що пом'якшують покарання. Докладно вивчити підстави та порядок (способи) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК).

Практичне заняття (2 год)

Завдання

170. Гончарова було засуджено за ч. 3 ст. 15 і ч. 1 ст. 185 КК України до двохсот сорока годин громадських робіт.

Адвокат в апеляційній скарзі зазначив, що суд при призначенні покарання порушив вимоги ст. 68 КК України, бо за вчинення замаху на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру покарання, передбаченого в санкції статті Особливої частини КК України, а тому суд мав право призначити громадські роботи на строк не більше ста шістдесяти годин.

Вивчивши положення ч. 3 ст. 68 КК України, дайте ґрунтовний висновок по справі. Чи підлягає апеляційна скарга задоволенню?

171. Давидову за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК, було призначено покарання у виді шести років позбавлення волі. У касаційному поданні прокурор наполягав на пом'якшенні покарання на підставі ст. 69¹ КК, оскільки засуджений визнав свою вину, щиро розкався у вчиненому, добровільно відшкодував заподіяну шкоду, обставин, які обтяжують покарання, в справі не було виявлено.

Чи підлягає подання задоволенню? Які підстави та порядок застосування ст. 69¹ КК?

172. Кольцова було засуджено за ст. 128 КК України. На підставі того, що в санкції ст. 128 КК передбачені лише такі види покарання, які не можуть бути призначені винному, тому що він досяг пенсійного віку, суд застосував ч. 1 ст. 69 КК України і призначив Кольцову штраф у розмірі 600 грн.

В касаційному поданні прокурор просив вирок скасувати, тому що покарання було призначене з порушенням вимог ч. 2 ст. 53 та ч. 1 ст. 69 КК України.

Вивчивши положення зазначених статей дайте аргументований висновок, чи підлягає подання прокурора задоволенню?

173. Іщенко було засуджено за ч. 1 ст. 122 КК України. Враховуючи, що він щиро покався, активно сприяв розкриттю злочину, компенсував витрати на лікування, суд застосував ч. 1 ст. 69 КК і призначив підсудному штраф у розмірі 300 грн.

У касаційному поданні прокурор порушив питання про скасування вироку у зв'язку з неправильним призначенням покаранням.

Дайте аргументований висновок по справі. Чи допустив суд помилки при призначенні покарання?

174. Вироком суду Ковалю було засуджено за ч. 2 ст. 271 КК до семи років позбавлення волі. При призначенні максимального строку покарання, суд врахував в якості обтяжуючих обставин: настання тяжких наслідків, а також те, що винний вчинив злочин у стані алкогольного сп'яніння, не визнав своєї вини, у вчиненому не розкався, негативно характеризується за місцем роботи, раніше вже звільнявся від кримінальної відповідальності за вчинення злочину.

Чи вірне рішення суду? На які обставини суд може посилатися в якості обтяжуючих?

18.2. Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків

Методичні рекомендації. Звернути увагу на особливий порядок призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупності вироків. При розгляді питань теми насамперед необхідно: звернутися до законодавчого визначення поняття «сукупність злочинів» (ст. 33 КК); визначити поняття сукупності вироків; зрозуміти відмінності цих понять.

Вивчивши положення статей 70 і 71 КК, потрібно засвоїти підстави і межі призначення покарання при сукупності злочинів і сукупності вироків. Звернувшись до ст. 72 КК, треба вивчити правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення, а до ст. 73 КК – правила обчислення строків покарання.

Потрібно чітко знати і відмежовувати законодавчі системи призначення покарання при сукупності: систему повного (абсолютного) складання покарань, систему обмеженого складання покарань, систему поглинення, систему обов'язкового або факультативного підвищення покарання, змішані системи призначення покарання при сукупності.

Практичне заняття (2 год)

Завдання

175. Кучер, засуджений за хуліганство за ч. 1 ст. 296 КК до 5 років обмеження волі, після відбуття двох років вчинив в кримінально-виконавчій установі умисне вбивство з використанням незаконно виготовленого ним фінського ножа. У ході розслідування було встановлено, що ще до засудження за хуліганство Кучер вчинив крадіжку.

Суд засудив Кучера за крадіжку за ч. 1 ст. 185 КК до 2 років вилучення волі; за вбивство за ч. 1 ст. 115 КК – до 9 років позбавлення волі і за виготовлення фінського ножа за ч. 2 ст. 263 КК до 3 років позбавлення волі.

Детально опишіть порядок (етапи) призначення остаточного покарання в цьому випадку, вказуючи на ті норми (статті і частини статей) КК, на підставі яких повинне бути призначене покарання.

176. Суд засудив Кретова за ч. 5 ст. 186 КК до 13 років позбавлення волі, а за ч. 1 ст. 286 КК – до 3 років обмеження волі. За сукупністю злочинів суд призначив Кретову шляхом повного складання покарань 16 років позбавлення волі з конфіскацією майна і позбавленням права керувати транспортними засобами.

Дайте аргументований висновок у справі і визначте, чи правильно суд застосував положення ст. 70 і 72 КК відносно основного і додаткових покарань. Вкажіть, які помилки допущені судом і яке остаточне покарання може бути призначене Кретову за сукупністю злочинів?

177. Зубов, який був засуджений за ст. 196 КК до одного року виправних робіт з утриманням із суми заробітку 10%, через 6 місяців вчинив новий злочин, передбачений ст. 128 КК, за який суд призначив йому 2 роки виправних робіт з утриманням із суми заробітку 20%. На підставі ст. 71 КК за сукупністю вироків Зубову було призначено 2 роки і 6 місяців виправних робіт з утриманням із суми заробітку 30%.

Вивчивши положення ст. 71 і 72 КК, дайте аргументований висновок у справі.

178. Зуйко був засуджений за ч. 1 ст. 152 КК до 4 років позбавлення волі. По відбутті 2 років позбавлення волі, він вчинив у виправній установі вбивство з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК), за яке йому було призначено 15 років позбавлення волі. Застосовуючи ст. 71 КК, суд за сукупністю вироків остаточно визначив 19 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Дайте аргументований висновок у справі. Вивчивши положення ст. 71 КК, детально проаналізуйте рішення суду.

179. Синюкову, засудженому до довічного позбавлення волі, на підставі ч. 2 ст. 87 КК в порядку помилування довічне позбавлення волі було замінене 25 роками позбавлення волі. Відбуваючи це покарання, Синюков через 6 місяців заподіяв умисні тяжкі тілесні ушкодження іншому засудженому, за що був засуджений за ч. 2 ст. 121 КК до 10 років позбавлення волі.

Визначте, яке остаточне покарання повинне бути призначене Синюкову за сукупністю вироків?

180. Васильченко був засуджений за ч. 1 ст. 296 КК до трьох місяців арешту, за ч. 1 ст. 309 КК до одного року виправних робіт і за ч. 1 ст. 186 КК до одного року виправних робіт. Остаточну міру покарання суд обрав шляхом поглинення, призначив один рік виправних робіт за сукупністю злочинів.

Чи є вірним рішення суду?

181. Вироком суду Данилову було призначено за ч. 3 ст. 286 КК п'ять років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на два роки і за ч.1 ст. 191 КК три роки обмеження волі з позбавленням права обіймати матеріально-відповідальні посади протягом одного року. Суд шляхом повного складання визначив остаточну міру покарання у розмірі вісім років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортним засобом на три роки.

Дайте аргументований висновок по справі. Чи допустив суд помилки при призначенні покарання?

Список додаткової літератури

Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. – К.: Вища школа, 1980. – 216 с.

Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання. – Х.: Фінн, 2008.– 336 с.

Маслак Н.В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину. – Х.: Право, 2010.– 232 с.

Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. – 240 с.

Тютюгін В.І. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: Конспект лекції. – Х., 1993. – 18 с.

Про практику призначення судами кримінального покарання. – Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 // ВВСУ. – 2003. – № 6 (40). – С. 14-20.

XVIII. Теми 16–18. Поняття покарання, його ознаки Класифікація видів покарань. Призначення покарання

Методичні рекомендації. Готуючись до колоквиуму слід керуватись рекомендаціями та списком додаткової літератури до тем 16-18.

План

1. Поняття покарання та його ознаки.
2. Мета покарання та її види.
3. Система покарань.
4. Основні покарання.
5. Додаткові покарання.
6. Покарання, що можуть призначатися як основні та як додаткові.
7. Принципи призначення покарання.
8. Загальні засади призначення покарання.
9. Призначення покарання за незакінчений злочин та за злочин, вчинений у співучасті.
10. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
11. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.
12. Призначення покарання за сукупністю злочинів
13. Призначення покарання за сукупністю вироків.

XIX. Тема 19. Звільнення від покарання та його відбування

19.1. Поняття, підстави та види звільнення від покарання та його відбування

Методичні рекомендації. Працюючи над даною темою, слід відмежовувати: звільнення від кримінальної відповідальності; звільнення від покарання та його відбування; звільнення від покарання; звільнення від відбування покарання; підстави їх застосування та кримінально-правові наслідки.

Потрібно засвоїти, що на відміну від звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання застосовується до вже засуджених осіб. Звільнення від покарання здійснюється тільки судом (крім звільнення від покарання на підставі закону України про амністію чи акта про помилування).

Кримінальний кодекс України передбачає різні види звільнення від покарання. Найчастіше їх об'єднують у групи: звільнення безумов-

не і звільнення умовне. Особливим видом звільнення від покарання є звільнення у разі прийняття нового закону, що виключає або пом'якшує призначене особі покарання (частини 2 і 4 ст. 74 КК України).

Далі потрібно окремо зупинитися і детально проаналізувати такі види звільнення: звільнення від відбування покарання з випробуванням; звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років; звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку; заміна невідбутої частини покарання більш м'яким; звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; звільнення від покарання за хворобою; амністія; помилування.

Практичне заняття (2 год)

Завдання

182. Ткаченко вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 162 КК. Враховуючи його бездоганну поведінку, мужній вчинок (врятував потопуючого підлітка) та сумлінне ставлення до праці, суд дійшов висновку, що Ткаченко втратив суспільну небезпечність на час розгляду справи у суді, і звільнив його від покарання.

Використовуючи положення ст. 74 КК України, проаналізуйте доводи суду і дайте аргументований висновок у справі. Визначте, що виступає передумовою та підставою звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності.

183. Хотін вчинив злочин, передбачений ч. 2 ст. 185 КК (крадіжка, вчинена повторно). Суд звільнив його від покарання, оскільки було визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці Хотіна на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечним.

Прокурор вніс апеляцію на вирок суду, в якій зазначив, що суд не мав права застосувати ч. 4 ст. 74 КК, оскільки злочин, вчинений Хотіним, є повторним.

Дайте аргументований висновок у справі, розглянувши доводи, викладені у вирокі суду і апеляційній скаргі прокурора.

184. Тітенка було засуджено за ч. 2 ст. 186 КК до шести років позбавлення волі. Враховуючи його сімейний стан, позитивну характеристику з місця роботи, щире каяття і відшкодування частини заподіяних збитків, суд звільнив його від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком чотири роки.

Прокурор вніс апеляцію на вирок, вважаючи застосування ст. 75 КК незаконним.

Чи обґрунтована апеляційна скарга прокурора? Які підстава і умови звільнення від відбування покарання з випробуванням?

185. Суд призначив Головіну за ч. 3 ст. 185 КК 4 роки позбавлення волі. Враховуючи обставини справи: вчинення Головіним злочину вперше, наявність позитивної характеристики з місця його роботи, щире каяття, допомогу слідству та усунення заподіяної шкоди, суд звільнив його від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком 4 роки.

Протягом перших трьох років Головін двічі вчинив правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення. Через три роки і два місяці він знову вчинив адміністративне правопорушення, після чого суд направив його для відбування призначеного покарання.

Чи вірно суд застосував положення статей 75 і 78 КК? Що означає систематичне вчинення правопорушень, що потягли за собою адміністративні стягнення?

186. Ігнатенко був засуджений за ч. 2 ст. 289 КК України до п'яти років позбавлення волі. Враховуючи, що він з'явився з повинною, щиро покаювся, повернув транспортний засіб, суд на підставі ст. 75 КК України звільнив підсудного від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на 3 роки.

Прокурором було внесено апеляцію на вирок суду, де зазначено, що суд не мав права застосовувати ст. 75 КК України, оскільки вчинений злочин є тяжким.

Чи мав право суд застосовувати у вказаному випадку ст. 75 КК України? Назвіть передумову та підставу для звільнення покарання з випробуванням. Які його правові наслідки? Чи впливає категорія тяжкості злочину на можливість застосування ст. 75 КК?

187. Хлипівка був засуджений за ст. 198 КК до трьох років обмеження волі і на підставі ст. 75 КК звільнений від відбування по-

карання з випробуванням з іспитовим строком на два роки з покладанням на нього згідно зі ст. 76 КК обов'язку повідомляти органи кримінально-виконавчої інспекції про зміну місця проживання, роботи або навчання.

Через рік Хлиповка змінив місце проживання – переїхав в інше місце, не повідомивши про це органи кримінально-виконавчої інспекції. А через рік та 8 місяців вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 186 КК.

Використовуючи положення статей 75, 76, 78 КК України, дайте аргументований висновок у справі.

188. Рибальченко був засуджений за ст. 182 КК до виправних робіт строком на 2 роки. Після закінчення шести місяців від дня вступу вироку в силу, який ще не було звернено до виконання, він вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 186 КК.

Використовуючи положення ст. 80 КК України, обчисліть строк давності в цьому випадку.

Як вирішувалося б питання щодо строку давності, якби після закінчення шести місяців від дня вступу вироку в силу Рибальченко вчинив злочин, передбачений ч. 1 ст. 192 КК України? Чим відрізняється припинення від переривання перебігу строків давності виконання обвинувального вироку?

189. Левченко був засуджений за ч. 1 ст. 122 КК України до трьох років позбавлення волі. Перебуваючи в слідчому ізоляторі після винесення вироку, засуджений захворів на психічну хворобу, що позбавляла його можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність). Враховуючи це, суд на підставі ч. 1 ст. 84 КК України звільнив Левченка від покарання, із застосуванням примусових заходів медичного характеру відповідно до статей 92-95 КК.

Через два роки Левченковилікувався від хвороби. Посилаючись на ч. 4 ст. 84 КК України, суд направив засудженого для відбуття призначеного йому вироком покарання. При цьому в строк покарання з розрахунку день за день було зараховано два місяці перебування Левченка в слідчому ізоляторі та два роки – на лікуванні від психічної хвороби.

Використовуючи положення ст. 84, а також статті 92-96 КК України, дайте аргументований висновок у справі.

190. Рябов, який мав судимість за вчинення крадіжки, був засуджений за ч. 1 ст. 296 КК до двох років обмеження волі із штрафом у розмірі п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Враховуючи сімейний стан Рябова, його щире каяття, суд застосував ст. 75 КК і звільнив його від відбування основного та додаткового покарання з іспитовим строком два роки.

Чи ґрунтується на законі вирок суду? Яким чином наявність рецидиву впливає на вирішення питання щодо застосування ст. 75 КК? Який порядок застосування додаткових видів покарань при звільненні від покарання з випробуванням?

Список додаткової літератури

Ломако В.А. Осуждение без реального отбывания лишений свободы: Учеб. пособие. – Х.: Юрид. ин-т, 1987. – 58 с.

Скибицкий В.В. Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказаний. – К: Наук, думка, 1987. – 183 с.

19.2. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання

Методичні рекомендації. Ознайомившись з положеннями ст. 81 КК України, потрібно з'ясувати поняття, підстави та умови застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Із самої назви видно, що даний вид звільнення від покарання є умовним.

Важливим є те, що передумовою умовно-дострокового звільнення від відбування покарання відповідно до ч. 1 ст. 81 КК України є фактичне відбування особою одного з п'яти видів основних покарань: виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі. Особи, які відбувають інші основні види покарань, не можуть бути умовно-достроково звільнені від них. Крім того, відповідно до згаданого припису КК України «особу може бути умовно-достроково звільнено повністю або частково і від відбування додаткового покарання». Згідно із роз'ясненням Верховного Суду України таким додатковим покаранням, від якого можна звільнити достроково (тобто до закінчення строку), є лише позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Слід звернути увагу, що кримінально-правові наслідки умовно-дострокового звільнення від відбування покарання залежать від характеру поведінки особи протягом зазначеного іспитового строку і можуть бути як сприятливими для особи, так і несприятливими.

Практичне заняття (2 год)

Завдання

191. Днепров через три роки після відбуття покарання за ч. 2 ст. 286 КК був засуджений за ч. 2 ст. 185 КК України до 4 років позбавлення волі. Після відбуття ним 2 років, враховуючи його сумлінну поведінку і ставлення до праці, адміністрація виправної установи за місцем відбування покарання подала клопотання до суду про його умовно-дострокове звільнення від подальшого відбування покарання. Однак суд відмовив в умовно-достроковому звільненні, мотивуючи це тим, що Днепров може бути умовно-достроково звільнений тільки по відбутті не менш двох третин, а не половини строку покарання, оскільки, по-перше, він раніше був засуджений за тяжкий злочин (ч. 2 ст. 286 КК України) і, по-друге, до погашення судимості за цей тяжкий злочин знову вчинив умисний злочин (ч. 2 ст. 185 КК України).

Використовуючи положення ст. 12, 81 і 89 КК України, проаналізуйте доводи суду і дайте аргументований висновок у справі.

192. Пантюхов був засуджений до 15 років позбавлення волі за сукупністю злочинів (ст. 70 КК України), передбачених ч. 1 ст. 121, ч. 3 ст. 289 і ч. 2 ст. 296 КК України.

Визначте, за наявності яких умов засуджений може підлягати умовно-достроковому звільненню від відбування покарання? Детально аргументуйте своє рішення.

193. Шимко був засуджений за ч. 1 ст. 115 КК України до 9 років позбавлення волі. По відбутті двох третин покарання суд на підставі ст. 82 КК України замінив невідбуту частину покарання більш м'яким – виправними роботами строком на 3 роки. Через рік після заміни покарання Шимко вчинив новий злочин, передбачений ч. 4 ст. 185 КК України. Призначивши йому за останній злочин 7 років позбавлення волі, суд приєднав до цього покарання невідбуті за попереднім вироком 3 роки позбавлення волі і остаточно за сукупністю вироків призначив до відбуття 10 років позбавлення волі.

Використовуючи положення ст. 12, 71 і 82 КК України, дайте аргументований висновок у справі.

Вкажіть, за якими ознаками відрізняються один від одного кримінально-правові інститути, передбачені статтями 81 і 82 КК України.

194. Бородай, засуджена за ч. 1 ст. 191 КК України до 2 років обмеження волі і до додаткового покарання у вигляді 3 років позбавлення права займати матеріально-відповідальні посади. По відбутті 1 року обмеження волі на підставі ст. 81 КК України була умовно-достроково звільнена від подальшого відбування основного покарання. Питання про умовно-дострокове звільнення від додаткового покарання судом не обговорювалось. Після закінчення декількох днів від дня звільнення від основного покарання Бородай звернулася до суду з клопотанням про її умовно-дострокове звільнення і від покарання додаткового.

Яке рішення може бути прийняте судом по клопотанню засудженої? Чи зобов'язаний був суд, вирішуючи питання про умовно-дострокове звільнення від основного покарання, обговорити аналогічне питання і щодо додаткового? Чи має право суд, позитивно вирішуючи питання про умовно-дострокове звільнення від основного покарання, відмовити в такому ж звільненні від додаткового? Якщо суд має право ухвалити таке рішення, то після закінчення якого періоду засудженій може повторно клопотати про умовно-дострокове звільнення від додаткового покарання?

При відповіді на поставлені питання, використовуйте положення ст. 81 КК і ст. 407 КПК України.

Список додаткової літератури

Ломако В.А. Отсрочка исполнения наказания. – К.: УМКВО. 1992. – 60 с.

Ломако В.А. Применение условного осуждения. – Х.: Вища школа, 1976. – 126 с.

Ломако В.А. Условное осуждение: Учеб. пособие. – Х.: Юрид. ин-т, 1972. – 44 с.

Скибицький В.В. Умовне засудження за законодавством Української РСР. – К.: Наук. думка, 1971. – 132 с.

Тютюгин В.И. Условно – досрочное освобождение от наказания: Учеб. пособие. – Х.: Юрид. ин-т. – 1981. – 68 с.

Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26. 04.2002 р. №2 // ВВСУ. – 2002. – № 3. – С. 5–8.

XX. Тема 20. Судимість

Методичні рекомендації. Дана тема передбачає вивчення таких питань: поняття судимості; її підстава та правові наслідки; визначення та обчислення строків погашення та зняття судимості; підстави переривання строків погашення судимості та кримінально-правові наслідки такого переривання.

Необхідно з'ясувати, що відповідно до ч. 1 ст. 88 КК України особа визнається такою, що має судимість з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості. Отже, судимість поширюється на: 1) строк відбування покарання; 2) і, крім того, у випадках, передбачених законом, на певний строк після відбуття покарання – до погашення або зняття судимості.

Треба засвоїти, що у ч. 1 ст. 88 КК України закріплено два види припинення судимості: її погашення та зняття.

Практичне заняття (2 год)

З а в д а н н я

195. За наклеп Голуб був засуджений за ч. 2 ст. 125 КК України 1960 р. до виправних робіт строком на два роки. Після відбуття покарання Голубом набрав чинності КК України 2001 р, за яким кримінальна відповідальність за наклеп взагалі відсутня.

Чи повинен Голуб визнаватись таким, що має судимість? Які положення КК України слід урахувати для вирішення цього питання?

196. За вчинення крадіжки Ширкіну було призначене покарання у виді двох років позбавлення волі. Після відбуття Ширкіним одного року призначеного йому покарання набув чинності Закон України «Про амністію», на підставі якого останнього було звільнено від відбування покарання (часткова амністія).

Ознайомившись зі змістом статей 85, 88 і 90 КК України, вирішіть питання – чи буде Ширкін визнаватись таким, що має судимість?

197. Бокій був засуджений за ч. 1 ст. 185 КК України до двох років позбавлення волі. Однак після постановлення обвинувального вироку він захворів на тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання. Керуючись ч. 2 ст. 84 КК України, суд повністю звільнив Бокія від відбування покарання.

Чи правильне рішення прийняв суд? Чи можна визнати Бокія таким, що має судимість?

198. Бровченко засуджений за ч. 1 ст. 367 КК України до штрафу в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади на строк два роки, сплатив штраф через 4 місяці після набрання вироком законної сили.

Варіант. Бровченко був засуджений за ч. 1 ст. 367 КК України до обмеження волі на строк два роки з позбавленням права обіймати певні посади на строк три роки і відбув основне покарання повністю.

З якого моменту потрібно обчислювати строки погашення судимості? Який термін має пройти після набрання вироком законної сили для того, щоб судимість у Бровченка вважалася погашеною?

199. Лікаря Осокіна було засуджено за незаконне проведення абортів за ч. 2 ст. 134 КК України до 3 років позбавлення волі з позбавленням права займатися лікарською діяльністю строком на 3 роки. Згідно зі ст. 75 КК України Осокін був звільнений від відбуття основного покарання з іспитовим строком на 2 роки.

З якого моменту особа буде вважатися такою, що не має судимості? Обчисліть у даному випадку строк погашення судимості. Визначте, чи можна було Осокіна одночасно звільнити як від основного, так і від додаткового покарання.

200. За одержання хабара Розумний був засуджений за ч. 1 ст. 368 КК України до штрафу у розмірі 950 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади строком на два роки. Через три місяці після набрання обвинувальним вироком суду законної сили штраф був сплачений засудженим.

Варіант. Розумний був засуджений за ч. 1 ст. 368 КК України до позбавлення волі строком на два роки з позбавленням права обіймати певні посади строком на три роки.

З якого моменту потрібно обчислювати строки погашення судимості? У якій термін після набрання вироком законної сили судимість у Розумного буде вважатися погашеною?

201. Продан був засуджений за хабарництво за ч. 2 ст. 368 КК України до позбавлення волі на строк сім років з позбавленням права обіймати певні посади на строк 3 роки та з конфіскацією майна. Через 3 роки 7 місяців на підставі ст. 82 КК України невідбута частина основного покарання була йому замінена обмеженням волі на строк три роки п'ять місяців.

Ознайомтесь зі змістом статей 89 та 90 КК України. Який строк має пройти після заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, щоб Продан був визнаний таким, що не має судимості?

202. Мартинов був засуджений за ч. 3 ст. 185 КК України до 5 років позбавлення волі. Через 3 роки 5 місяців після початку відбування покарання він був умовно-достроково звільнений від його відбування, а через 1 рік після звільнення вчинив крадіжку. За цей злочин Мартинова було засуджено за ч. 2 ст. 185 КК України до позбавлення волі на строк 5 років.

Варіант. Крадіжку Мартинов вчинив через 2 роки.

Ознайомтесь зі змістом статей 72, 89 та 90 КК України. Протягом якого строку після набрання другим вироком законної сили Мартинов буде визнаватись таким, що має судимість за кожен зі вчинених ним злочинів?

203. Яковлев був засуджений за ч. 3 ст. 191 КК України із застосуванням ст. 69 КК України до штрафу у розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян без призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Через сім місяців після набрання вироком законної сили постановою суду було достроково знято судимість з Яковлева.

Чи правильне рішення прийняв суд?

204. Захарченко був засуджений до п'яти років позбавлення волі за ч. 1 ст. 189 КК України. На підставі ст. 75 КК України він був звільнений від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком 2 роки. Проте Захарченко систематично порушував громадський порядок, що потягло за собою адміністративні стягнення, які свідчили про його небажання стати на шлях виправлення. Тому суд після одного року з моменту постановлення вироку направив Захарченка для відбування призначеного покарання.

Як будуть обчислюватися строки погашення судимості?

Список додаткової літератури

Голіна В.В. Судимість. – Харків: «Харків юридичний», 2006. – 384 с.

Письменський Є.О. Інститут судимості в кримінальному праві України: МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2009. – 216 с.

Про практику застосування судами України законодавства про погашення та зняття судимості: постанова Пленуму Верховного Суду України від 26. 12. 2003 року № 16 // ВВСУ. – 2004. – № 2. – С. 9–11.

XXI. Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Методичні рекомендації. Дана тема не викладаються в лекційному курсі, тому вивчається студентом самостійно (за планом) із наступним обговоренням на колоквіумі.

При підготовці до колоквіуму необхідно звернути увагу на те, що кримінальна відповідальність і покарання неповнолітніх тільки тоді будуть сприйматися суспільством як справедливі, коли будуть максимально враховувати особливості віку, рівень фізичного та психічного розвитку неповнолітнього, умови його життя та виховання, вплив дорослих і т. ін. Виходячи з цього потрібно усвідомити особливості кримінальної відповідальності й покарання неповнолітніх, що сформульовані законодавцем в розділі XV Загальної частини КК України.

Колоквіум (2 год)

План

1. Види звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності.
2. Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх у зв'язку із закінченням строків давності.
4. Основні покарання, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.
5. Додаткові покарання, що можуть бути застосовані до неповнолітніх.

6. Особливості призначення неповнолітнім покарання.
7. Види звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.
8. Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
9. Звільнення неповнолітніх від відбування покарання з випробуванням.
10. Звільнення неповнолітніх від відбування покарання в зв'язку із закінченням строків давності.
11. Умовно-дострокове звільнення неповнолітніх від відбування покарання.
12. Особливості погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили злочин до досягнення ними вісімнадцятирічного віку.

Список додаткової літератури

Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні. – К.: Атіка. – 2004. – 240 с.

Застосування кримінальних заходів до неповнолітніх правопорушників (кол. авторів). – К.: Наукова думка. – 1974. – 78 с.

Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 року № 5 // ВВСУ. – 2004. – № 5. – С. 4-8.

Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: постанова Пленуму Верховного Суду України від 15. 05. 2006 року № 2 // ВВСУ. – 2006. – № 7. – С. 13-16.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Амністія – повне або часткове звільнення від відбування покарання певної категорії осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили.

Арешт – основний вид покарання, який призначається судом у межах від одного до шести місяців і відбувається засудженим у спеціальних установах виконання покарання – арештних домах. Військовослужбовці відбувають арешт на гауптвахті.

Бездіяльність – пасивна, суспільно небезпечна та протиправна поведінка суб'єкта злочину, що полягає у невчиненні ним конкретної дії (дій), які він повинен був і міг вчинити.

Виконавець (співвиконавець) – особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК.

Виконання законного наказу як обставина, що виключає злочинність діяння, – правомірне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам людини, суспільства або держави особою, зобов'язаною виконати цей наказ.

Вина – психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

Випадок (казус) – самостійний вид психічного ставлення до суспільно небезпечних наслідків, де наслідки, що настали, перебувають у причинному зв'язку з діянням особи, яка не тільки не передбачала можливості їх настання, але й не могла їх передбачити.

Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння, – вчинення діяння (дії або бездіяльності), пов'язаного із заподіянням шкоди правоохоронюваним інтересам особи, суспільства або держави для досягнення значної суспільно корисної мети, якщо ця мета у даній обстановці не могла бути досягнута неризикованою дією (бездіяльністю) і вжиті особою запобіжні заходи давали достатні підстави розраховувати на запобігання шкоди правоохоронюваним інтересам.

Виправні роботи – основний вид покарання, згідно з яким на засудженого протягом строку, встановленого вироком, покладається обов'язок працювати за місцем його роботи, періодично з'являтися

на реєстрацію до кримінально виконавчої інспекції, а також встановлюється заборона на звільнення з роботи за власним бажанням і на виїзд за межі України без дозволу кримінально-виконавчої інспекції. З усієї суми заробітку засудженого до виправних робіт примусово здійснюються щомісячні відрахування в доход держави в межах від десяти до двадцяти відсотків.

Готування до злочину – підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.

Громадські роботи – основний вид покарання, який полягає у виконанні засудженим протягом строку, встановленого вироком суду, у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид та характер яких визначають органи місцевого самоврядування (наприклад, прибирання вулиць, благоустрій території, ремонт доріг, будинків, споруд, комунікацій тощо).

Дійове каяття – такі дії особи, які свідчать про щирий осуд вчиненого нею злочину і про прагнення усунути його наслідки.

Діяння (дія або бездіяльність) – конкретний, усвідомлений, вольовий, суспільно небезпечний та протиправний акт поведінки суб'єкта злочину.

Дія – активна, усвідомлена, вольова, суспільно небезпечна та протиправна поведінка суб'єкта злочину.

Добровільна відмова – остаточне припинення особою за своєю волею готування до злочину або замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця.

Добровільна відмова при співучасті – своєчасне усунення особою за своєю волею особистої участі в злочині внаслідок прийнятого нею остаточного рішення при усвідомленні можливості доведення цього злочину іншими співучасниками до кінця.

Довічне позбавлення волі – найбільш суворий вид основного покарання, згідно з яким засуджений ізолюється від суспільства шляхом примусового поміщення його до спеціальної кримінально-виконавчої установи без зазначення у вирокі конкретного строку тримання там.

Екссес виконавця – вчинення виконавцем таких злочинних дій, що не охоплювалися ні прямим, ні непрямым умислом інших співучасників.

Загальна частина кримінального права – містить норми, що визначають завдання, принципи й основні інститути кримінального права. Вони закріплюють підставу кримінальної відповідальності, чинність кримінального закону у часі й просторі, поняття злочину і його види, осудність і неосудність, форми вини, співучасть, покарання і його види, порядок застосування окремих видів покарання, правила їх призначення, регулюють інститути, пов’язані зі звільненням від кримінальної відповідальності й покарання, погашенням і зняттям судимості, особливості відповідальності неповнолітніх тощо.

Загальний рецидив – рецидив, що утворюється різнорідними злочинами.

Загальні засади призначення покарання – система встановлених законом і обов’язкових для суду вихідних вимог (відправних правил), із яких має виходити суд при визначенні підстав, порядку та меж призначення покарання і якими він повинен керуватися, обираючи міру покарання по кожній окремій кримінальній справі і щодо кожної конкретної особи, якій це покарання призначається.

Заздалегідь не обіцяне придбання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом – заздалегідь не обіцяна активна діяльність особи, що виявляється у купівлі або іншій оплатній передачі майна, здобутого злочинним шляхом, або зберіганні такого майна.

Заздалегідь не обіцяне приховування злочину – заздалегідь не обіцяна активна діяльність особи по приховуванню злочинця, засобів і знарядь вчинення злочину, його слідів або предметів, здобутих злочинним шляхом.

Закінчений злочин – діяння, яке містить всі ознаки складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК.

Закон про кримінальну відповідальність – письмовий нормативно-правовий акт, що приймається Верховною Радою України або всеукраїнським референдумом і містить правові приписи, які встановлюють підставу і принципи кримінальної відповідальності, визначають, які суспільно небезпечні діяння є злочинами, які покарання належить застосовувати до осіб, винних у їх вчиненні, формулюють інші кримінально-правові наслідки вчинення злочину.

Замах на злочин – вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК

України, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.

Замах на злочин є закінченим, якщо особа виконала всі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

Замах на злочин є незакінченим, якщо особа з причин, що не залежали від її волі, не вчинила усіх дій, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким – звільнення засудженого від подальшого відбування призначеного йому вироком суду одного виду покарання шляхом заміни невідбутої частини цього покарання іншим, більш м'яким видом покарання.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, – відмова держави від подальшого виконання покарання щодо вказаних категорій засуджених за умови, що вони доведуть своє виправлення і чесно виконують материнський обов'язок.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку з закінченням строків давності виконання обвинувального вироку – відмова держави від виконання призначеного особі покарання у тих випадках, коли воно не було виконане впродовж певного строку з дня набрання вироком законної сили.

Звільнення від кримінальної відповідальності – реалізація державою в особі суду свого повноваження, відповідно до якого вона відмовляється при наявності підстав, передбачених КК, від державного осуду особи, що вчинила злочин, а також від покладання на неї обмежень особистого, майнового або іншого характеру, передбачених законом за вчинення даного злочину.

Звільнення від покарання – відмова держави від застосування покарання до особи, яку обвинувальним вироком суду було визнана винною у вчиненні злочину.

Звільнення від покарання у зв'язку з амністією – відмова держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, призначеного їй судом покарання або відмова держави від подальшого виконання покарання щодо такої особи.

Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності – відмова держави від призначення покарання особі, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості і яку

з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

Звільнення від покарання у зв'язку з помилюванням – відмова держави в особі Президента України від подальшого виконання щодо засудженої особи призначеного їй судом покарання.

Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.

Злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

Злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

Злочин визнається таким, що вчинений групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

Злочин з похідними наслідками (злочин з віддаленими наслідками, злочин, що кваліфікується за наслідками) – одиничний злочин, який має в об'єктивній стороні одне діяння, яке тягне за собою два наслідки, що настають послідовно один за одним, і при цьому перший із наслідків спричиняє другий. Крім того, такі злочини, як правило, мають змішану форму вини.

Злочин невеликої тяжкості – злочин, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Злочин середньої тяжкості – злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років.

Злочини з матеріальним складом – при конструюванні об'єктивної сторони котрих законодавець як обов'язкову ознаку передбачає певні суспільно небезпечні наслідки.

Злочини з усіченим складом – в яких момент закінчення злочину самим законом переноситься на стадію готування або на стадію замаху.

Злочини з формальним складом – такі, що не включають до себе суспільно небезпечні наслідки, як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони, а тому злочин вважається закінченим з моменту вчинення зазначеного у законі діяння.

Злочином є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Змішана форма вини – різне психічне ставлення особи у формі умислу та необережності до різних об'єктивних ознак одного й того самого злочину.

Зняття судимості – припинення судимості постановою суду.

Ідеальна сукупність злочинів – сукупність злочинів, при якій всі злочини, що її складають, особа вчиняє одним діянням.

Іспитовий строк – певний проміжок часу, протягом якого здійснюється контроль за засудженим і останній під загрозою реального відбуття призначеного покарання зобов'язаний виконувати покладені на нього обов'язки та інші умови випробування.

Кваліфікація злочинів – точне встановлення відповідності вчиненого винним суспільно небезпечного діяння складу конкретного злочину, закріпленого в кримінальному законі.

Кількісний ексцес виконавця має місце там, де виконавець, почавши вчиняти злочин, що був задуманий співучасниками, вчиняє дії однорідного характеру, але більш тяжкі.

Класифікація злочинів – розподіл їх на групи в залежності від того чи іншого критерію.

Конкуренція статей КК – наявність двох чи більше статей Особливої частини КК, які з різним ступенем деталізації описують одне й те ж злочинне діяння і встановлюють за нього різну за ступенем суворості кримінальну відповідальність.

Конфіскація майна – примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, що є власністю засудженого.

Крайня необхідність – вимушене заподіяння особою шкоди правоохоронюваним інтересам з метою усунення загрожуєчої небезпеки, якщо вона в даній обстановці не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є рівнозначною або менш значною, ніж шкода відвернута.

Кримінальна відповідальність – передбачені КК обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізуються в обвинувальному вирокі суду і здійснюються спеціальними органами виконавчої влади держави.

Кримінальне право як галузь права – система юридичних норм (законів), прийнятих Верховною Радою України, що встановлюють, які суспільно небезпечні діяннн є злочинами і які покарання підлягають застосуванню до осіб, що їх вчинили.

Малозначне діяннн – таке діяннн, яке не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяло і не могло заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Мета вчинення злочину – це уявлення про бажаний результат, якого прагне досягти суб'єкт злочину, що визначає спрямованість діяннн.

Множинність злочинів – вчинення однією особою особисто або у співучасті двох або більше самостійних закінчених або незакінчених злочинів.

Мотив вчинення злочину – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку суб'єкта злочину, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення до вчиненого.

Не пенітенціарний рецидив – коли новий умисний злочин вчиняється особою, яка за раніше вчинений злочин відбуває або відбула покарання, менш суворе, ніж позбавлення волі.

Невдале підбурювання або пособництво – коли можливий (передбачуваний, потенційний) виконавець відхиляє пропозицію вчинити злочин (брати участь у вчиненні злочину), що може виходити від підбурювача, пособника чи навіть організатора.

Незакінчений злочин – умисне, суспільно небезпечне діяннн (дія чи бездіяльність), яке не містить усіх ознак складу злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, у зв'язку з тим,

що злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винного.

Необхідна оборона – правомірний захист правоохоронюваних інтересів особи, суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання, викликаний необхідністю його негайного відвернення або припинення шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, що відповідає небезпеці посягання й обставинці захисту.

Об'єкт злочину – те, на що завжди посягає злочин і чому він завжди заподіює певну шкоду. Це є ті суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом.

Об'єктивна сторона злочину – зовнішня сторона (зовнішнє вираження) злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією чи бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення злочину.

Обмеження волі – основний вид покарання, який полягає в триманні засудженого в кримінально-виконавчій установі відкритого типу – виправному центрі без ізоляції від суспільства, але в умовах здійснення за ним нагляду та обов'язкового залучення до праці.

Обставини, що виключають злочинність діяння, – передбачені КК та іншими нормативно-правовими актами зовнішньо подібні зі злочинами суспільно корисні (соціально прийнятні) та правомірні вчинки, що виключають підставу кримінальної відповідальності за шкоду, заподіяну правоохоронюваним інтересам.

Обставини, які пом'якшують і обтяжують покарання, – встановлені судом за конкретною справою об'єктивні та суб'єктивні чинники, що не є ознаками конкретного складу злочину і не впливають на його кваліфікацію, проте знижують чи підвищують суспільну небезпечність вчиненого діяння і (або) особи винного і тим самим впливають на пом'якшення чи посилення покарання.

Одиничний злочин – діяння, яке містить ознаки тільки одного (єдиного) передбаченого законом про кримінальну відповідальність самостійного складу злочину. В кожній статті (або частині статті) Особливої частини КК описуються ознаки окремих одиничних закінчених злочинів.

Ознаки суб'єктивної сторони як елемента складу злочину, вина, мотив і мета злочину.

Організатор – особа, яка організувала вчинення злочину (злочинів) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації.

Особлива частина кримінального права – містить норми, що описують конкретні види злочинів та конкретні межі покарання, які можуть бути призначені за вчинення певних злочинів. Ці норми і зосереджені в Особливій частині КК України.

Особливо тяжкий злочин – злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

Пенітенціарний рецидив – має місце там, де новий умисний злочин вчиняється особою, яка за раніше вчинений умисний злочин відбуває або відбула покарання у виді позбавлення волі.

Перевищення меж необхідної оборони – умисне заподіяння посягаючому тяжкої шкоди (смерті або тяжких тілесних ушкоджень), явно неспіврозмірної з небезпечністю посягання або явно невідповідної обставині захисту.

Підбурювач – особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення злочину.

Підстава кримінальної відповідальності – вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом.

Повторність злочинів – такий вид множинності злочинів, коли особа вчиняє два чи більше одиничних злочини, що передбачені, як правило, однією й тією ж статтею Особливої частини КК незалежно від засудження за окремими з них.

Повторність однорідних злочинів – вчинення особою двох чи більше злочинів, що посягають на тотожні чи схожі об'єкти кримінально-правової охорони, вчиняються з однією і тією ж формою вини і щодо яких у КК є спеціальне застереження про те, що їх вчинення один після одного слід вважати повторним.

Повторність тотожних злочинів – вчинення особою двох чи більше одиничних злочинів, які містять ознаки одного й того ж складу злочину.

Повторність, не пов'язана із засудженням особи за раніше вчинений злочин (так звана «фактична повторність») – має місце там, де особа вчинила декілька тотожних або (у випадках, спеціально передбачених КК) однорідних злочинів, за жоден з яких вона ще не була засуджена.

Повторність, пов'язана із засудженням особи за раніше вчинений злочин, – має місце там, де особа, яка вже була засуджена за злочин, протягом строку відбування покарання або погашення судимості вчинила новий тотожний або однорідний злочин.

Погашення судимості – автоматичне її припинення, при встановленні певних, передбачених законом, умов.

Позбавлення волі на певний строк – основний вид покарання, яке встановлюється в межах від одного до п'ятнадцяти років і згідно з яким засуджений ізолюється від суспільства шляхом поміщення його до кримінально-виконавчої установи закритого типу на строк, встановлений вироком суду.

Покарання – захід державного примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Помилка в кримінальному праві – неправильне уявлення особи про юридичні властивості або фактичні об'єктивні ознаки вчинюваною нею діяння.

Пособник – особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати злочинця, знаряддя чи засоби вчинення злочину, сліди злочину чи предмети, здобуті злочинним шляхом, придбати чи збути такі предмети, або іншим чином сприяти приховуванню злочину.

Потурання виражається в тому, що особа, яка зобов'язана була і могла перешкодити вчиненню злочину, такому злочину не перешкоджає, і злочин відбувається.

Правомірне затримання злочинця потерпілими або іншими особами – насильницькі дії, спрямовані на короткострокове позбавлення волі особи, яка вчинила злочин з метою доставлення її органам влади, якщо такі дії викликалися необхідністю затримання і відповідали небезпечності вчиненого посягання й обставинці затримання злочинця.

Примусовими заходами медичного характеру є надання амбулаторної психіатричної допомоги, поміщення особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, в спеціальний лікувальний заклад.

Принципи кримінального права – основні, провідні засади, які закріплені в нормах права і визначають побудову всієї галузі права, окремих її інститутів, правотворчу і правозастосовну діяльність.

Причетність до злочину – дія чи бездіяльність, яка хоча і пов'язана з вчиненням злочину, але не є співучастю в ньому.

Провокація злочину – ситуація, коли особа підбурює (провокує) виконавця або інших співучасників на вчинення злочину з метою його подальшого викриття.

Продовжуваний злочин – одиничний злочин, який складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним злочинним наміром.

Проста форма співучасті (в літературі цю форму співучасті називають «співвиконавство» чи «співвинність») має місце там, де всі співучасники є виконавцями (співвиконавцями) злочину.

Простий (одноразовий) рецидив – рецидив, при якому новий умисний злочин вчиняється особою, яка має одну судимість за раніше скоєний умисний злочин.

Прості одиничні злочини – злочини, які характеризуються відносною нескладністю законодавчого визначення їх об'єктивної та суб'єктивної сторін.

Реальна сукупність злочинів – сукупність злочинів, за якою кожен злочин, що її складає, особа вчиняє окремим самостійним діянням.

Рецидив злочинів – вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин.

Система покарань – встановлений кримінальним законом і обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості.

Склад злочину – сукупність встановлених у кримінальному законі юридичних ознак (об'єктивних і суб'єктивних), що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як злочинне.

Складна форма співучасті – співучасть із розподілом ролей. Полягає в тому, що співучасники виконують різні ролі.

Складний (багаторазовий) рецидив – вчинення нового умисного злочину особою, яка має дві чи більше судимості за раніше вчинені умисні злочини.

Складний (складений) злочин – одиничний злочин, який складається з двох чи більше злочинних діянь, кожне з яких, якщо розглядати їх ізольовано, являють собою самостійні одиничні злочини, але які (в силу їх органічної єдності, типовості, поширеності одночасного вчинення тощо) об'єднані законодавцем в окремих одиничний злочин, передбачений однією статтею (частиною статті) Особливої частини КК.

Службові обмеження для військовослужбовців – основний вид покарання, який призначається в межах від шести місяців до двох років і при застосуванні якого засуджений не може бути підвищений за посадою і у військовому званні; строк покарання не зараховується йому в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання; протягом строку покарання із усієї суми грошового забезпечення засудженого здійснюються відрахування в доход держави в межах від десяти до двадцяти відсотків.

Спеціальний рецидив – рецидив, що утворюється тотожними чи однорідними злочинами.

Співучасть у злочині – умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

Стадії злочину – передбачені в КК України суспільно небезпечні етапи його здійснення, які істотно різняться між собою ступенем реалізації злочинного наміру, тобто характером діяння (дії або бездіяльності) і моментом його закінчення (припинення), а тим самим і ступенем тяжкості вчиненого особою діяння.

Суб'єкт злочину – фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого, відповідно до цього кодексу, може наставати кримінальна відповідальність.

Суб'єктивна сторона злочину – внутрішня сторона злочину, яка включає ті психічні процеси, що характеризують свідомість і волю особи в момент вчинення злочину.

Сукупністю вироків визнається ситуація, за якої засуджений після постановлення вироку, але до повного відбування призначеного цим вирокіом покарання, вчиняє новий злочин.

Сукупність злочинів – вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті

Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено. При цьому не враховуються злочини, за які особу було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом.

Триваючий злочин – одиничний злочин, який, почавшись дією чи бездіяльністю особи, характеризується безперервним здійсненням складу певного злочину.

Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців – основний вид покарання, який полягає у примусовому триманні засудженого на строк від шести місяців до двох років в особливій військовій частині – дисциплінарному батальйоні, призначеному для відбування покарання військовослужбовцями, які вчинили злочини під час проходження ними строкової військової служби.

Тяжкий злочин – злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання – звільнення особи від подальшого відбування призначеного їй судом покарання, яке фактично вже нею відбувається, за умови не вчинення нового злочину протягом строку, який залишився до моменту закінчення відбування покарання.

Ускладнені одиничні злочини – злочини, які порівняно з простими злочинами ускладнені додатковими об'єктивними чи суб'єктивними ознаками, які надають їм зовнішньої подібності з множинністю злочинів.

Фізичний примус (насильство) – протиправний фізичний вплив на людину (наприклад, застосування фізичної сили, нанесення удару, побоїв, тілесних ушкоджень, введення в організм різноманітних препаратів і т.п.) з метою примусити її вчинити злочин (наприклад, не перешкоджати проникненню в сховище, видати чуже майно і т.ін.).

Час вчинення злочину – час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.

Штраф – покарання, яке полягає у грошовому стягненні, що накладається судом у випадках і межах, встановлених в Особливій частині КК.

Якісний ексцес виконавця має місце там, де виконавець вчиняє неоднорідний, зовсім інший, ніж був задуманий співучасниками, злочин на додаток до того, що було погоджено із співучасниками.

6. ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

ОПИС ПРЕДМЕТА КУРСУ

Курс	Напрямок освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
Кількість кредитів ECTS: 6,5	6.0601 «Право»	Обов'язкова:
Модулів: 3	7.060101 «Спеціаліст»	Модуль I Лекції: 84
Змістових модулів: 6		Практичні заняття та колоквиуми: 64
Загальна кількість годин: 238		Модуль II Індивідуальна робота: 20
Тижневих годин: 4-6		Модуль III Самостійна робота: 70
		Вид контролю: поточний модульний контроль, семестровий залік, курсовий іспит

Навчальна дисципліна «Кримінальне право України» (Загальна частина) складається із 6 змістових модулів (ЗМ).

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів з кримінального права України (Загальна частина) здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об'єктом оцінювання знань студентів є відповідні частини навчальної програми з дисципліни «Кримінальне право України», засвоєння якої відповідно перевіряється під час ПМК.

Завданням ПМК є перевірка розуміння та засвоєння матеріалу змістовного модулю, здатності осмислити зміст теми чи розділу, уміння застосовувати отримані знання загальної частини кримінального права при вирішенні професійних завдань.

Об'єктами поточного модульного контролю знань студентів є успішність на практичних заняттях, колоквіумах, вивчення окремих тем, які не викладаються в лекційному курсі, та виконання модульних контрольних завдань.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем наприкінці вивчення кожного змістового модулю.

Критеріями оцінювання ПМК є:

а) систематичність, активність та успішність роботи студента на лекціях, практичних заняттях, колоквіумах, самостійне опрацювання тем – від 0 до 5 балів;

б) оцінка за модульну контрольну роботу (у тому числі у формі тестів) – від 0 до 5 балів.

Виконання модульних контрольних завдань може проводитися у формі тестування. Конкретний перелік тестів, порядок і час їх складання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на практичних заняттях та колоквіумах.

Підсумковий бал за результатами ПМК оформляється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Кожен модуль оцінюється у 5 балів. Результати ПМК знань студентів вносяться до відомості обліку поточної успішності та є основою для визначення загальної успішності студента і враховуються (при необхідності) при виставленні балів за підсумковий контроль знань (ПКЗ).

Загальна кількість балів за ПМК складає 30 балів.

У разі невиконання завдань ПМК з об'єктивних причин студенти мають право за дозволом декана (викладача) скласти їх до останнього практичного заняття. Час та порядок складання визначає кафедра.

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Відповідно до «Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців» індивідуальна робота студентів з Загальної частини кримінального права України може включати до себе:

- участь у роботі студентського наукового гуртка (проблемної групи) з Кримінального права України,
- написання курсових робіт, рефератів, наукових статей, доповідей та їх презентацію;
- роботу над тезами доповіді, згідно з участю у студентській науково-практичній конференції,
- узагальнення судової практики за певними темами;
- бібліографічний опис літератури;
- коментування статей КК України та інші форми роботи.

Вибір студентом видів індивідуальної роботи здійснюється за власними інтересами та попереднім узгодженням з викладачем. Завдання для індивідуальної роботи можна отримати на кафедрі на початку навчального року.

Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи здійснює куратор, який закріплюється кафедрою за студентською навчальною групою. Результати оцінюються не пізніше ніж за 15 днів до початку екзаменаційної сесії, під час якої необхідно скласти курс «Кримінальне право України» (Загальна частина). За індивідуальну роботу є можливість отримати максимально 20 балів.

8. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Кримінальне право як галузь права: поняття, предмет, метод та система
2. Кримінальна відповідальність: поняття, ознаки, підстава, форми реалізації
3. Кримінальний закон: поняття, ознаки, значення
4. Структура кримінального закону
5. Дія кримінального закону в часі
6. Зворотна дія кримінального закону в часі: поняття, підстави, наслідки
7. Дія кримінального закону України щодо злочинів, вчинених на території України
8. Дія кримінального закону України щодо злочинів, вчинених за межами України
9. Видача і передача особи, яка вчинила злочин: поняття та підстава
10. Поняття та ознаки злочину
11. Відмінність злочину від інших правопорушень
12. Поняття, ознаки та значення малозначного діяння
13. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості: поняття, критерій та значення
14. Поняття і значення складу злочину
15. Елементи та ознаки складу злочину
16. Види складів злочинів
17. Об'єкт злочину: поняття та значення
18. Види об'єктів злочину
19. Предмет злочину: поняття, відмінність від об'єкта, значення
20. Об'єктивна сторона злочину: поняття, ознаки, значення
21. Діяння як ознака об'єктивної сторони: поняття та ознаки. Умови кримінальної відповідальності за бездіяльність
22. Суспільно-небезпечні наслідки: поняття, види, значення
23. Причинний зв'язок: поняття, правила встановлення, значення
24. Спосіб, обстановка, місце, час та засоби вчинення злочину: поняття та значення
25. Суб'єкт злочину: поняття, ознаки та види
26. Неосудність: поняття, критерії, значення
27. Обмежена осудність: поняття, критерії, значення
28. Спеціальний суб'єкт злочину: поняття, ознаки, значення

29. Суб'єктивна сторона злочину: поняття, ознаки, значення
30. Вина: поняття, форми, значення
31. Прямий умисел: поняття та ознаки
32. Непрямий умисел: поняття та ознаки
33. Злочинна самовпевненість: поняття та ознаки
34. Злочинна недбалість: поняття та ознаки
35. Складна (подвійна, змішана) форма вини: поняття, різновиди, значення
36. Казус: поняття, ознаки, відмінність від вини, правові наслідки
37. Мотив і мета злочину: поняття та значення
38. Фактична помилка: поняття, види, значення
39. Юридична помилка: поняття, види, значення
40. Закінчений злочин: поняття та види
41. Готування до злочину: поняття, ознаки, кваліфікація, відмінність від виявлення наміру та замаху на злочин
42. Замах на злочин: поняття, ознаки, кваліфікація, відмінність від готування до злочину та закінченого злочину
43. Види замаху на злочин
44. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця: поняття, ознаки, кримінально-правові наслідки
45. Співучасть у злочині: поняття, ознаки, значення
46. Виконавець як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
47. Організатор як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
48. Підбурювач як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
49. Пособник як співучасник злочину: поняття, ознаки, кваліфікація
50. Форми співучасті за характером участі у злочині
51. Форми співучасті за ступенем організованості співучасників
52. Кримінальна відповідальність та кваліфікація діянь співучасників
53. Співучасть у злочинах зі спеціальним суб'єктом
54. Екссес виконавця: поняття, види, значення
55. Особливості добровільної відмови співучасників
56. Причетність до злочину: поняття, види, відмінність від співучасті
57. Триваючий, продовжуваний та складний (складений) злочини
58. Сукупність злочинів: поняття, ознаки, види
59. Повторність злочинів: поняття, ознаки, види
60. Рецидив злочинів: поняття, ознаки, види
61. Необхідна оборона: поняття, підстави, ознаки
62. Уявна оборона: поняття, види, правові наслідки

63. Затримання злочинця: поняття, підстави, ознаки
64. Перевищення меж необхідної оборони та заходів, необхідних для затримання злочинця: поняття, види, кримінально-правові наслідки
65. Крайня необхідність: поняття, підстави, ознаки
66. Фізичний та психічний примус: поняття та кримінально-правове значення
67. Виконання наказу: поняття, види, правові наслідки
68. Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття, види, порядок, правові наслідки
69. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: передумова, підстава, порядок
70. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим: передумова, підстава, порядок
71. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки: передумова, підстава, умова, правові наслідки
72. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки: передумова, підстава, порядок
73. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності: передумова, підстава, порядок
74. Поняття та ознаки покарання
75. Мета покарання
76. Система покарань: поняття, ознаки, значення
77. Основні та додаткові покарання: поняття, види, особливості призначення
78. Штраф: поняття, розмір, особливості призначення та заміни
79. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: поняття, строки, особливості призначення
80. Громадські та виправні роботи: поняття, розміри, особливості призначення
81. Конфіскація майна: поняття, види, особливості призначення
82. Службові обмеження для військовослужбовців та тримання військовослужбовця у дисциплінарному батальйоні: поняття, строки, особливості призначення
83. Обмеження волі: поняття, строки, відмінність від позбавлення волі, особливості призначення
84. Арешт і позбавлення волі на певний строк: поняття, строки, особливості призначення

85. Довічне позбавлення волі: поняття, особливості призначення
86. Загальні засади призначення покарання
87. Обставини, що пом'якшують покарання. Особливості призначення покарання за наявності окремих обставин, що пом'якшують покарання
88. Обставини, що обтяжують покарання
89. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: підстави та способи
90. Призначення покарання за незакінчений злочин та злочин, вчинений у співучасті
91. Призначення покарання за сукупністю злочинів
92. Призначення покарання за сукупністю вироків
93. Звільнення від покарання: поняття, види, порядок, правові наслідки
94. Звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності: передумова, підстава, порядок
95. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: передумова, підстава та умова
96. Кримінально-правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням
97. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку: передумова, підстава, порядок
98. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: передумова, підстава, умова, кримінально-правові наслідки
99. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким: передумова, підстава, умова, кримінально-правові наслідки
100. Звільнення від відбування покарання за хворобою: передумови та підстави
101. Амністія і помилування у кримінальному праві України
102. Судимість: поняття та значення
103. Погашення судимості: поняття, підстави, значення
104. Зняття судимості: поняття, підстави, порядок, значення
105. Особливості звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності
106. Види покарань, що застосовуються до неповнолітніх та особливості їх призначення
107. Особливості звільнення неповнолітніх від покарання
108. Особливості погашення та зняття судимості неповнолітніх

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з Загальної частини кримінального права України здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК), індивідуальної роботи студентів та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Завдання поточного модульного контролю (ПМК) та індивідуальної роботи студентів оцінюються в діапазоні від 0 до 50 балів; завдання, що виносяться на ПКЗ – від 0 до 50 балів.

Підсумковий контроль знань із Загальної частини кримінального права України проводиться у формі іспиту з вузлових питань, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання з юридичною практикою.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, порядок і час їх складання визначаються кафедрою і доводяться до студентів на початку навчального року. До екзаменаційного білета включаються, як правило, три питання з Загальної частини Кримінального права України.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах ПМК, індивідуальної роботи студентів та ПКЗ.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку за шкалою, як показано нижче.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ПРИСВОЮВАНИХ СТУДЕНТАМ

Модуль I (поточне тестування)						Модуль II (індивідуальна робота)	Підсум- ковий іспит	Сума
ЗМ1*	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	ЗМ5	ЗМ6	20	50	100
5	5	55	5	5	5			

**РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ОТРИМАНІ
СТУДЕНТАМИ ЗА УМОВИ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
РОБОТИ**

Модуль II (індивідуальна робота)	Кількість балів	Сума
1. Наукова доповідь	20	20
2. Курсова робота	10-15	10-15
3. Реферат	2-10	2-10
4. Індивідуальне завдання	1-10	1-10

ЗМ* – змістовий модуль.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	За національною системою	За системою НУ «ЮАУ»
A	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80-89
C	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю значних помилок		75-79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		1-34

Зміст

1.	ВСТУП.....	3
2.	ЗАГАЛЬНИЙ РОЗ'ЯСНЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВА ЗАНЯТЬ, КОЛОКВІУМІВ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	5
3.	ПРОГРАМА НАВЧАННЯ ПРАВО УКРАЇНИ»	7
4.	ПЛАНІ, ЗАВДАННЯ І ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, КОЛОКВІУМІВ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	21
	I. Теми 1, 2. Поняття, система, ознаки кримінального права. Кримінальна відповідальність та її підстави	24
	II. Теми 3,4. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі	25
	III. Тема 5. Поняття злочину	33
	IV. Теми 3-5. Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі і просторі. Поняття злочину	38
	V. Теми 6,7. Склад злочину. Об'єкт злочину	38
	VI. Тема 8. Об'єктивна сторона злочину	39
	VII. Тема 9. Суб'єкт злочину	46
	VIII. Теми 8, 9. Об'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину	52
	IX. Тема 10. Суб'єктивна сторона злочину	52
	X. Тема 11. Стадії вчинення злочину	60
	XI. Тема 12. Співучасть у злочині	67
	XII. Тема 13. Повторність, сукупність та рецидив злочинів	76
	XIII. Тема 14. Обставини, що виключають злочинність діяння	79
	XIV. Тема 15. Звільнення від кримінальної відповідальності.....	84
	XV. Теми 14, 15. Обставини, що виключають злочинність діяння. Звільнення від кримінальної відповідальності.....	88
	XVI. Теми 16, 17. Поняття покарання, його ознаки. Класифікація видів покарань.....	88
	XVII. Тема 18. Призначення покарання	91
	18.1. Загальні засади призначення покарання	91
	18.2. Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків.....	93
	XVIII. Теми 16-18. Поняття покарання, його ознаки. Класифікація видів покарань. Призначення покарання.....	95
	XIX. Тема 19. Звільнення від покарання та його відбування	96

19.1. Поняття, підстави та види звільнення від	96
покарання та його відбування.....	96
19.2. Умовно-дострокове звільнення від відбування	
покарання.....	100
XXI. Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності	
та покарання неповнолітніх.....	106
5.	КРИМІНАЛЬНІ ОСНОВНИ.....
	108
6.	ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ
	ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....
	121
7.	ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ
8.	КРИМІНАЛЬНІ ПИТАННЯ.....
	124
9.	КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ
	З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....
	128

Навчальне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
(Загальна частина)**

**відповідно до вимог ЕСТS
для студентів ІІ курсу**

У к л а д а ч і: БОРИСОВ В'ячеслав Іванович,
ВОЛОДІНА Оксана Володимирівна,
ГІЗИМЧУК Сергій В'ячеславович,
ГРИГОР'ЄВА Марина Євгенівна,
ГРОДЕЦЬКИЙ Юрій Васильович,
ДЕМИДОВА Людмила Миколаївна,
ЄВДОКИМОВА Олена Володимирівна,
ЗАЙЦЕВ Олексій Володимирович,
ЗІНЧЕНКО Ірина Олександрівна,
КРАЙНИК Григорій Сергійович,
КУРАШ Яна Михайлівна,
ЛОМАКО Володимир Андрійович,
ОРЛОВСЬКИЙ Руслан Семенович,
ПАНОВ Микола Іванович,
ПАЩЕНКО Олександр Олександрович,
ПОНОМАРЕНКО Юрій Анатолійович,
РАДУТНИЙ Олександр Едуардович,
СТАШИС Володимир Володимирович,
ТАЦІЙ Василь Якович,
ТЮТЮГІН Володимир Ілліч,
УС Ольга Володимирівна,
ХАРИТОНОВА Олена Володимирівна,
ШЕВЧЕНКО Євген Валерійович.

Відповідальний за випуск *В. Я. Тацій*

Редактор *В. В. Арнаутова*
Комп'ютерна верстка *В. М. Зеленька*

Підписано до друку 20.06.2012.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 7,82. Обл.-вид. арк. 6,1. Вид. № 752.
Тираж 1000 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: proizvodstvo@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено в друкарні «Контраст»
(057) 719-49-13